

Verzoend met God

Rudolf Rijkeboer

Een uitgave van:
Met Open Bijbel/Broeders in Christus Nederland
Met Open Bijbel Postbus 520, 3800 AM Amersfoort
Websites: metopenbijbel.nl en broedersinchristus.nl
E-mail: info@metopenbijbel.nl
Telefoon: 0318 845120 (ma-vr 9-20 u)

Ten geleide

HET thema van verlossing is het centrale thema van de Bijbel. Men zou dan ook verwachten dat het een van de meest bekende leerstukken zou zijn van het christendom. De Bijbel vertelt ons dat de eerste mens is gevallen voor de verleiding tot zonde en de rest van de Bijbel heeft vooral te maken met de lange weg terug. Pas aan het eind van die lange weg wacht de verlossing. Maar God heeft geen haast.

De mens heeft echter aanzienlijk minder geduld. Al in de eerste eeuw lag de Griekse filosofie op de loer om de zuivere Bijbelse leer aan te lengen met Grieks-filosofische ideeën. Deze werden fel bestreden door de apostelen. Maar in de tweede eeuw, met het wegvallen van de apostelen, konden deze zich doorzetten. En in de middeleeuwen, toen de Bijbel voor de meesten onbereikbaar was geworden, deden allerlei theorieën de intrede, die de mens een snel heil na zijn dood beloofden. Het is bekend dat de middeleeuwse scholastici daarbij sterk steunden op de Griekse filosoof Aristoteles.

Als gevolg van deze ontwikkelingen ontstond er een zeer wettische opvatting van het geloof dat in karakter sterk overeen kwam met de wettische opvattingen van de Farizeeën uit de tijd van het Nieuwe Testament. De reformatie had hier eigenlijk drastische verandering in moeten brengen, en heeft dat in bepaald opzicht ook gedaan. Maar de reformatoren hadden de neiging om, uit pure reactie, te ver door te schieten.

In dit boek willen we terug naar de Bijbel (Oude en Nieuwe Testament) om te zien wat de oorspronkelijke leer was. De leer van de aartsvaders, de leer van de Wet, de leer van de Levieten en de profeten, en de leer van Jezus en zijn apostelen.

We zullen daartoe zeven thema's bekijken zowel uit het Oude als het Nieuwe Testament, waaruit zal blijken dat God van het begin af een plan heeft gehad om de wereld met Zichzelf te verzoenen. Maar we zullen ook zien dat al deze thema's elk voor zich slechts een bepaald aspect van de waarheid tonen, maar niet de gehele waarheid. Het zijn draden van het koord dat, eenmaal samengevlochten, de totale leer zal vormen. Pas aan het eind van die studie zullen we dan al die draden samen kunnen vlechten en zien waar dat ons brengt.

Inhoudsopgave

I	DE NOODZAAK VOOR VERZOENING	
1	De zondeval en de weg terug	7
II	DE VERZOENING IN HET OUDE TESTAMENT	
2	De eerste draad: Beloften	13
3	De tweede draad: de offers	23
4	De derde draad: Gods naam	31
5	De vierde draad: vergiffenis bij Ezechiël	42
6	De vijfde draad: de lossen	46
III	DE VERZOENING IN HET NIEUWE TESTAMENT	
7	Jezus' leer: Barmhartigheid en geen offerande	51
8	De zesde draad: de gezindheid van het hart	62
9	De zevende draad: de gezindheid van Christus	71
10	De draden samengevlochten: verzoend door het kruis	85
11	De draden samengevlochten: wandelen met God	97
IV	DE CHRISTELIJKE HOOP	
12	Opstanding en oordeel	108

I. DE NOODZAAK VOOR VERZOENING

1. DE ZONDEVAL EN DE WEG TERUG

Daarom, gelijk door één mens de zonde de wereld is binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook de dood tot alle mensen doorgedaan, omdat allen gezondigd hebben. (*Romeinen 5:12*)

DE eerste hoofdstukken van het boek Genesis vertellen hoe God de wereld heeft geschapen, hoe Hij die wereld bewoonbaar heeft gemaakt, en hoe Hij daarin ten slotte de mens heeft geplaatst. Maar ze vertellen ook dat de mens bij zijn eerste schepping nog niet 'af' was. Hij had nog verdere vervolmaking nodig. Zoals een ruwe, ongeslepen diamant wel de substantie heeft, maar nog niet de glans, zo moest ook hij verder geslepen worden. En dat zou gebeuren door zijn levenservaring. Hij moest door ervaring leren met God te leven, op God te vertrouwen en in alles Gods kant te kiezen, niet alleen in voor- maar ook in tegenspoed. Want de bedoeling die God met de mens had was dat Hij door hem gediend en verheerlijkt wilde worden, niet gedwongen, maar uit vrije wil.

God had de mens gemakkelijk zo kunnen maken dat hij Hem altijd en onder alle omstandigheden gehoorzaam zou zijn geweest. Maar door hem een eigen vrije wil te schenken gaf Hij de mens een keuzemogelijkheid. Dat hield echter in dat de mens zich eerst zou moeten 'bewijzen'. God had de mens een grote toekomst in het vooruitzicht gesteld: "Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt" (Gen 1:28).

Eerst echter ontving hij slechts een stukje van die aarde, een hof in Eden, om daar bezig te zijn. Hij kreeg daar een taak, om hem te leren bezig te zijn in Gods dienst, maar ook een gebod, om hem gehoorzaamheid te leren.

Als hij zijn taak nauwgezet zou hebben volbracht, en het gebod zorgvuldig in acht zou hebben genomen, zou hij uiteindelijk tot die heerlijkheid zijn gekomen die God hem had beloofd. Zou hij echter het gebod overtreden, dan zou hij sterven, d.w.z. zijn bestaan zou weer ongedaan worden gemaakt. De eerste hoofdstukken van Genesis vertellen vervolgens dat hij faalde toen hij op de proef gesteld werd. Hij bezweek voor de verleiding om "als God" te zijn (Genesis 3:5) en overtrad het gebod.

De 'verlossing'

Op dit punt had God die eerste mens kunnen verwerpen en met andere kunnen doorgaan, om te zien of er andere, latere mensen waren die wel aan de eisen zouden voldoen. Maar God stelt zijn eisen hoog, en Hij wist dat de nakomelingen van die eerste mens het er niet beter vanaf zouden brengen dan hun stamvader. Hij had de lat natuurlijk ook wat lager kunnen leggen. In zijn plaats zouden wij dat waarschijnlijk ook gedaan hebben. Dan echter had zich een ander probleem aangediend: trots. Diegenen die aan de eisen zouden hebben voldaan hadden zich trots kunnen voelen op hun 'prestatie'. Daarom heeft God een totaal andere richting gekozen: die van verlossing en rechtvaardiging. Dat is een lange weg die pas helemaal aan het eind tot resultaat leidt, maar God heeft geduld. Die weg staat duidelijk uitgelegd in Gods Woord. Mensen hebben echter minder geduld dan God en hebben in de loop der tijden aan Gods plan een andere uitleg gegeven, die hen meer aansprak en die aan hun ongeduld tegemoetkwam. Het komt er daarom op aan terug te keren naar de oorspronkelijke leer van de Schrift, want alleen zó kunnen wij hopen deel te hebben aan die verlossing en rechtvaardiging.

Heel in het kort komt Gods plan hier op neer dat Hij een 'middelaar' stelt tussen de zondaar en Zichzelf. Deze middelaar heeft onder zware beproevingen wel volledig Gods wil gedaan. Toch hebben juist deze beproevingen ertoe gediend hem nederigheid te leren, zodat de trots geen kans kreeg. Ondanks zijn schuldeloosheid is hij echter toch gestorven (al had de dood, juist wegens zijn zondeloosheid, niet blijvend vat op Hem, Handelingen 2:24). In versimpelde vorm is de kern van Gods plan nu dat Hij, onder bepaalde voorwaarden, bereid is de dood van deze 'Verlosser' te accepteren als vertegenwoordiging voor die van de schuldige mens. Die mens is dan weliswaar niet volmaakt rechtvaardig geweest, maar hij wordt, in de woorden van de Schrift, 'bekleed' met rechtvaardigheid op grond van de rechtvaardigheid van zijn Verlosser. Hoewel hij zelf niet volledig rechtvaardig is geweest wordt hij gerechtvaardigd, d.w.z. rechtvaardig verklaard, voor Gods gerecht vrijgesproken van de aanklacht van zonde (= overtreding van Gods wet). We zullen later zien dat de werkelijkheid gecompliceerder is dan hier gesteld wordt, maar daarvoor dient nu juist dit boek: om dat uit te leggen. Voorlopig moet u het maar even met deze voorstelling doen.

De 'voorwaarden'

Echter, zoals gezegd, er zijn 'voorwaarden'. Later zullen we zien dat het woord 'voorwaarde' misleidend kan zijn, maar voorlopig noemen we het maar even zo: Waar het om gaat is dat het afhangt van de gezindheid van de mens. Van hem wordt verlangd dat hij wel degelijk zijn uiterste best doet om God gehoorzaam te zijn, om een werkelijke rechtvaardigheid Gods te tonen. Als hij daarin tekortschiet wordt dat 'aangevuld', maar als hij bewust nalaat te doen wat van hem verlangd wordt, wordt zulk falen niet volledig 'vervangen'. Niemand wordt tegen zijn zin behouden; sterker nog, van ons wordt verlangd dat wij 'wandelen met God'. Ons hele verlangen moet er naar uitgaan God aangenaam te zijn. Wie

daarin tekortschiet moet erkennen dat hij heeft gefaald en slechts de dood verdient. Hij moet tot 'inkeer' komen (= zich omkeren om een *andere* weg te gaan) en berouw tonen. Alleen in dat geval kan hij een beroep doen op de rechtvaardigheid van zijn Verlosser, van wie hij erkent dat die wel heeft voldaan aan Gods eis. Alleen dan zal hem zijn overtreding vergeven worden, en zal zijn zonde 'bedekt' worden door de rechtvaardigheid van die Verlosser. Dat betekent dat hij enerzijds zijn verlossing geheel te danken heeft aan Gods genade, maar dat anderzijds wel degelijk een 'bijdrage' of liever een reactie wordt verwacht van hem zelf. Ook hier is de zaak in feite meer omvattend dan we hier in enkele zinnen kunnen aangeven. Maar dit geeft alvast een eerste indruk.

Boven aangeduid proces houdt in, dat er aan het eind der tijden een volk is ontstaan, bestaande uit 'geslepen diamanten'. Mensen die oprecht getracht hebben God *uit eigen vrije wil* te dienen, maar die tegelijkertijd beseffen dat zij hun vervolmaking geheel danken aan hun Verlosser, en dat zij uiteindelijk alleen door Gods goedheid deel uit kunnen maken van zijn toekomstige Koninkrijk op aarde: "Gij [de Verlosser] zijt geslacht en Gij hebt hen voor God gekocht met uw bloed, uit elke stam en volk en natie; en Gij hebt hen voor onze God gemaakt tot een koninkrijk en tot priesters, en zij zullen als koningen heersen op de aarde" (Op 5:9,10). Dat volk bestaat dan weliswaar voor het grootste deel uit gestorvenen (de dood gaat wel degelijk door), maar God heeft beloofd hen weer uit die dood op te wekken, zoals Hij zijn Verlosser uit de dood heeft opgewekt. In dat volk zal dan Gods belofte in vervulling gaan dat zij zullen heersen over de aarde: "Dit is de eerste opstanding. Zalig en heilig is hij, die deel heeft aan de eerste opstanding; over hen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn en zij zullen met Hem als koningen heersen" (Op 20:5,6). Tot die dag wacht echter de vervulling van die belofte.

Afdwalingen

In de loop der eeuwen is de christelijke wereld op verschillende wijzen van deze leer afgeweken. Zo heeft zij de verwachting van een Koninkrijk op aarde, aan het eind der tijden, vervangen door de verwachting van een Rijk in de hemel, nu, dat de gelovige onmiddellijk bij zijn dood binnentreedt. Daartoe heeft zij de werkelijkheid van de dood vervangen door een veronderstelde inherente onsterfelijkheid van de mens. Dat leverde echter weer het probleem op wat dan zou gebeuren met hen die door God zijn afgewezen. Daartoe heeft zij het meest verschrikkelijke idee ontwikkeld dat men zich kan denken: een hel waarin de afgewezenen voor eeuwig zouden worden gepijnigd. In werkelijkheid leert de Bijbel dat God zoekt naar geslepen diamanten. De onbruikbare stenen worden eenvoudig vernietigd; het heeft geen zin ze te bewaren. De Bijbel leert dan ook dat de afgewezenen een 'tweede dood' sterven. Aangezien in de Schrift de dood gelijk staat aan een totale vernietiging, houdt dit in dat de afgewezenen eenvoudig ophouden te bestaan. De betrokken passage stelt dat ook nadrukkelijk. We komen daar in hoofdstuk 12 nog nader op terug.

Gevaarlijker nog was de middeleeuwse opvatting dat men dat hemelse Rijk kon verdienen door goede werken. Men zag in principe wel de noodzaak van een leven met God, maar zocht dat meer in ethiek en verdienstelijke daden. Vooral de levens van heiligen werden bij voorkeur geschilderd als een leven van verdiensten en wonderen, vaak ook gemengd met lijden, en daaraan spiegelde men zich. De gewone man zocht het in aalmoezen en geloften, eventueel in pelgrimages naar 'heilige plaatsen', en de monniken in armoede en bewust gezochte ontbering. Omdat, zoals gezegd, het alternatief in de christelijke opvatting van die dagen een eeuwig branden in de hel was, stelde de middeleeuwse kerk de eisen ook weer niet al te hoog. Als men gedoopt was en trouw ter kerke ging, liep het allemaal wel los. Men beschouwde het leven 'hier beneden' als een aards tranendal, en wie dat doorgemaakt

had kwalificeerde zich al snel voor het 'heilsrijk daarboven'. De oorzaak daarvan was uiteraard dat de middeleeuwse mens geen contact had met de Bijbel, en dus ook geen inzicht had in de strekking van de Bijbelse boodschap.

In een scherpe reactie daarop beschouwde de Reformatie de verlossing juist weer geheel als een daad van genade van Godswege, waar de mens niet of nauwelijks invloed op kon hebben. Luther predikte het 'sola gratia' (uitsluitend genade); hij zag iedere indicatie dat een mens iets zou kunnen 'bijdragen' als een onderschatting van die genade. Calvijn ging nog een stap verder, en verkondigde dat het eeuwig heil, dan wel de eeuwige verdoemenis, al vooraf door God bestemd was en dat de mens daar geen enkele invloed op uit kon oefenen. Zijn raad aan de mens was: doe vooral niets, want alles is al gedaan door Christus. Trachten zelf iets te doen zou tegenover Christus aanmatigend en daarmee hoogmoedig zijn. Wat het gruwelbeeld opleverde dat bepaalde mensen alleen door God geschapen zouden zijn om na hun dood voor eeuwig gepijnigd te worden.

Gezien deze extremen, en omdat de naweëën daarvan ook in onze tijd nog bestaan, is het dus hoog tijd om terug te keren tot de Bijbel zelf en te onderzoeken wat die te zeggen heeft over het onderwerp. En dat zullen we in de volgende hoofdstukken dan ook gaan doen. We zullen daarbij eerst de lijnen uit het Oude Testament (OT) verkennen, ons daarna keren tot het Nieuwe Testament (NT), en ten slotte de draden samenvlechten.

II. DE VERZOENING IN HET OUDE TESTAMENT

2. DE EERSTE DRAAD: BELOFTEN

Maar aan de belofte Gods heeft hij niet getwijfeld door ongelof, doch hij werd versterkt in zijn geloof en gaf Gode eer, in de volle zekerheid, dat Hij bij machte was hetgeen Hij beloofd had ook te volbrengen. Daarom ook werd het hem gerekend tot gerechtigheid. (Romeinen 4:20-22)

VAN het begin af aan heeft God in de tijd van het OT beloften gedaan aangaande de verlossing van de zondige mens. Daarmee heeft God van het begin af aan willen aangeven, dat Hij de mens niet aan zijn lot wilde overlaten, maar een plan gereed had om hem te rechtvaardigen, ondanks zijn falen. Daarbij treedt, aanvankelijk nog versluierd maar allengs duidelijker, de figuur van de Verlosser op, die de welhaast bovenmenselijke taak heeft die verlossing tot stand te brengen.

De belofte in Eden

Al in Eden wordt de eerste van deze beloften gedaan. Wanneer de eerste mens gezondigd heeft en God hem ter verantwoording heeft geroepen spreekt God zijn veroordeling uit over alle betrokkenen: de mens, zijn vrouw, en de slang, d.w.z. de zondaars en de verleider tot zonde (Genesis 3:14-19). Ook de aardbodem zelf wordt vervloekt (vs 17). Tot de slang (de verleider) zegt God: "Ik zal vijandschap zetten tussen u en de vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad; dit zal u de kop vermorzelen en gij zult het de hiel vermorzelen" (Gen 3:15). Het gaat hier niet om twee verschillende conflicten, maar om slechts één. In een voor het Hebreeuws kenmerkend

'parallélisme' wordt de zaak achtereenvolgens op twee manieren voorgesteld: het conflict tussen de slang (de verleider tot zonde, die in de rest van de Bijbel de zonde vertegenwoordigt, en daarmee symbolisch is voor de zonde zelf) en de mens, dat uitmondt in een conflict tussen de nakomeling van de slang (dus de zonde, die doodt) en een (speciale) nakomeling van de vrouw, namelijk de Verlosser van zonde, die leven zal brengen. De slang (de zonde), zal hierbij het onderspit delven (een vermorzeling van de kop betekent het absolute einde); al zal de Verlosser niet ongeschonden uit de strijd komen (de hiel vermorzeld). Het beeld is dat van een man die een slang doodt door met zijn voet de kop van het beest te vertrappen, maar die niet kan voorkomen dat de slang hem eerst nog in de hiel bijt. Dit 'vermorzelen' van de hiel slaat op het feit dat de Verlosser voor zijn verlossingswerk zal sterven, maar weer uit de dood opstaan, zodat de 'slang' hem niet definitief zal hebben gedood.

Het beeld wordt later weer opgenomen in het boek Numeri. In Numeri 21 wordt ons verteld dat het volk in de woestijn had gezondigd door tegen God te klagen. Als straf zendt God vurige (d.w.z. giftige) slangen onder het volk, die velen van hen bijten en doden. Als het volk dan tegenover Mozes zijn zonde belijdt geeft God een oplossing. Mozes moet een afbeelding maken van een slang en die op een paal bevestigen. En "Ieder, die daarnaar ziet, wanneer hij gebeten is, zal in leven blijven" (Num 21:8). Na enig nadenken zal de symboliek wel duidelijk zijn. De slang, d.w.z. de zonde, doodt. Het volk kan aan die dood ontkomen, indien het:

- zijn zonden belijdt;
- gelooft dat God een oplossing heeft voor iets dat menselijk onmogelijk is;
- opziet naar die oplossing.

De 'zonde', en de dood door de zonde, was als het ware door God Zelf onschadelijk gemaakt door hem op een paal te nagelen.

Zo'n 1400 jaar later zou Jezus tegen de Joodse schriftgeleerde Nicodemus zeggen: "Gelijk Mozes de slang in de woestijn verhoogd heeft, zó moet ook de Zoon des mensen verhoogd worden, opdat een ieder, die gelooft, in Hem eeuwig leven hebbe" (Joh 3:14,15). Zoals de slang in de woestijn verhoogd werd op een paal, zo werd Jezus verhoogd op een paal (kruis). Inderdaad, Jezus was niet de zonde, maar: "Hem, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij [God] voor ons tot zonde gemaakt, opdat wij zouden worden gerechtigheid Gods in Hem" (2 Kor 5:21). Jezus is, volgens Paulus, die mens wiens leven a.h.w. voor het onze in de plaats komt, die dus onze zonden vertegenwoordigt. Zo schrijft ook Petrus in zijn eerste brief: "... (Jezus) die zelf onze zonden in zijn lichaam op het hout gebracht heeft, opdat wij, aan de zonden afgestorven, voor de gerechtigheid zouden leven" (1 Pet 2:24). Gelijk de Israëliet in de woestijn, kan de gelovige wie de zonde een dodelijke wond heeft toegebracht, leven door:

- zijn zonde te belijden;
- te geloven dat God een oplossing heeft;
- 'op te zien' naar die oplossing.

Dat deed in letterlijke zin een van de twee met Christus gekruisigde mannen. In tegenstelling tot zijn medegehangene beleed hij zijn zonde: "Vreest zelfs gij [zijn medegehangene] God niet, nu gij hetzelfde vonnis ontvangen hebt [als Jezus]? En wij terecht, want wij ontvangen vergelding, naar wat wij gedaan hebben, maar deze heeft niets onbehoorlijks gedaan" (Luk 23:40,41). Met dat laatste geeft hij ook zijn overtuiging weer dat Jezus zondeloos is. En dan belijdt hij dat God een oplossing heeft die menselijk onmogelijk is: hij belijdt dat deze Jezus, die naast hem hangt te sterven, straks de Koning over de wereld zal zijn en bovendien zal beslissen over de vraag wie zijn Koninkrijk binnengaat en wie niet: "En hij zeide: Jezus, gedenk mijner, wanneer Gij in uw Koninkrijk komt" (vs 43). En daarmee 'ziet hij op' naar Gods oplossing. En hij ontvangt prompt, daar en dan, en niet eerst bij het 'laatste oordeel', de verzekering dat hij met Jezus in zijn Koninkrijk zal zijn.

De zonde bedekt

Er wordt ons in Genesis 2 nadrukkelijk verteld dat het eerste mensenpaar naakt was, "maar zij schaamden zich voor elkander niet" (vs 25). Dat verandert na hun zonde: "Toen werden hun beider ogen geopend, en zij bemerkten, dat zij naakt waren" (Gen 3:7). Hun eerste reactie is om 'schorten' te maken van vijgenbladeren. Desondanks aarzelen zij om God onder ogen te komen: "Toen ik uw geluid in de hof hoorde, werd ik bevreesd, want ik ben naakt; daarom verborg ik mij" (vs 10). Dit heeft niets van doen met het feit dat de zonde van de eerste mens van seksuele aard zou zijn, zoals vaak is gesuggereerd. Het verhaal in Genesis geeft er niet de minste aanleiding toe zoiets te denken. Waar het om gaat is dat de zondige mens van nu aan kampt met schuldgevoel en daarom, terecht, God niet meer onder ogen durft te komen. Hij beseft dat God 'te rein van ogen is om het kwaad te zien' (Habakkuk 1:13). Het beeld van zijn naaktheid is symbolisch voor zijn toestand. En de bedekking die hij zichzelf heeft verschaft is niet voldoende om dit schuldgevoel weg te nemen. Alleen God kan zonden bedekken. Als aanduiding daarvan bekleedt God hen dan ook met *zijn* bedekking. "En de HERE God maakte voor de mens en voor zijn vrouw klederen van vellen en bekleedde hen daarmede" (Gen 3:20). Ook daarin schuilen verdere lessen. Niet alleen is uitsluitend de bedekking die God zelf schenkt goed genoeg, maar Hij vervangt ook de 'kleding' van plantaardige oorsprong door kleding van dierlijke oorsprong. Dit kan alleen maar betekenen dat er een dier geslacht is. En dat wijst op zijn beurt vooruit naar een offerritueel. Maar dat zullen we nog verder bekijken in hoofdstuk 3 ('De offers').

Dat zonden 'bedekt' moeten worden geeft ook David aan in Psalm 32: "Welzalig hij, wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is" (vs 1). We komen later nog over deze psalm te spreken (hoofdstuk 4: 'Gods naam'); nu willen we volstaan met erop te wijzen dat, in overeenstemming met de regels der Joodse dichtvorm, 'bedekken' hier in parallellisme staat met

'vergeven'. De Joodse dichtkunst kenmerkte zich niet door rijm, zoals de onze, of door een strak metrum, zoals de klassiek Griekse, maar door het verschijnsel parallelisme, waarbij een zin herhaald wordt met andere woorden die echter dezelfde betekenis uitdragen. Dit verschijnsel kan een grote hulp zijn bij Bijbelsstudie. Zo blijkt het zinsdeel '... wiens overtreding vergeven...' gelijkwaardig te zijn aan het zinsdeel '... wiens zonde bedekt is.' Dat leert ons veel over Gods beeld aangaande vergeving van zonden. We zullen later zien dat de Bijbel ook een beeld gebruikt van het 'bekleden' met gerechtigheid (hoofdstuk 9: 'De gezindheid van Christus'). De apostel Paulus citeert Davids psalm in zijn brief aan de Romeinen, als hij uitlegt dat rechtvaardigheid niet wordt verkregen door wettische middelen, goede werken, maar door vergeving: "Hem echter, die niet werkt [d.w.z. die niet vertrouwt op eigen 'goede werken'], maar zijn geloof vestigt op Hem, die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot gerechtigheid, gelijk ook David de mens zalig spreekt, aan wie God gerechtigheid toerekent zonder werken: Zalig zij, wier ongerechtigheden vergeven en wier zonden bedekt zijn" (Rom 4:5-7). En opnieuw: we zullen nog uitgebreid ingaan op Paulus' leer van verzoening. Hier willen we slechts het aspect van 'bedekking' benadrukken.

Uiteindelijk heeft God de zonde weggedaan door die, als de slang in de woestijn, openlijk aan een paal te nagelen. Zoals boven betoogd heeft Hij Jezus voor ons a.h.w. *tot zonde gemaakt*, om zo deze zonde definitief te veroordelen en te doden (dit is het symbool; de werkelijke aard van de verlossing komt later ter sprake). Dat betekent dat de zonde juist hier aan het kruis niet 'bedekt' kon zijn. Het is dan ook niet verwonderlijk dat een veroordeelde aan het kruis daar naakt hing. De vele kruisbeelden in onze wereld, met hun decorende lendendoekjes, zouden het ons over het hoofd doen zien, maar de evangeliën vertellen ons duidelijk dat de veroordeelden, ook Jezus, ontkleed werden: "Toen dan de soldaten Jezus gekruisigd hadden, namen zij zijn klederen en maakten daarvan vier

delen, voor iedere soldaat één deel, en zijn onderkleed" (Joh 19:23). Lendendoekjes zoals op een crucifix bestonden in werkelijkheid niet. Zoals God in Eden de zonde bedekt had zo werd de zonde hier in al zijn naaktheid tentoongesteld. Paulus zegt in zijn brief aan de Kolossenzen: "Hij [God] heeft de overheden en machten [hier: alles wat tegen God ingaat] ontwapend en *openlijk tentoongesteld* en zo over hen gezegevierd" (Kol 2:15). Maar deze tekst vraagt om zijn overige aspecten eigenlijk meer uitleg dan hier mogelijk is.

De beloften aan Abraham

Aan de aartsvader Abraham heeft God keer op keer beloften gedaan. Deze zijn te vinden in de hoofdstukken 12, 13, 15, 17, 18 en 22 van Genesis. Sommige van deze beloften zijn herhaald aan zijn zoon Isaäk (in hoofdstuk 26) en aan zijn kleinzoon Jakob (in hoofdstukken 28 en 35). De beloften hielden telkens één of meer van de volgende aspecten in:

- een talrijk nageslacht (het 'meervoudig zaad');
- een zegen voor hemzelf en zijn nageslacht;
- een zegen voor alle volken;
- het bezit van het gehele land Kanaän (voor hemzelf en zijn nageslacht);
- een "lijfelijke" zoon (op een moment dat hij kinderloos was);
- een verbond met God (voor hemzelf en zijn nageslacht);
- een machtige nakomeling (het 'enkelvoudig zaad').

Een studie van deze beloften is op zichzelf hoogst interessant, maar past niet in het kader van de onderhavige studie ¹⁾. Waar het nu om gaat zijn de eerste, de derde en de laatste van deze reeks.

We zullen daarom nu in het bijzonder aandacht schenken aan de belofte van Genesis 22. De 'lijfelijke' zoon, Isaak, is dan al geboren. Dat op zich was al een bijzondere daad van de zijde van God, omdat menselijkerwijze zowel Abraham als zijn vrouw Sara te oud waren om nog kinderen te kunnen krijgen.

Daarmee was Isaäk in Bijbelse zin 'de zoon der belofte'. Ook had God nadrukkelijk gezegd dat Abrahams talrijk nageslacht door middel van Isaäk zou komen en niet door een aangenomen zoon of op een andere wijze. Nu vroeg God hem om deze zoon, van wie kennelijk de vervulling van de andere beloften afhing, ten offer te brengen. Dat vroeg van Abraham niet alleen het geloof om op Gods bevel zijn eigen vlees en bloed ten offer te brengen, maar ook om desondanks te blijven geloven in de vervulling van de overige beloften, hoewel die toch zo kennelijk afhankelijk waren van Isaäks overleven. Abraham toont zich daar dan toch toe bereid, maar op het moment dat hij op het punt staat Isaäk te slachten weerhoudt God hem en zegt dat het zo genoeg is. En dan zegt Hij: "Ik zweer bij Mijzelf, luidt het woord des HEREN: omdat gij dit gedaan hebt, en uw zoon, uw enige, Mij niet onthouden hebt, zal Ik u rijkelijk zegenen, en uw nageslacht zeer talrijk maken, als de sterren des hemels en als het zand aan de oever der zee, en uw nageslacht zal de poort zijner vijanden in bezit nemen. En met uw nageslacht zullen alle volken der aarde gezegend worden, omdat gij naar mijn stem gehoord hebt" (Gen 22:16-18).

We vinden de meeste van bovenstaande elementen hier in deze belofte terug. Dit is dan ook een van de belangrijkste van de serie, zo niet de belangrijkste. Allereerst moet het opvallen dat God dit alles bekrachtigt met een eed, iets dat vrijwel nergens anders in de Bijbel voorkomt; er wordt zowel in het OT als in het NT telkens tweemaal naar verwezen als iets unieks. Dit geeft deze belofte dus een buitengewoon gewicht. We vinden vervolgens ook het meervoudig zaad, een verwijzing naar het grote volk dat uit hem voort zal komen; maar de belofte gaat verder, zoals we zullen zien. Dan wordt er verwezen naar het enkelvoudig zaad, maar zo plotseling dat het in eerste instantie waarschijnlijk niet opvalt: "En uw nageslacht zal de poort *zijner* vijanden in bezit nemen" (vs 17). Het lijkt een subtiel argument maar de apostel Paulus leidt hier uit af dat het in deze belofte om het enkelvoudig zaad gaat:

“Nu werden aan Abraham de beloften gedaan en aan zijn zaad. Hij zegt niet: en aan zijn zaden, in het meervoud, maar in het enkelvoud: en aan uw zaad, dat wil zeggen: aan Christus” (Gal 3:16). In het Kanaän van Abrahams dagen zou iemand die de stadspoort in bezit had de stad beheersen. En ook overigens werden alle zaken van belang, zowel stadsbestuur als andere, afgedaan in de stadspoort (zie bijv. Genesis 23:10). Wie dus de poort beheerste, beheerste de stad; en dat is wat hier van het enkelvoudig zaad wordt gezegd. En volgens Paulus is dat enkelvoudig zaad Christus. We zullen later zien dat het Christus’ opdracht was om als Verlosser af te rekenen met de gevolgen van de zonde en met de zonde zelf. *Zijn* vijand is dus allereerst de zonde, en vervolgens de dood die de zonde heeft gebracht. *Die* zal Hij overwinnen en *daarover* zal Hij heersen. Dat ligt besloten in deze belofte die God met een eed aan Abraham heeft bekrachtigd. Maar Paulus heeft nog iets meer te zeggen. In een redenering waarin hij betoogt dat de ware afstammelingen van Abraham niet zijn vleselijke afstammelingen zijn, maar diegenen die hem navolgen in zijn geloof, en in het bijzonder in het geloof in de Verlosser die God heeft gegeven, trekt hij de conclusie dat het ware meervoudige zaad van Abraham bestaat uit hen die geloven in Christus: “Indien gij nu van Christus zijt, dan zijt gij zaad van Abraham, en naar de belofte erfgenamen” (Gal 3:29). En dat verklaart dan ook hoe in Abraham *alle volken* gezegend zullen worden: “Gij bemerkt dus, dat zij, die uit het geloof zijn, kinderen van Abraham zijn. En de Schrift, die tevoren zag, dat God de heidenen [de niet-Joden] uit geloof rechtvaardigt, heeft tevoren aan Abraham het evangelie verkondigd: In u zullen alle volken gezegend worden. Zij, die uit het geloof zijn, worden dus gezegend tezamen met de gelovige Abraham” (vzn 7-9). Paulus noemt dit dus het evangelie! Dit wat al besloten lag in deze belofte aan Abraham. We komen hier op terug in hoofdstuk 9: ‘De gezindheid van Christus’.

De belofte aan David

Toen David, de 'man naar Gods hart', zijn koninkrijk solide had gevestigd bedacht hij dat het in feite absurd was dat hijzelf in een paleis woonde, terwijl de ark van het verbond, overigens op Gods aanwijzingen, in een tent huisde. Zo'n tent, de 'tabernakel', was nodig geweest als een verplaatsbaar heiligdom tijdens de 40-jarige woestijnreis van het volk. Maar nu het volk allang definitief in het land was gevestigd en de koning in een stenen paleis woonde, nu werd het in zijn ogen toch wel tijd dat er voor de ark van het verbond een passende tempel werd gebouwd, een 'huis' zoals hij het uitdrukte. Hij had de ark al uit Kirjat-Jearim gehaald, waar deze na allerlei omzwervingen terecht was gekomen (gescheiden van de oorspronkelijke tabernakel) en naar Jeruzalem gebracht: "Want wij hebben in de dagen van Saul [zijn voorganger] ons om haar niet bekommerd" (1 Kron 13:3). Als hij zijn voornemen kenbaar maakt aan de profeet Natan keurt deze zijn voornemen onmiddellijk goed. Maar God stuurt deze naar David terug met de boodschap dat niet hijzelf, maar zijn zoon Salomo die tempel zal bouwen. God doet hem echter een belofte: Niet David zal God een huis bouwen, maar "De HERE zal u een huis bouwen" (2 Sam 7:11). Van zijn zoon zegt Hij dan: "Wanneer uw dagen vervuld zijn en gij bij uw vaderen te ruste zijt gegaan, dan zal ik uw nakomeling, uw eigen zoon, na u doen optreden, en Ik zal zijn koningschap bevestigen. Die zal mijn naam een huis bouwen, en Ik zal zijn koninklijke troon voor immer bevestigen. Ik zal hem tot een vader zijn, en hij zal Mij tot een zoon zijn" (vzn 12-14). Deze belofte heeft in eerste instantie betrekking op Davids zoon Salomo, vervolgens op Davids dynastie (het 'huis' dat God hem zou bouwen), maar ten slotte ook op de grote Koning, de Verlosser. Dat laatste mogen we opmaken uit het commentaar dat de brief aan de Hebreëen op deze plaats geeft: in zijn betoog dat Jezus onmogelijk een engel kan zijn betoogt de schrijver: "Immers, tot wie der engelen heeft Hij [God] ooit gezegd: Mijn Zoon zijt gij; Ik heb u heden verwekt? [een citaat uit Psalm 2] En wederom: Ik zal

Hem tot Vader zijn, en Hij zal Mij tot Zoon zijn [een direct citaat uit dit hoofdstuk]" (Heb 1:5). Zijn betoog houdt dus in dat in deze belofte aan David besloten ligt dat één uit zijn lijn de 'grote Koning' zou zijn, die tevens Gods Zoon zou zijn en de Verlosser. Bij de toepassing moeten we overigens bedenken dat de term 'zoon' voor de Jood ook kan inhouden: nakomeling; het hoeft daarbij niet om een directe afstammeling in de eerste graad te gaan. Zo wordt Jezus tijdens zijn prediking, door mensen die in Hem de Verlosser zien, soms 'zoon van David' genoemd (zie bijv. Matteüs 9:27; Lucas 18:38). Ook het geslachtsregister in de aanvang van het evangelie van Matteüs noemt Hem zo (hoofdstuk 1:1).

Zo hebben we gezien dat een aantal beloften aan mensen in het OT de komst inhouden van de Verlosser, die mensen zal bevrijden van de gevolgen van de zonde en redden uit de dood die het onvermijdelijke gevolg is van de zonde. Dit zijn de eerste aanduidingen in het OT dat God een plan heeft om de gevolgen van de zonde teniet te doen. Maar ook de Wet die Hij aan het volk Israël heeft gegeven, en de wet die er waarschijnlijk onmiddellijk na de zondeval al was, getuigen van de principes van de verlossing die in zijn plan besloten lagen. Daar zullen we nu naar gaan kijken.

1) Zie hiervoor mijn boek *Gods vergeten Woord*.

3. DE TWEDE DRAAD: DE OFFERS

Want als reeds het bloed van bokken en stieren en de besprenging met de as der vaars hen, die verontreinigd zijn, heiligt, zodat zij naar het vlees gereinigd worden, hoeveel te meer zal het bloed van Christus, die door de eeuwige Geest Zichzelf als een smetteloos offer aan God gebracht heeft, ons bewustzijn reinigen van dode werken, om de levende God te dienen. (Hebreeën 9:13,14)

TOEN het volk Israël, door God met grote tekenen uitgeleid uit de slavernij van Egypte, zich verzamelde bij de berg Sinaï, ontving het daar Gods wetten, gewoonlijk aangeduid als 'de Wet van Mozes', naar de grote middelaar tussen God en zijn volk daar ter plaatse. Deze Wet legde het volk ambitieuze verplichtingen op. God zegt daarover: "Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte heb doen trekken, om u tot een God te zijn; weest heilig, want Ik ben heilig" (Lev 11:45). Heiligheid en reinheid vormden de spil van de Wet. En als een Israëliet daarin tekort geschoten was, dan waren er voorzieningen om daarover 'verzoening' te doen.

Deze voorzieningen hadden de vorm van offers. Veruit de meeste offers waren dieroffers; er bestonden ook spijsoffers en plengoffers (van wijn) maar die vormden alleen extra elementen bij een dieroffer. Het boek Leviticus noemt de volgende offers:

- Brandoffers
- Vredeoffers
- Zondoffers
- Schuldoffers

De zondoffers en schuldoffers waren in het bijzonder bestemd voor overtredingen van de wet, waarbij in het algemeen de zondoffers meer bedoeld waren voor gevallen waar de

Israëliet iets gedaan had wat door de wet verboden was en de schuldoffers voor gevallen waarin de Israëliet 'schuldig' was geworden door iets wat hem overkomen was (iets wat hem ritueel 'onrein' had gemaakt). In beide gevallen was de voorziening uitsluitend bedoeld voor onbedoelde overtredingen! De Wet bevatte geen voorziening voor bewuste overtreding! De vredeoffers waren bestemd voor vrijwillige offers, als de Israëliet zijn bijzondere band met God wilde gedenken en daarover vreugde wilde betonen. De brandoffers, ten slotte, waren een symbool van volkomen (vrijwillige) toewijding aan God.

De vorm van de offers

Voor elk van de offers golden speciale voorschriften. In elk van deze gevallen was exact voorgeschreven welke dieren als offer gebracht mochten worden. Wat soms ook weer afhing van de positie die men had: vorst, priester, gewone burger, of eventueel het volk als geheel. Het offerdier moest 'gaaf' zijn; d.w.z. het mocht geen gebrek hebben. Ook de wijze van brengen kon verschillen. Algemeen gesproken echter gold de volgende procedure: De offeraar moest met een dier naar de tabernakel (later de tempel) komen. In de tijd dat Israël nog een agrarische gemeenschap was zou dat een dier uit zijn eigen kudde zijn, een dier dat hij zelf had opgekweekt. Dat moest hij tot de priester (de 'middelaar' tussen hemzelf en God) brengen. Hij moest vervolgens zijn handen op de kop van het dier leggen, in die zin dat hij die kop met kracht omlaag moest drukken. Daarna moest hij zelf het dier doden. Daar eindigde zijn eigen rol. Het bloed van het offer werd gesprekeld rondom het altaar en voor de ingang van de tabernakel of de tempel. De priester verwijderde vervolgens het 'beste' van het dier, het vet en bepaalde delen, en verbrandde deze op het altaar; op deze wijze werd dit a.h.w. aan God 'gegeven'. De rest mocht gegeten worden door óf de priesters óf de offeraar en allen die deze daarvoor had uitgenodigd (of beide). Normaal gesproken moest het vlees

dezelfde dag nog gegeten worden; wat overbleef werd eveneens verbrand.

De betekenis van de offers

Velen menen dat de betekenis van de offers niet meer is dan dat de offeraar God een geschenk wil aanbieden. En wellicht zijn er in Israël ook mensen geweest die het zo gezien hebben. Maar in feite gaat de betekenis dieper, en de Israëliet met inzicht zal dat ook begrepen hebben. En omdat de stam der Leviëten er speciaal was om de Israëliet de Wet uit te leggen (zij waren daartoe vrijgesteld van andere arbeid) moet deze leer toch niet onbekend zijn geweest onder het volk. Achter dit hele ritueel zit namelijk een uitgebreide symboliek. De achtergrond is dat iemand die de Wet heeft overtreden daarmee een zondaar is geworden. En "het loon, dat de zonde geeft, is de dood" (Rom 6:23). Om toch te kunnen overleven wordt de zondaar in staat gesteld zijn zonden symbolisch over te dragen op een ander levend wezen dat vervolgens in zijn plaats sterft. Dat is dan het offerdier. We zullen later (hoofdstuk 9, onder de tussenkop 'Het offer van Christus') zien dat het leven van een dier niet echt in staat is een mens van de dood te redden. Dit alles was slechts symboliek; het moest de Israëliet doen nadenken over de ware aard van zonde en verzoening. Het offerdier moest gaaf zijn, alweer als symbool, nu van het feit dat er voor een onvolmaakt geworden leven een ander, 'volmaakt' leven in de plaats moest komen.

Door zijn handen op de kop van het dier te leggen en deze omlaag te drukken, droeg hij in symbool de volle last van zijn zonden over op dit dier. In Leviticus staat: "Dan zal hij zijn hand op de kop van het offer leggen; zo zal het, hem ten goede, welgevallig zijn, om over hem verzoening te doen" (Lev 1:4). Dit woord 'opleggen' vinden we als 'zwaar rusten' in de psalmen: "Uw grimmigheid *rust* zwaar op mij, door al uw baren drukt Gij mij neder" (Ps. 88:8). Eenzelfde gedachte wordt ook uitgedrukt in een psalm van David: "Mijn ongerechtigheden

zijn over mijn hoofd gegaan, als een zware last zijn zij mij te zwaar geworden" (Ps 38:5). Ook zijn zoon Salomo verwoordt deze gedachte in het boek Prediker: "Er is een kwaad dat ik waargenomen heb onder de zon, en dat zwaar drukt op de mens" (Pred 6:1) en: "Immers het kwaad des mensen drukt zwaar op hem" (Pred 8:6).

Maar de les gaat nog verder. Omdat het om symboliek gaat, sluit volgens onze 'westerse logica' niet alles op elkaar aan. Maar dat hoeft ons niet te beletten de lessen te zien. Doordat de Israëliet, althans in de oorspronkelijke opzet, een dier uit zijn eigen kudde bracht, een dier dat hijzelf had opgekweekt, iets dat a.h.w. een stuk van hemzelf was, bracht hij in symbool ook eigenlijk niet een ander levend wezen, maar zichzelf ten offer. En als hij het dier dan doodt, doodt hij in symbool zichzelf om zijn zonden. Terwijl hij toch tegelijkertijd in staat is te overleven. We zullen later zien dat deze schijnbare paradox het centrale element vormt in Gods verlossingsplan. Als dan het bloed wordt uitgegoten rond het altaar en het beste van het offer daarop wordt verbrand, wordt zijn leven daarmee aan God opgedragen. In die gevallen waarin hijzelf van het offer mag eten is dat een 'vredemaaltijd' met God als teken dat alles nu weer is verzoend. En als de priester er mede van eet, is dat a.h.w. Gods aandeel in de vredemaaltijd.

Uitzonderingen op bovenstaand patroon vinden plaats in het geval van het vredeoffer, waarvan het vlees ook de volgende dag nog gegeten mocht worden. Daarmee werd het vredeoffer tot een bijzonder feestelijke gebeurtenis (de Israëliet zou in zijn normale dagelijks dieet geen vlees eten). Een andere uitzondering is het brandoffer; dit werd in zijn geheel op het altaar verbrand ('door het vuur verteerd') als symbool van een volledige toewijding aan God. David duidt hierop als hij in zijn psalmen dicht: "Want de ijver voor uw huis heeft mij verteerd" (Ps 69:10, aangehaald in Joh 2:17) en "Mijn ijver verteert mij, omdat mijn tegenstanders uw woorden vergeten" (Ps 119:139).

De rol van het bloed

Bloed nam bij het brengen van de offers een speciale plaats in. Het was de Israëlieten ten strengste verboden bloed te consumeren, of vlees dat niet voldoende was uitgebloed. Bloed symboliseert het leven en de Israëliet kon zich niet op die manier een ander leven 'toeëigenen'¹⁾. Het bloed van een offerdier kon slechts verzoening doen als het op correcte wijze behandeld was: "Ieder van het huis Israëls en van de vreemdelingen, die in hun midden vertoeven, die enig bloed eet – tegen zo iemand, die dat bloed gegeten heeft, zal Ik mijn aangezicht keren en hem uit het midden van zijn volk uitroeien. Want de ziel van het vlees [in de Bijbel staat 'ziel' o.a. voor 'leven', zie bijv. F.J. Pop: "Bijbelse woorden en hun geheim"] is in het bloed en Ik heb het u op het altaar gegeven om verzoening over uw zielen [d.w.z. over uw leven] te doen, want het bloed bewerkt verzoening door middel van de ziel" (Lev 17:10,11). Zoals gezegd moest het bloed worden uitgegoten aan de voet van het brandofferaltaar. Alleen zo, verbonden met het altaar, dus a.h.w. opgedragen aan God, kon het verzoening bewerken.

Er was echter een uitzondering op de regel dat het bloed moest worden uitgegoten aan de voet van het altaar. Eenmaal per jaar vierde het volk de 'grote verzoendag'. Op deze dag werden offers gebracht voor alle zonden die door het volk in onwetendheid waren begaan. Bij deze gelegenheid moest de hogepriester eerst offers brengen voor zichzelf om 'zondeloos' het heilige der heiligen binnen te kunnen gaan (dit was de enige keer in het jaar dat hij daar mocht komen). Dat waren een zondoffer, om verzoening te doen over zijn eigen zonden, en een brandoffer, om zijn volkomen toewijding te symboliseren. Voor het volk moesten eveneens een zondoffer en een brandoffer worden gebracht. Van de beide zondoffers werd het bloed niet uitgegoten aan de voet van het brandofferaltaar, maar binnen het voorhangsel gebracht, dat het 'heilige' scheidde van het 'heilige der heiligen' (= het allerheiligste). Daar werd het

gesprenkeld op en vóór het verzoendeksel dat op de 'ark van het verbond' lag, het symbool van Gods aanwezigheid in de tempel (zie bijv. Exodus 25:21,22). Het lichaam van de beide dieren die als zondoffer hadden gediend werd niet op het brandofferaltaar gebracht, maar buiten de legerplaats (later buiten de stad) verbrand.

Dit alles wijst vooruit naar de verlossing die niet door een dier, maar door de Verlosser zelf zou worden volbracht. Waarbij het verschil is dat Jezus' offer niet alleen kan redden van onbewuste overtredingen, maar van alle zonden waarvoor vergiffenis is gevraagd. De schrijver aan de Hebreeën schrijft: "Want van de dieren, waarvan het bloed als zondoffer door de hogepriester in het heiligdom werd gebracht, werd het lichaam buiten de legerplaats verbrand. Daarom heeft ook Jezus, ten einde zijn volk door zijn eigen bloed te heiligen, buiten de poort geleden [Jezus werd buiten de muren van Jeruzalem gekruisigd]" (Heb 13:11,12). De schrijver ziet hier Jezus in zijn rol als zondoffer. Maar op een andere plaats ziet hij Hem als hogepriester, die echter zichzelf ten zondoffer heeft gebracht (dat de beelden schijnbaar wat door elkaar lopen komt mede doordat de reikwijdte van een beeld nu eenmaal beperkt is): "Want Christus is niet binnengegaan in een heiligdom met handen gemaakt, een afbeelding van het ware, maar in de hemel zelf, om thans, ons ten goede, voor het aangezicht Gods te verschijnen; ook niet om Zichzelf dikwijls te offeren, gelijk de hogepriester jaarlijks met ander bloed dan het zijne in het heiligdom gaat, ... maar thans is Hij éénmaal, bij de voleinding der eeuwen, verschenen om door zijn offer de zonden weg te doen" (Heb 9:24-26). En dan beschrijft hij Hem als de hogepriester die zijn taak in het heiligdom volbracht heeft, en weer naar buiten komt om het volk te zegenen: "... zo zal ook Christus, nadat Hij zich éénmaal geofferd heeft om veler zonden op zich te nemen, ten tweeden male zonder zonde aanschouwd worden door hen, die Hem tot hun heil verwachten" (vs 28). Dat laatste slaat op zijn wederkomst.

De Wet vóór Mozes

De 'Wet van Mozes', of zo u wilt de 'Levitische Wet' is zeer uitgebreid, en we bezitten in het NT een redelijk uitgebreid commentaar op zijn betekenis. We moeten aannemen dat de Joodse schriftgeleerden behoorlijk goed begrepen hebben wat de symboliek inhield. Ook mensen met een buitengewoon geloof, zoals David, hebben dat, blijkens bijv. de psalmen, goed gezien. Over de situatie vóór Mozes zijn we veel minder uitgebreid ingelicht, maar er zijn toch aanwijzingen. We hebben in het vorige hoofdstuk al gezien dat God het eerste mensenpaar heeft bekleed met dierenhuiden in plaats van hun zelfgemaakte kleren van bladeren. En we hebben geconstateerd dat daarvoor een dier (of dieren) moet zijn geslacht. Dat wijst op een eerste instelling van een offerritueel. Een tweede aanwijzing vinden we in de offers van Kaïn en Abel in Genesis 4. Kaïn brengt een plantaardig offer dat niet aangenaam is; Abel brengt een dieroffer en op zijn offer wordt 'acht geslagen'. Hieruit blijkt dat ook toen al een offer meer most zijn dan louter een gave aan God. Vooral de aanduiding dat hij het offer bracht van 'hun vet' doet sterk aan de Mozaische wet denken. De volgende aanwijzing is dat bij het in de ark nemen van de dieren door Noach onderscheid wordt gemaakt tussen reine en onreine dieren. Dat onderscheid bestond toen dus al. En het heeft alleen zin óf in verband met voedsel, óf in verband met offers (of beide). Dat alles wijst op een wet die in aanleg gelijk was aan de wet te Sinaï gegeven. En het is ook niet waarschijnlijk dat God te dien tijde zou hebben gehandeld volgens andere principes dan later bij het volk Israël. Dat ons dat niet allemaal in detail wordt medegedeeld betekent alleen dat toen Genesis door Mozes te boek gesteld werd, dat allemaal al in een ander boek (Leviticus) stond en dus niet herhaald hoefde te worden.

En zo zien we dus dat er in de Wet uitgebreide voorzieningen waren voor vergeving van onbewuste overtreding. Maar al ten tijde van de wetgeving te Sinaï vinden we een aanwijzing dat

God ook andere overtredingen kan (en wil) vergeven. Dat is ons volgende onderwerp.

- 1) Het gaat hier duidelijk om de symboliek. In werkelijkheid zou het eten van bloed een Israëliet uiteraard niet onsterfelijk hebben gemaakt. Mede hierom mag men aan deze redenering dus geen argument ontnemen tegen bloedtransfusies: daar spelen heel andere zaken.

4. DE DERDE DRAAD: GODS NAAM

*Ik zal U loven met mijn ganse hart,
in de tegenwoordigheid der goden zal ik U
psalmzingen.
Ik zal mij nederbuigen naar uw heilige tempel
en uw naam prijzen om uw goedertierenheid en
trouw,
want Gij hebt, om uws grote naam wil,
uw toezegging heerlijk gemaakt.
Ten dage dat ik riep, hebt Gij mij geantwoord,
Gij hebt mij bemoedigd met kracht in mijn ziel.
(Psalm 138:1-3)*

KORT na de zonde van het volk Israël met het gouden kalf in de woestijn bij Sinaï, en nadat Mozes zijn meest vurige pleidooi bij God heeft gehouden om het volk te redden, vraagt hij om Gods heerlijkheid te zien. God waarschuwt hem dan dat Hij door geen sterfelijk menselijk wezen gezien kan worden. Maar Hij staat hem toe in een rotsspleet te staan wanneer Hij 'voorbijgaat'. Zelfs in dit geval moeten we aannemen dat het in feite een engel is die hem voorbijgaat, maar deze vertegenwoordigt God en de les is dat God niet gezien kan worden door sterfelijke ogen. Als Hij voorbijgaat roept Hij Gods 'naam' uit. Hierbij moet men bedenken dat in de Bijbel een naam gewoonlijk een beschrijving is van een karakter. Zo is ook Gods naam hier een beschrijving van Gods karakter. Die naam vinden we dan in deze woorden: "HERE, HERE, God, barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw, die goedertierenheid bestendigt aan duizenden, die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar de schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig" (Ex 34:6,7). Hier wordt, al te Sinaï, het toneel van de wetgeving, gezegd dat God ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft. Dat gebeurt niet onvoorwaardelijk, maar de mogelijkheid is er. De

Wet bood die mogelijkheid niet, maar God staat boven die Wet. En zo vinden we dan ook dat gelovige Israëlieten die onder de Wet geen hoop hebben op vergeving van hun schuld, een beroep doen op deze openbaring van Gods naam om zo ontslagen te worden van de gevolgen van hun overtreiding.

Davids zonde

Koning David leefde in alles met zijn God, en hij wordt dan ook een 'man naar Gods hart' genoemd. Toch beging hij in zijn leven een ernstige fout. Hij vergreep zich aan de vrouw van een van zijn officieren (overspel en overtreiding van het gebod om 'niet te begeren ... uws naasten vrouw'), op een moment dat die voor een militaire campagne in het buitenland was. En toen dat uit dreigde te komen, omdat de vrouw zwanger was geworden, regelde hij het zo dat haar man omkwam in de strijd (wat, indirect, moord was) om haar vervolgens zelf tot vrouw te kunnen nemen. Voor deze twee overtredingen was er in de Wet geen voorziening, omdat er geen sprake was van onopzettelijke zonde. Als de profeet Natan, op Gods bevel, David zijn zonde onder ogen brengt, en deze oprecht berouw toont, is er onder de Wet geen mogelijkheid om daarover verzoening te doen. Volgens de Wet had David hiervoor moeten sterven. Toch zegt Natan: "De HERE heeft uw zonden vergeven: gij zult niet sterven, ofschoon gij door deze daad de vijanden des HEREN zeer hebt doen lasteren" (2 Sam 12:13,14).

Er zijn in het boek der Psalmen twee psalmen van David die over deze zaak gaan, Psalm 32 en Psalm 51. Men neemt aan dat Psalm 51, die veel meer emotioneel van toon is, door David onmiddellijk na deze gebeurtenis is geschreven, en dat Psalm 32 wat later is geschreven, toen David wat meer afstand had kunnen nemen. Opvallend is dat David in beide verwijst naar Gods naam. In de eerste psalm, die één lang gebed is om redding uit zijn bloedschuld, lezen we: "Wees mij genadig, o God, naar uw *goedertierenheid* [de uitdrukking waarmee God Zichzelf had beschreven aan Mozes], delg mijn

overtreding uit naar uw grote *barmhartigheid* [een andere uitdrukking uit de openbaring van Gods naam]; was mij geheel van mijn ongerechtigheid, reinig mij van mijn zonde" (Ps 51:3,4). Belangrijk is ook dat David in de volgende verzen zijn zonde voluit belijdt, wat een voorwaarde is voor vergiffenis. Maar waar het ons hier om gaat is dat hij beseft dat de Wet hem niet kan redden, en dat hij alleen een beroep kan doen op Gods geopenbaarde karakter. En de vergiffenis waar hij om vraagt wordt hem ook geschonken: hij hoeft (op dat moment) niet te sterven. Wel krijgt hij later te maken met erg veel problemen in zijn gezin, die direct terug te voeren zijn op deze misstap, want de zondaar wordt niet gevrijwaard voor de menselijke gevolgen van zijn misstap.

Psalm 32 hebben we al eerder ontmoet bij ons verhaal over het bedekken van zonden; het is de psalm die begint met: "Welzalig hij, wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is; welzalig de mens, wie de HERE de ongerechtigheid *niet toerekent*" (Ps 32:1,2). Als David na verloop van tijd over zijn misstap filosofeert en nadenkt over de vergiffenis die hem geschonken is, komt hij tot dit oordeel. En hij concludeert dan: "Talrijk zijn de smarten van de goddeloze, maar wie op de HERE vertrouwt, die omringt Hij met *goedertierenheid*" (vs 10).

Andere psalmen van David

Er zijn nog andere psalmen van David waar hij ingaat op deze vergevingsgezindheid van God. Het is niet altijd vast te stellen of zulke psalmen dateren van na zijn misstap, of van daarvoor; kennelijk had David zich dit begrip al eerder eigen gemaakt. Dit verklaart ook waarom hij zo snel een beroep doet op deze geopenbaarde karaktereigenschap van God. Onderstaande psalmen wekken echter de indruk aan het einde van zijn leven te zijn geschreven.

Een kenmerkend voorbeeld is Psalm 40, die de indruk geeft vrij laat in Davids leven geschreven te zijn. David snijdt hier een thema aan dat hij ook al in Psalm 51 had aangesneden (vs 15):

als God zo genadig en goedertieren is dan zal hij (David) dat met al zijn ijver aan de mensen verkondigen: "Uw gerechtigheid verberg ik niet in mijn hart, van uw trouw en uw heil spreek ik, uw goedertierenheid en uw waarheid verheel ik niet voor een grote gemeente" (Ps 40:11). Om er in het volgende vers aan toe te voegen: "Gij, HERE, onthoud mij uw erbarming niet; uw goedertierenheid en uw waarheid mogen mij bestendig bewaren" (vs 12). Eerder in deze psalm heeft hij al aangeduid dat het God niet gaat om offers, maar om een leven dat aan Hem gewijd is: "In slachtoffer en spijsoffer hebt Gij geen behagen, - Gij hebt mij geopende oren gegeven -, brandoffer en zondoffer hebt Gij niet gevraagd. Toen zeide ik: Zie, ik kom ... ik heb lust uw wil te doen, mijn God, uw wet is in mijn binnenste" (vzn 7-9). Het gaat om mensen die naar God horen en Gods geboden in hun hart dragen. De schrijver aan de Hebreëen past die woorden dan ook toe op Jezus, de Verlosser (Heb 10:5-7). We komen hier op terug in hoofdstuk 9 (onder de tussenkop 'het offer van Christus')

Ook Psalm 103 is een lofzang van David. Meteen in de aanhef zegt hij: "Loof de HERE, mijn ziel ... die uw leven verlost van de groeve, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid" (vzn 1,4). Wat verderop zegt hij: "Hij maakte Mozes zijn wegen bekend, de kinderen Israëls zijn daden. Barmhartig en genadig is de HERE, lankmoedig en rijk aan goedertierenheid ... Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden; maar zo hoog de hemel is boven de aarde, zo machtig is zijn goedertierenheid over wie Hem vrezen" (vzn 7-11). Dit is een directe verwijzing naar de openbaring van Gods naam aan Mozes, maar ook een duidelijke interpretatie van de betekenis daarvan. En aan het eind van deze strofe zegt hij nogmaals: "Maar de goedertierenheid des HEREN is van eeuwigheid tot eeuwigheid over wie Hem vrezen, ... over hen die zijn verbond onderhouden, en aan zijn bevelen denken om die te doen" (vzn 17 en 18). Dit laatste verwijst ook duidelijk naar de 'voorwaarden' (de HERE vrezen, etc.), waar we nader op in

zullen gaan in het volgende hoofddeel. Het 'verbond', in dit geval dat te Sinaï gesloten, moet hen ondanks hun overtreding, alles waard zijn.

De leer der Levieten

De stam der Levieten verrichtte in Israël de dienst in de tempel. Eén familie uit hen leverde de priesters, en de andere konden hen bij de tempeldienst behulpzaam zijn. Maar de stam Levi was groot, en toen het volk eenmaal in het land woonde, woonden vele Levieten onder het volk en onderwezen hen in de Wet en de dienst des HEREN. Uiteraard bevonden de voornaamste schriftgeleerden onder hen zich wel te Jeruzalem, nabij de tempel. Anderen waren zangers bij de eredienst, en we bezitten in het boek der psalmen verscheidene psalmen van hun hand. Vele van deze psalmen getuigen, naast lof aan God, ook van hun geloof. En zo weten we het een en ander van hun begrip van de Wet en de verlossing. Onderstaande psalmen hebben gemeen dat zij spreken over een tijd waarin God zijn volk ogenschijnlijk prijsgegeven had, ondanks zijn belofte aan David over een eeuwig koningschap, en ondanks de belofte die impliciet gelegen was in het feit dat Hij te Sinaï Israël Zich als een volk had aangenomen.

In Psalm 44 ontmoeten we de Korachieten. Hun voorvader Korach was tijdens de woestijnreis omgekomen wegens een opstand tegen Mozes, de door God aangewezen leider, en Aäron, de hogepriester. Maar zijn nakomelingen waren gespaard voor het oordeel dat over hem kwam en hebben in latere tijden, blijkens hun bijdragen aan de psalmen, een belangrijke rol gespeeld in de tempeldienst. Psalm 44 heet 'een leerdicht', d.w.z. hij is bedoeld om ons inzicht, onderricht te geven. De psalm spreekt God aan, a.h.w. om Hem te herinneren aan zijn daden in het verleden, om dan te pleiten voor verlossing in het heden. Daartoe begint de psalm met eraan te herinneren dat niet Israël zelf het beloofde land veroverd heeft, maar dat God het hun heeft gegeven. Dan

vermeldt de psalm de 'huidige toestand' van ballingschap, waaruit we kunnen opmaken dat hij ten tijde van deze ballingschap is geschreven. Waarom heeft God zijn volk (klaarblijkelijk) verstoten, wanneer Hij het in het verleden zoveel beloften heeft gedaan. De psalmdichter doet dan tenslotte een beroep op Gods geopenbaarde naam, om hen te redden: "Sta op, ons ter hulpe, verlos ons om uwer goedertierenheid wil (vs 27). Interessant is dat deze psalm door de apostel Paulus wordt aangehaald in zijn brief aan de Romeinen (hoofdstuk 8:36), als hij spreekt over de zekerheid van onze verlossing in Christus (over dat 'in Christus zijn' komen we nog te spreken in het volgende hoofddeel).

Ook Psalm 48 is van de Korachieten. Hij is geschreven om de bevrijding van Jeruzalem uit de handen van de machtige Assyrische koning Sanherib te gedenken. De psalm begint met Jeruzalem te prijzen. Dat dit gebeurt in termen die niet volledig overeenstemmen met de situatie van die dag, en die ons meer doen denken aan de toekomstige heerlijkheid, wanneer Jeruzalem de hoofdstad zal zijn van Christus' wereldwijde vrederijk, valt helaas buiten het bestek van deze studie. Een aanwijzing in die richting vinden wij echter bijvoorbeeld in de beschrijving van Jeruzalem als 'de stad van de grote Koning' (vs 3), wat Jezus aanhaalt in zijn bergrede (Matteüs 5:35). Ook in deze psalm klinkt het besef door dat God 'zijn stad' niet redt om de gerechtigheid van haar bewoners, maar wegens de openbaring van zijn naam: "Gelijk uw naam, o God, zo is uw lof tot aan de einden der aarde; uw rechterhand is vol van gerechtigheid" (vs 11), en daaraan voorafgaand: "Wij gedenken, o God, uw goedertierenheid in het midden van uw tempel" (vs 10).

Psalm 77 zou blijkens het opschrift zijn van de hand van Asaf, een van de hoofdzangers onder David. Aangezien de psalm echter later geschreven lijkt te zijn, is het niet onaannemelijk dat hij van de hand van een van zijn nakomelingen is: de Asafieten worden als geslacht genoemd in het tweede boek Kronieken (hoofdstukken 29:13 en 35:15) en, na de

ballingschap, in het boek Nehemia (11:22). Ook in deze psalm wordt een contrast geschilderd tussen Gods vroegere daden en de huidige ellendige toestand van het volk (waarschijnlijk ook hier de ballingschap). In dat kader lezen we: "Zal de Here dan voor altoos verstoten, en niet meer goedgunstig zijn? Neemt zijn goedertierenheid voor immer een einde, houdt zijn belofte op van geslacht tot geslacht? Vergeet God genadig te zijn, of sluit Hij zijn barmhartigheid in toorn toe?" (vzn 9 en 10). De psalmdichter is zich terdege bewust dat het volk nergens recht op kan laten gelden, maar hij hoopt op Gods geopenbaarde naam en begrijpt niet waarom God niet in actie komt.

Psalm 89, van Etan de Ezrachiet, stamt eveneens uit de tijd van de ballingschap, of mogelijk zelfs nog later. En opnieuw is het thema: waarom heeft God verstoten, waar Hij in het verleden toch duidelijke beloften heeft gedaan. Hij begint meteen met Gods karakter in het licht te stellen: "Van de gunstbewijzen des HEREN wil ik altoos zingen, van geslacht tot geslacht zal ik uw trouw met mijn mond verkondigen. Want ik zeide: Voor eeuwig wordt de goedertierenheid gebouwd; in de hemel bevestigt Gij uw trouw" (vzn 2 en 3). In zijn beschrijving van God als heerser over de aarde zegt hij: "Gerechtigheid en recht zijn de grondslag van uw troon, goedertierenheid en trouw gaan voor uw aangezicht henen" (vs 15). Hij gaat dan verder over Gods belofte aan David en legt God over hem, maar feitelijk over diens beloofde grote 'Zoon', de Verlosser, de volgende woorden in de mond: "Mijn trouw en mijn goedertierenheid zullen met hem zijn, en door mijn naam zal zijn hoorn [zijn macht] verhoogd worden" (vs 25), en : "Voor altoos zal Ik jegens hem mijn goedertierenheid bewaren en mijn verbond zal voor hem vast blijven staan" (vs 29; vgl. 2 Samuël 7:15). Tenslotte spreekt hij over Davids nakomelingen, als hij Gods belofte aanhaalt en er naar verwijst dat ook als zij afwijken van Gods gebod, God zijn trouw aan David niet zal opschorren: "... dan zal Ik hun overtreding met de roede bezoeken, en hun ongerechtigheden met plagen; maar mijn goedertierenheid

zal Ik hem [David] niet onthouden, mijn trouw zal Ik niet verloochenen, mijn verbond zal Ik niet ontwijden" (vzn 33-35).

Al deze aanhalingen verwijzen naar Gods geopenbaarde naam, en dus zijn geopenbaarde karakter en de consequenties daarvan. Het ging daarbij niet altijd om de vergeving van individuele zonde, maar ook vaak om de collectieve zonden van het volk. Maar het toont dat bij hen die met de Schrift vertrouwd waren, die naam vooraan in hun gedachten was. Bovenstaand zijn dit zeker niet alle psalmen waarin naar Gods naam wordt verwezen, maar deze voorbeelden moeten voldoende zijn om dat te illustreren.

De psalm van Mozes

Dan willen wij nog aandacht besteden aan de 'Psalm van Mozes' (Psalm 90), volgens het opschrift een gebed van Mozes. Hij looft daarin Gods grootheid en gaat dan over op de nietigheid en sterfelijkheid van de mens. Zij laatste strofe begint hij dan zo: "Keer weder, o Here! Hoelang nog? En ontferm u over uw knechten. Verzadig ons in de morgenstond [een beeld van de opstanding ¹⁾] met uw goedertierenheid, opdat wij jubelen en ons verheugen al onze dagen" (vzn 13 en 14). Hij bidt dus dat God bij de opstanding, en het oordeel dat dan plaats zal vinden (populair bekend als het 'laatste oordeel'), ons genadig moge zijn en ons niet doen naar onze overtredingen. En hij doet dat met een beroep op Gods naam. Het was Mozes aan wie deze naam het eerst was geopenbaard, en het was ook Mozes die bij uitstek begreep wat deze inhield.

Gods naam bij de profeten

Niet alleen in het boek der Psalmen, maar ook bij de profeten vinden wij een dergelijk beroep op Gods geopenbaarde naam. De volgende korte voorbeelden moeten volstaan. Jesaja verwijst naar de regering van de 'grote Koning' na de verwoesting en de verstrooiing die het volk en de wereld van

het Midden-Oosten zullen treffen, met de woorden: "Wanneer het gedaan is met de verdrukker, de vernieling voltooid is, de verwoesters uit het land verdwenen zijn, dan zal op goedertierenheid een troon worden gevestigd en in getrouwheid zal daarop in Davids tent zetelen een, die recht en het recht zoekt en die zich haast gerechtigheid te oefenen" (Jes 16:4,5). Dit verwijst naar de Verlosser, die tevens de 'grote Koning' zal zijn, die vanuit Jeruzalem over de wereld zal regeren.

In Jeremia vermaant God zijn volk: "De wijze roeme niet op zijn wijsheid, en de sterke roeme niet op zijn kracht, de rijke roeme niet op zijn rijkdom, maar wie roemen wil, roeme hierin, dat hij verstand heeft en Mij kent, dat Ik de HERE ben, die goedertierenheid, recht en gerechtigheid op aarde doe; want in zodanigen heb Ik behagen, luidt het woord des HEREN" (Jer 9:24). Dit vertelt ons dat God niet zoekt naar wettische gerechtigheid, maar naar mensen die Hem en zijn karakter 'kennen'.

Als Daniël beseft dat de zeventig jaar van de ballingschap, die Jeremia had voorspeld, voorbij zijn, bidt hij tot God om zijn volk weer in genade aan te nemen. En omdat hij zich maar al te bewust is van de schuld van zijn volk, beroept hij zich op Gods naam: "En ik bad tot de HERE, mijn God, en deed schuldbelijdenis en zeide: Ach Here, Gij grote en geduchte God, die *vasthoudt aan het verbond en de goedertierenheid* jegens hen die U liefhebben en uw geboden bewaren; wij hebben gezondigd en misdreven, wij hebben goddeloos gehandeld en zijn wederspanning geweest; wij zijn afgeweken van uw geboden en van uw verordeningen" (Dan 9:4,5)

Bij Joël vinden we een oproep tot bekering in een tijd van grote benauwdheid. Al heeft het volk gezondigd, het is nog altijd niet te laat voor bekering, want God is bereid te vergeven. Daarbij maakt hij melding van bijna de volledige tekst van de openbaring van Gods naam: "Maar ook nu nog luidt het woord des HEREN: Bekeert u tot Mij met uw ganse hart, en met vasten en geweene en met rouwklacht [oprecht

berouw en bekering behoren dus tot de voorwaarden]. Scheurt uw hart en niet uw klederen [het gewone teken van rouw] en bekeert u tot de HERE, uw God. Want genadig en barmhartig is Hij, lankmoedig en groot van goedertierenheid, berouw hebbende over het onheil" (Joël 2:12,13).

Een passage in Jona is interessant omdat Jona God zijn karakter in feite verwijt. Hij was naar Ninevé gestuurd, de grote stad van de Assyriërs, om de bewoners de verwoesting van de stad aan te kondigen. Maar Jona, die niets liever zou zien dan dat deze aartsvijanden van Israël inderdaad verdelgd zouden worden, is niet gerust op de 'goede' afloop. En inderdaad, de Ninevieten bekeren zich, en God spaart de stad. Daarop reageert Jona verwijtend: "Dit mishagde Jona ten zeerste en hij werd toornig. En hij bad tot de HERE en zeide: Ach, HERE, heb ik dat niet gezegd, toen ik nog in mijn land was?... want ik wist, dat Gij een genadig en barmhartig God zijt, lankmoedig, groot van goedertierenheid en berouw hebbend over het kwaad" (Jona 4:1,2). Maar met dit al toont Jona dat hij zich wel degelijk bewust is van Gods karakter en dat hij, evenals Joël, de woorden uit Exodus 34 uit zijn hoofd kent. En het toont ons ook dat Gods vergevingsgezindheid niet alleen maar geldt voor Israëlieten.

De profeet Micha, een tijdgenoot van Jesaja waar we mee begonnen, is zich de overtredingen van zijn volk terdege bewust. Maar ook hij ziet uit naar een tijd waarin God zijn volk weer zal aannemen, op grond van zijn beloften aan de aartsvaders en op grond van zijn geopenbaarde naam. Juichend roept hij uit: "Wie is een God als Gij, die de ongerechtigheid vergeeft en de overtreding van het overblijfsel van zijn erfdeel voorbijgaat, die zijn toorn niet voor eeuwig behoudt, maar een welbehagen heeft in goedertierenheid!" (Micha 7:18). En dan verwijst hij ook nog eens naar Gods beloften in Eden en aan Abraham: "Hij zal zich wederom over ons ontfermen, Hij zal onze ongerechtigheden *vertreden* [denk aan de belofte in Eden: Genesis 3:15]. Ja, Gij zult al onze zonden werpen in de diepten der zee. Gij zult

trouw bewijzen aan Jakob, goedertierenheid aan Abraham, gelijk Gij van oude dagen af aan onze vaders hebt gezworen [de eed in Gen. 22:16!]" (vzn 19 en 20).

Deze verwijzingen naar Gods naam vertellen ons dat de Israëliet die zijn Schrift kende zich wel degelijk bewust kon zijn van het feit dat er 'meer' was dan de Wet. Minimaal de Levieten, de onderwijzers van het volk, hadden dat moeten begrijpen en aan het volk leren. Maar soms was God nog duidelijker, zoals in de profetie van Ezechiël.

¹⁾ Zie het boek *Leven na de dood*

5. DE VIERDE DRAAD: VERGIFFENIS BIJ DE PROFEET EZECHIËL

Zou ik een welgevallen hebben aan de dood van de goddeloze? luidt het woord van de Here HERE. Niet veeleer hieraan dat hij zich bekere en leve” (Ezechiël 18:23)

ER is één plaats in het OT die glashelder de leer verkondigt dat God zonden, waar onder de Wet geen vergiffenis voor was, toch kan vergeven.. En dat is het 18e hoofdstuk van Ezechiël. Ezechiël was met de eerste golf van ballingen meegenomen naar Babyionië (circa 11 jaar later zou er een tweede golf volgen). Hij predikte dus toen de ballingschap in feite al was begonnen, al woonde een deel van het volk nog in het land. Het hoofdstuk begint met te verkondigen dat ieder mens verantwoordelijk is voor zijn eigen zonden. Dat bestreed de opvatting van de Israëlieten in die tijd, dat het onheil, dat over hen was gekomen, alleen maar het gevolg was van de zonden van de generaties vóór hen (ook in onze tijd een graag geloofd misverstand!).

God laat Ezechiël zeggen dat, als er onder hen iemand is die met zijn gehele hart de Wet volbrengt (de tekst somt allerlei geboden van de Wet op), zo iemand zal leven. Maar heeft hij een zoon die zich van de wet niets aantrekt, dan zal die zeker sterven, “Zijn bloedschuld rust op hemzelf” (Ez 18:13). God stelt de retorische vraag: “Zou zo iemand leven”, om hem dan Zelf te beantwoorden: “Hij zal niet leven” (vs 13). Het feit dat zijn vader oprecht en godvrezend was, zal hem niet van nut zijn; om zijn eigen schuld zal hij sterven. Maar als deze op zijn beurt een zoon heeft die de zonde van zijn vader ziet en besluit dat het zo niet moet, en zelf wel weer de Wet nauwgezet volbrengt, dan zal hij leven: “Deze zal niet sterven om de ongerechtigheid van zijn vader; hij zal voorzeker leven” (vs 17). Er is geen sprake van dat hij zou moeten sterven om de

zonden van zijn vader, evenmin als die gered kon worden door de gerechtigheid van *diens* vader. En God verwijt zijn volk dan: "Maar gij zegt: Waarom draagt de zoon niet mede de ongerechtigheid van de vader? Die zoon heeft immers naar recht en gerechtigheid gehandeld; hij heeft al mijn inzettingen naarstig onderhouden; hij zal voorzeker leven" (vs 19). En dan volgt één van de grondprincipes van de Schrift: "De ziel die zondigt, die zal sterven" (vs 20). Dit sluit overigens ook het graag geloofde idee uit dat wij alleen maar sterfelijk zijn omdat onze verre voorvader, Adam, gezondigd heeft.

Tot zover is de leer volkomen in overeenstemming met de Wet, al moest dit de Israëlieten nog eens duidelijk gemaakt worden: zij konden zich voor het onheil dat hen overkwam niet verschuilen achter de daden van hun vaders. Maar dan slaat Gods betoog een volkomen nieuwe en onverwachte richting in: "Maar wanneer de goddeloze zich bekeert van alle zonden die hij begaan heeft, al mijn inzettingen onderhoudt en naar recht en gerechtigheid handelt, dan zal hij voorzeker leven; hij zal niet sterven. Geen van de overtredingen die hij begaan heeft, zal hem worden toegerekend; om de gerechtigheid die hij betracht heeft, zal hij leven" (vzn 21 en 22). Vergeleken met de Wet is dat een volkomen nieuw aspect. Vergeving van bewust begane zonden *is* mogelijk! Zoals we gezien hebben zat dat al verborgen in een aantal aspecten van de Wet en in Gods naam. Maar dit is de eerste keer dat het zo duidelijk wordt uitgesproken. Met grote stelligheid verklaart God: "Zou ik een welgevallen hebben aan de dood van de goddeloze? luidt het woord van de Here HERE" (vs 23). Sommigen hebben getracht hieruit te redeneren dat ook goddelozen worden behouden, maar dat is overduidelijk niet de bedoeling, want de zin gaat door met: "... Niet veeleer hieraan, dat hij *zich* bekere en leve? (vs 23). Ook het omgekeerde blijkt, niet onverwacht, waar te zijn: "Maar wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardige wandel en onrecht doet, naar al de gruwelen handelt, die de goddeloze bedrijft – zal hij dan leven? Met

geen van zijn rechtvaardige daden zal rekening gehouden worden. Om de ontrouw die hij gepleegd, en om de zonde die hij bedreven heeft, daarom zal hij sterven" (vs 24). En opnieuw geldt hier een waarschuwing: zonden zijn niet alleen gruwelen tegen de medemenselijkheid, zoals deze woorden wellicht zouden kunnen suggereren. Zonde is alles wat tegen God ingaat, en dus alles wat niet *met* God gaat. Het ware christelijk geloof (of dat van de Israëlieten in het OT) is niet louter humanisme.

Maar om terug te keren tot ons betoog: hier wordt in alle helderheid gezegd dat bekering van zonde mogelijk is; en dat het loont! God heeft geen welgevallen aan onze dood; Hij zoekt wegen om ons te redden van die dood. Maar dan wordt van ons wel verwacht dat wij ons bekeren, berouw tonen over onze zonden en in het vervolg oprecht trachten het beter te doen (zie vzn 21 en 22, boven geciteerd). Deze leer was voor de Israëlieten van Ezechiëls tijd zo nieuw en onverwacht, dat zij God beschuldigden van inconsequentie: hoe kon een man die zonden gedaan had blijven leven?: "Maar gij zegt: De weg des HEREN is niet recht. Hoort toch, huis Israëls, is mijn weg niet recht? Zijn niet veeleer uw wegen niet recht? Wanneer een rechtvaardige zich afkeert van zijn rechtvaardige wandel en onrecht doet en daarom sterft, dan sterft hij om het onrecht dat hij gedaan heeft. Maar als een goddeloze zich bekeert van zijn goddeloze daden, en naar recht en gerechtigheid handelt, dan zal hij het leven behouden. Immers, hij is tot inzicht gekomen en heeft zich bekeerd van alle overtredingen die hij begaan heeft. Hij zal voorzeker leven; hij zal niet sterven" (vzn 25-28). We merken dus dat de bij sommigen populaire gedachte van een 'weegschaal' waar onze 'goede' en onze 'slechte' daden op worden gelegd, waarna gekeken wordt wat de doorslag geeft, hier onweerlegbaar wordt tegengesproken. Wat telt is hoe we zijn aan het einde van ons leertraject, of we dan voor God 'bruikbaar' of 'ondeugdelijk' zijn, of we dan geslepen diamanten zijn ¹⁾. Al wat daaraan voorafgaat heeft geen blijvende waarde; het is slechts van

belang geweest in zoverre als het ons uiteindelijk gevormd heeft ²⁾.

Opvallend is de manier waarop hier over leven en sterven wordt gesproken. Ook de Israëliet wist dat uiteindelijk niemand aan de dood zou ontkomen. Hier verder over doordenkend zou hij dus wel tot de conclusie moeten komen dat de dood niet het einde is; dat er nog zoiets moet wezen als een uiteindelijke bestemming. Uit andere teksten blijkt dat mensen als bijv. David wel degelijk beseften dat er iets meer moest zijn, dat er aan het eind der tijden een opstanding uit de doden zou zijn en een oordeel dat zou beslissen over eeuwig leven of eeuwige dood. Maar opnieuw: dat is een iets andere studie. Zie daarvoor het boek "Leven na de dood".

- 1) Zie voor dit bruikbaar of ondeugdelijk zijn de bespreking van Jezus' gelijkenissen in hoofdstuk 8 ('De gezindheid van het hart').
- 2) Dit is uiteraard geen pleidooi voor zgn. sterfbedbekeringen. Wie zich pas op zijn sterfbed 'bekeert' is in de regel niet door Gods woord gevormd.

6. DE VIJFDE DRAAD: DE LOSSER

"In een uitstorting van toorn heb Ik mijn aangezicht een ogenblik voor u verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid ontferm Ik Mij over u, zegt uw Losser, de HERE." (Jesaja 54:8)

VOOR we onze studie van het OT afsluiten moeten we nog aandacht besteden aan de figuur van de 'losser' onder de Wet. Wanneer een Israëliet verarmd was en zijn land, of wellicht zelfs zichzelf als slaaf, had moeten verkopen, had hij altijd het recht deze verkoop ongedaan te maken als hij weer voldoende geld had verworven. Maar ook iemand uit zijn naaste familie had het recht tot vrijkoop. Diegene die volgens zijn familieband het eerst daarvoor in aanmerking kwam, de naaste bloedverwant, werd aangeduid als de 'losser'. We ontmoeten deze voor het eerst in het 25^e hoofdstuk van het boek Leviticus: "Wanneer uw broeder verarmd is en iets van zijn bezitting heeft moeten verkopen, dan zal zijn naaste bloedverwant als lossor optreden, en hij zal loskopen wat zijn broeder heeft moeten verkopen" (Lev 25:25). Het gaat hier om land, dat door God aan de Israëliet ten erfdeel was gegeven en dat dus volgens de Wet nooit blijvend in andere handen mocht overgaan. Als het land niet gelost werd, kwam het in het zogenaamde jubeljaar (dat eens in de 50 jaar werd gevierd) automatisch terug aan de oorspronkelijke eigenaar, of diens erfgenaam. Ook een Israëliet die zichzelf als slaaf had verkocht, kwam volgens de Wet na verloop van tijd (nl. in het zevende jaar) automatisch weer vrij, maar ook hier gold een loskoopregeling: "Dan zal hij, nadat hij zich verkocht heeft, recht van lossing hebben: een van zijn broeders mag hem loskopen" (vs 48).

In het boek Numeri lezen we over een schuld die iemand zou kunnen hebben jegens een volksgenoot, wanneer hij hem op

een of andere manier bedrogen had. Hij moet diegene dan zijn schuld terugbetalen, met vermeerdering van een vijfde deel als boete. Als dat om welke reden dan ook niet meer kan dan moet hij het terugbetalen aan de 'losser', en alleen als er geen lossers is vervalt het bedrag aan de tempel (Numeri 5:5-8).

In het kleine boek Ruth zien we een lossing in de praktijk gebracht. Als een Israëlitische vrouw, Noömi, die wegens hongersnood was uitgeweken naar het buitenland, berooid en zonder haar intussen gestorven man en zoons in haar geboortedorp terugkeert, is zij wegens haar armoede gedwongen een stuk land, dat nog steeds van haar is, te verkopen. De lossers heeft dan het eerste recht van koop, opdat het stuk land in de familie blijve. De naaste bloedverwant is bereid het te kopen, maar als hij erop gewezen wordt dat hij dan ook verplicht is te huwen met de meegekomen Moabitische schoondochter Ruth, wijst hij het van de hand. Die verplichting om te huwen met de vrouw van een gestorvene berust op een bepaling in de Wet die beoogt te voorkomen dat een naam uit Israël uitsterft: de eerstgeborene uit het nieuwe huwelijk geldt dan als een zoon van de oorspronkelijke echtgenoot (zie Deuteronomium 25:5-10). Als in het boek Ruth de naaste bloedverwant dat huwelijk weigert, treedt de andere in aanmerking komende lossers, Boaz, op. Noömi had van deze gezegd: "Die man is aan ons verwant, hij is een van onze lossers" (Ruth 2:20). Maar Boaz had tegen Ruth gezegd: "Weliswaar ben ik lossers, maar er is nog een lossers, nader dan ik" (Ruth 3:12). Uiteindelijk koopt deze Boaz het stuk land en huwt Ruth, waarmee zij tot de voorouders van David, en dus van Jezus, worden.

Dit beeld van lossers wordt in de profetie van Jesaja opgenomen en toegepast op God die zijn volk 'lost': Want uw man is uw Maker [de beelden van schepper echtgenoot en lossers lopen hier door elkaar], HERE der heerscharen is zijn naam; en uw lossers is de heilige Israëls, God der ganse aarde zal Hij genoemd worden" (Jes 54:5). En opnieuw: "In een uitstorting van toorn heb Ik mijn aangezicht een ogenblik voor

u verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid ontferm Ik Mij over u, zegt uw Losser, de HERE" (vs 8). Het beeld is dat de Israëlieten slaven zijn van de zonde en dat God ze loskoopt uit deze slavernij. Vooral dit laatste vers is een regelrecht antwoord op het veelvuldige beroep op Gods naam dat we in hoofdstuk 4 hebben gezien.

Dat beeld van God als Losser is nergens dramatischer verwoord dan in het boek Job. Job wordt door God zelf omschreven met de woorden: "Niemand op aarde is als hij, zó vroom en oprecht, godvrezend en wijkende van het kwaad" (Job 1:8). Toch brengt God allerlei onheil over hem, zodat Job niet meer weet waar hij aan toe is. Zoals velen in zijn tijd meende hij dat een gezegend leven het hoogste was dat een mens van God te wachten had. Nu heeft hij alles verloren, zelfs zijn gezondheid, en heeft hij niets meer van het leven te verwachten. Toch blijft hij God trouw. Maar hij worstelt met de vraag hoe het dan zit met Gods gerechtigheid. En geleidelijk dringt het besef tot hem door dat dit leven nu niet alles kan zijn en dat er daarna een oordeel moet zijn met straf of beloning op grond daarvan. En hij komt ertoe om in geloof uit te roepen: "Maar ik weet: mijn Losser leeft en ten laatste zal Hij op het stof optreden. Nadat mijn huid aldus geschonden is, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen" (Job 19:25). En zo komt Job uiteindelijk tot dieper inzicht in Gods verlossing. En zo zullen ook andere geloofshelden uit het OT tot hun inzicht gekomen zijn.

De figuur van de 'losser' uit de Wet dient dus bij uitstek om het beeld voor te bereiden van de Verlosser, die God zal doen optreden om de mensen los te kopen van de zonde, en de dood die de zonde met zich meebrengt. Alleen zal bij zijn optreden blijken dat niet God zelf de Losser is, maar zijn Zoon: dat is de grote verrassing van het 'Nieuwe Verbond'.

In het OT wordt dat beeld van de 'losser' uit zonde in het bijzonder uitgewerkt in een serie profetieën in het boek Jesaja die bekend staan als de 'profetieën aangaande de lijdende Knecht des Heren'. In het bijzonder de vierde in de reeks werkt

dit thema uit. Daar wordt in zoveel woorden gezegd van de Knecht: "Onze ziekten heeft hij op zich genomen, en onze smarten gedragen" (Jes 53:4), waarbij met 'ziekten' niet alleen letterlijke ziekten worden bedoeld; het slaat, blijkens het verband, ook op de ziekte waaraan alle mensen lijden en waaraan zij vroeg of laat allen overlijden: hun sterfelijkheid. Nog duidelijker wordt de profetie, als hij voortgaat: "Maar om onze overtredingen werd hij doorboord, om onze ongerechtigheden verbrijzeld; de straf die ons de vrede aanbrengt, was op hem, en door zijn striemen is ons genezing geworden" (vs 5). Hier wordt niet alleen de offerdood van de Losser voorzgd, maar ook de vorm van zijn dood, namelijk door kruisiging ('doorboord'). Voor wie nog twijfelt of het hier over 'lossing' gaat staat er: "Om de overtreding van mijn volk is de plaag op hem geweest" (vs 8) en: "... terwijl hij toch veler zonden gedragen en voor de overtredders gebeden heeft" (vs 12). De plaag is dus zonder reden op hem geweest, omdat hij die voor zijn volk gedragen heeft. De connectie met de offers wordt gegeven in een ander vers: "Wanneer hij zichzelf ten schuldoffer gesteld zal hebben, zal hij nakomelingen zien en een lang leven hebben [ondanks zijn dood!]" (vs 10). Deze serie profetieën, en in het bijzonder de vierde in de reeks, wijst er dus al in het OT met grote helderheid op dat het thema van de losser uit zonde een centrale plaats inneemt in Gods plan, zoals ook aangeduid in de woorden: "En het voornemen des HEREN zal door zijn hand voortgang hebben" (vs 10).

Deze constructie van de grote Verlosser uit zonde vormt dus de kern van Gods plan om de mens weer met Zich te verzoenen. Dit aspect is uniek voor de leer van de Bijbel. In andere godsdiensten, waarvan ik elders ¹⁾ heb aangewezen dat die berusten op speculatief menselijk denken, moet de mens zelf zich via een moeizame weg opwerken naar zijn 'verlossing' of zijn 'volmaaktheid', of wat die leer ook te bieden heeft. Het idee van een Verlosser is zo ver verwijderd van het menselijk denken dat dat in geen mens is opgekomen. Alleen God zelf kan zoiets bedenken; een mens verzint zo iets niet.

Maar deze constructie biedt wel alles dat nodig is voor een volkomen verzoening van die mens die deze kans met twee handen aangrijpt. En die kans kwam in het begin van de eerste eeuw van onze jaartelling, onder het Nieuwe Verbond dat God met de mens wilde aangaan. Dat is beschreven in het boek dat wij het Nieuwe Testament (= het boek van het Nieuwe Verbond) noemen. En daar zullen wij nu aandacht aan gaan schenken.

¹⁾ Zie mijn boek *De uitdaging van Bijbels christendom*.

III. DE VERZOENING IN HET NIEUWE TESTAMENT

7. JEZUS' LEER: BARMHARTIGHEID EN GEEN OFFERANDE

Gaat heen en leert, wat het betekent: Barmhartigheid wil ik en geen offerande; want ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars. (Matteüs 9:12,13)

WE wenden ons nu tot de leer van het NT. Dat Nieuwe Testament gaat over de komst van de Verlosser en heeft ons dus veel te vertellen over het werk van verzoening, dat uiteindelijk *zijn* werk was. We zullen dan ook voor alles aandacht moeten besteden aan zijn eigen leer op dit gebied. Maar voor we dat kunnen doen moeten we eerst zien wat de gangbare opvattingen waren.

Farizeeën en Sadduceeën

In de eerste eeuw waren veel Israëlieten zich er sterk van bewust dat zij hun ellende te wijten hadden aan hun afval van de Wet. Het OT laat er in de boeken van Koningen en Kronieken geen twijfel over bestaan dat daar de grondoorzaak lag. Maar de boeken Ezra en Nehemia geven ook duidelijk aan dat het na hun terugkeer uit ballingschap nog steeds niet veel beter ging, en de profeet Maleachi heeft daar zo het zijne over te zeggen. Maar uiteindelijk is deze les toch doorgedrongen. Dat heeft geleid tot het ontstaan van een partij van orthodoxe zeer wetsgetrouwe Joden: die der Farizeeën. We kennen de Farizeeën vooral van datgene wat Jezus over hen te zeggen heeft in de evangeliën, maar dat is niet het volledige beeld. De Farizeeën hebben zich sterk ingezet voor wetsondericht onder het volk (wat eigenlijk de oorspronkelijke taak van de Levieten was!) en ze hebben

daartoe in alle steden en dorpen synagogen gesticht, waar niet alleen de eredienst op sabbat werd gehouden, maar waar ook de Jood werd onderwezen in de Wet. Niet voor niets heette de synagoge in het Jiddisch van de vorige eeuw 'sjoel', dat is afgeleid van het Duitse 'Schule', ons woord 'school'. Uit de Farizeeën zijn ook wijze en beroemde rabbijnen voortgekomen, en schriftgeleerden, die zich bezig hielden met de juiste uitleg van de Wet. Niet voor niets noemde de apostel Paulus de Farizeeën later "de meest nauwgezette partij van onze godsdienst" (Hand 26:5). Maar de Farizeeën werden door het volk hoog in ere gehouden, wegens hun bijzondere vroomheid, en ze stonden bloot aan de verleiding zich daarop te laten voorstaan. En dat leidde gemakkelijk tot een uiterlijk vertoon van schijnvroomheid en schijnheiligheid, en dat wordt ze door Jezus verweten. Er was echter nog een ander gevaar. In hun ijver om de Wet exact uit te leggen vervielen ze in muggenzifterij (die uitdrukking komt zelfs daar vandaan, zie onder). Enerzijds rekten ze met hun uitleg (de 'overlevering der ouden') de Wet zover op dat het leven schier onmogelijk werd, en anderzijds, om daar weer aan tegemoet te komen, verzonnen ze vervolgens allerlei 'ontsnappingsclausules' die Gods wet in feite alleen maar ontkrachtten.

De Farizeeën worden in de evangeliën soms in één adem genoemd met de Sadduceeën; maar dat was op zich een totaal andere partij. De Sadduceeën waren een partij die voornamelijk aanhang had onder de priesters. Zij vertegenwoordigden de tempeldienst, en omdat de hogepriester door de Romeinen uit hun midden werd aangesteld (de functie van hogepriester was verworpen tot die van een politiek leider), waren ze sterk politiek betrokken. Ze waren ook vrij corrupt; en dat was zo duidelijk waarneembaar dat het volk eigenlijk weinig van hen moest hebben. Dat is ook de reden dat we veel minder aanklachten aan hun adres uit de mond van Jezus lezen: hun tekortkomingen waren voor ieder duidelijk en vereisten veel minder waarschuwing. Jezus' actie om het tempelplein

schoon te vege en te ontdoen van alle commerciële activiteit was gericht tegen de Sadduceeën die de door henzelf ingestelde tempelhandel slechts als lucratieve winst zagen en niet als een voorwaarde voor de eredienst. Maar verder lezen we weinig van beschuldigingen tegen de Sadduceeën. Farizeeën en Sadduceeën zaten samen in de Hoge Raad, maar waren over het algemeen geen vrienden.

De leer der Farizeeën

Zoals gezegd hielden de Farizeeën sterk vast aan de schriftuitleggers uit hun eigen kring, en maakten dat tot de basis van hun onderwijs aan het volk. De 'overlevering der ouden' (Marcus 7:1) speelde een grote rol in hun leer. Op een gegeven moment moest Jezus hen er zelfs op wijzen dat ze hun eigen overlevering groter gewicht toekenden dan de door God gegeven 'Wet van Mozes'. In de Wet stond: "Eer uw vader en uw moeder" (Ex 20:12). Dat betekende niet louter dat de Israëliet eerbied voor zijn ouders moest hebben (al was dat op zichzelf natuurlijk wel het geval); het betekende dat hij moest zorgen voor het levensonderhoud van zijn ouders, wanneer die op een leeftijd waren gekomen dat zij te oud waren om nog te werken en geen economische bijdrage meer konden leveren aan het gezinsinkomen. Dergelijke bepalingen waren er meer in de Wet. Het vergde van de Israëliet dat hij het geloof bezat dat God hem zou zegenen als hij zulke verplichtingen nakwam; dat het niet zou leiden tot 'economische schade', maar tot extra zegening. Maar er stond ook een mogelijkheid in de Wet dat een Israëliet zijn bezit, of een deel daarvan, aan de tempel kon schenken. De Farizeeën hadden nu een regeling bedacht voor als een mens zijn bezit al tijdens zijn leven aan de tempel zou 'vermaken'. Hij mocht er dan tijdens zijn leven nog van genieten, maar na zijn dood verviel vermaakte het aan de tempel. Maar zij hadden intussen ook bepaald dat hij het dan niet aan andere dingen mocht besteden, want het was immers tempelbezit. En die andere dingen hielden ook in: het zorgen voor zijn ouders! En

dus verweet Jezus hen: "Gij verwaarloost het gebod Gods en houdt u aan de overlevering der mensen. En Hij zeide tot hen: Het gebod Gods stelt gij wel fraai buiten werking om úw overlevering in stand te houden. Want Mozes heeft gezegd: Eer uw vader en uw moeder, ... Maar gij zegt: Indien een mens tot zijn vader of moeder zegt: Het is korban, dat is, offergave, al wat gij van mij hadt kunnen trekken, dan laat gij hem niet toe ook nog maar iets voor zijn vader of moeder te doen. En zo maakt gij het woord Gods krachteloos door uw overlevering" (Mar 7: 8-13).

Ook van hun nauwgezetheid vinden we voorbeelden in de evangeliën. Waarbij Jezus hen verwijt dat zij de belangrijker zaken verwaarlozen. Het volk was verplicht om 'tienden' te brengen van alle oogst van het land, als een soort tempelbelasting. Maar de Farizeeën waren zo nauwgezet dat ze dit ook deden van dat kleine hoekje in hun tuin waar ze wat tuinkruiden kweekten: "Gij geeft tienden van de munt, de dille en de komijn en gij hebt het gewichtigste van de wet verwaarloosd: het oordeel en de barmhartigheid en de trouw" (Mat 23:23). Dus aandacht voor pietluttigheden en tegelijkertijd het verwaarlozen van de essentie. Een Israëliet mocht ook geen onreine dieren consumeren. Allerlei insecten waren echter ook onrein en hoe licht kon je niet zo'n insect inslikken. En dus werd alles wat vloeibaar was gezeefd, om een eventuele in het drinkwater, of in de wijn, verdronken mug uit te zeven. Met zijn karakteristieke humor verwijt Jezus hen echter: "Gij, ... die de mug uitzift, maar de kameel [ook een onrein dier] doorzwelgt" (vs 24). Dergelijke 'muggenzifterij' was hun hele leer gaan kenmerken. Er mocht op de sabbat niet gewerkt worden. Maar wat was werk? Daar hadden ze allerlei voorschriften voor bedacht. Als de discipelen dan ook op een sabbat met Jezus door de korenvelden lopen en al gaande wat aren plukken en die stukwrijven tussen hun handen, om de korrels op te eten (wat volgens de wet was toegestaan, zie Deut 23:25), krijgen zij onmiddellijk onenigheid met de

Farizeeën, want in hun ogen was het plukken oogsten, en het fijnwrijven dorsen, en dat was 'werk' (Lukas 6:1-5).

Een voorbeeld van hun 'ontsnappingsclausules' vinden we opnieuw in Matteüs 23. Het was (en is) in het Midden-Oosten heel normaal om in het dagelijks spraakgebruik een formulering te gebruiken, die in feite een eed inhield. Op grond van de Schrift was het gemakkelijk aan te tonen dat men zo'n eed eigenlijk diende te houden (zie bijv. Prediker 5:1-5). Maar dat kon gemakkelijk tot ongewilde situaties leiden. Daarom hadden de Farizeeën precies vastgesteld in welke gevallen men aan een eed gebonden was, en in welke gevallen niet. En daarmee maakten zij het hele instituut van de eed belachelijk, zoals Jezus duidelijk aantoonde: "Wee u, blinde wegwijzers, die zegt: Heeft iemand bij de tempel gezworen, dat betekent niets; maar heeft iemand bij het goud van de tempel gezworen, dan is hij gebonden. Gij dwazen en blinden, wat toch is meer, het goud of de tempel, die het goud geheiligd heeft? En heeft iemand bij het altaar gezworen, dat betekent niets; maar heeft iemand bij de gave, die daarop ligt, gezworen, dan is hij gebonden. Gij blinden, immers, wat is meer, de gave of het altaar, dat de gave heiligt? Wie dus gezworen heeft bij het altaar, zweert daarbij en bij alles, wat erop ligt. En wie gezworen heeft bij de tempel, zweert daarbij en bij Hem, die erin woont. En wie gezworen heeft bij de hemel, zweert bij de troon Gods en bij Hem, die daarop gezeten is" (Mat 23:16-22). Jezus' eigen oplossing voor het 'probleem' is daarom in het geheel niet op deze wijze te zweren (Matteüs 5:33-37).

In Matteüs 19 ontmoeten we tenslotte één van de bekende rabbinische twistpunten van die tijd. In het boek Deuteronomium staat, volgens de NBG vertaling: "Wanneer iemand een vrouw genomen en gehuwd heeft, dan zal, – als hij haar geen genegenheid toedraagt, omdat hij iets onbehoorlijks aan haar gevonden heeft, en hij een scheidbrief geschreven heeft, waarna hij haar uit zijn huis heeft weggezonden; en als zij dan uit zijn huis vertrokken, haars

weegs gegaan en de vrouw van een ander geworden is; en als dan de laatste man een afkeer van haar krijgt, een scheidbrief schrijft, haar die overhandigt en haar uit zijn huis wegzendt; of als de laatste man, die haar tot vrouw genomen heeft, gestorven is – dan zal de eerste echtgenoot, die haar weggezonden heeft, haar niet opnieuw tot vrouw mogen nemen, nadat zij verontreinigd is geworden” (Deut 24:1-4). Dit zegt, in deze vertaling, dat zij *als* al die dingen hebben plaatsgevonden (de tussenzin tussen liggende streepjes), dat zij dan niet tot haar eerste man mag terugkeren. De Joden lazen deze tekst echter anders, namelijk zoals vertaald in de Statenvertaling (het Hebreeuws laat dat toe): “Wanneer een man een vrouw zal hebben genomen en die getrouwd hebben, zo zal het geschieden, indien zij geen genade zal vinden in zijn ogen, omdat hij iets schandelijks aan haar gevonden heeft, dat hij haar een scheidbrief zal schrijven, en in haar hand geven, en ze laten gaan uit zijn huis.” Dit leest als een gebod, of op zijn minst de bevoegdheid, om te scheiden, en zo werd het door de Joden ook opgevat. Er was echter een hele discussie losgebarsten over de vraag wat ‘iets onbehoorlijks’ (NBG vertaling) of ‘iets schandelijks’ (SV) nu precies was, want dat was kennelijk de grond van de scheiding. Hoogstwaarschijnlijk slaat het op de situatie welke aangeduid is in Deuteronomium 22:20 vv (en waarvan Jozef meende dat die zich voordeed bij zijn vrouw Maria, zie: Mat 1:18,19). De ene partij meende dan ook dat alleen overspel aanleiding kon zijn voor een scheiding, terwijl de andere partij meende dat allerlei redenen voor de scheiding in aanmerking kwamen; een beroemde rabbi had zelfs geschreven dat zelfs als zij zijn eten had laten aanbranden, dat al gold als ‘iets onbehoorlijks’, en dus als voldoende reden voor de scheiding. Dit probleem nu legden de schriftgeleerden voor aan Jezus: “En er kwamen Farizeeën tot Hem om Hem te verzoeken, en zij zeiden: Is het geoorloofd zijn vrouw weg te zenden om allerlei redenen?” (Mat 19:3). Dat ‘allerlei redenen’ verwijst naar bovengenoemde discussie. In plaats van de vraag te beantwoorden gaat Jezus terug naar de oorsprong en

verkondigt dat je om te beginnen je vrouw helemaal niet *moet* wegzenden. In feite geeft Hij daarmee min of meer de partij gelijk die meent dat alleen ernstige redenen een huwelijk kunnen ontbinden, maar Hij gaat verder dan dat en terug naar de basis.

Jezus' eigen leer

Het was in dit klimaat van volkomen wettisch geworden opvattingen van Gods geboden, dat Jezus zijn boodschap van verlossing moest komen brengen. Dat was niet alleen een kwestie van verkondigen, maar meer nog van een verandering van mentaliteit. Hij moest opboksen tegen een verstarde opvatting van de Wet, die niets meer te maken had met Gods oorspronkelijke boodschap. We lezen dan ook een aantal malen dat Hij tegen de heersende opvatting van wetsuitleg ingaat en tracht Gods oorspronkelijke heilsboodschap daarvoor in de plaats te stellen, een boodschap van barmhartigheid en goedertierenheid. Gevraagd naar de kern van de Wet komt Hij niet met de tien geboden (zoals wij wellicht gedaan zouden hebben), maar met: "Gij zult de Here, uw God, liefhebben uit geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht en met geheel uw verstand, en uw naaste als uzelf" (Luk 10:27). Strikt genomen is het in de aangehaalde passage niet Jezus zelf die dit antwoord geeft, maar zijn vragensteller. Dat bewijst dat deze samenvatting bekend was onder de schriftgeleerden. En als zijn vragensteller zich dan wil rechtvaardigen door te vragen "Wie is mijn naaste?" (een ander bekend strijdpunt onder schriftgeleerden: want je moest wel je naaste liefhebben, maar je hoefde niet je vijand lief te hebben), dan antwoordt Jezus hem met de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan (het woord 'barmhartigheid' wordt hier kennelijk bewust gebruikt). En de schriftgeleerde moet, waarschijnlijk tandenknarsend, toegeven dat in de geschetste situatie de verachte Samaritaan zijn naaste is.

Wanneer Jezus de tollenaar Matteüs roept als zijn discipel, richt deze een feestmaal aan waarvoor hij, behalve Jezus en zijn discipelen, ook al zijn collega's uitnodigt. Tollenaars waren belastinggaarders, die in dienst van de gehate Romeinse bezetter stonden. Maar belasting betalen had voor de Jood ook een religieuze dimensie. Zij waren Gods volk en meenden daarom dat zij aan niemand in deze wereld onderdanigheid en dus schatplichtigheid verschuldigd behoorden te zijn. Tollenaars werden dus niet alleen maar beschouwd als collaborateurs, maar ook als goddeloos; zij mochten niet in de synagoge komen en stonden buiten de Joodse gemeenschap (ze mochten, blijkens Lukas 18:9-14, kennelijk wel in de tempel komen, maar daar gingen de Farizeeën niet over). Het stoort de Farizeeën dan ook behoorlijk dat Jezus aan tafel is gegaan met dit gezelschap van 'goddelozen'. Als Hij werkelijk door God gezonden was, zou Hij in plaats daarvan wel omgegaan zijn met henzelf, de vromen in het land. Jezus' antwoord is: "Zij, die gezond zijn, hebben geen geneesheer nodig, maar zij, die ziek zijn. Gaat heen en leert, wat het betekent: Barmhartigheid wil Ik en geen offerande; want Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars" (Mat 9:12,13). De verwijzing naar 'barmhartigheid' is een verwijzing naar Gods naam. Maar het gaat nu niet over barmhartigheid die God zal bewijzen, maar om barmhartigheid die degenen, die van God willen zijn, moeten bewijzen aan hun medemens, in overeenstemming met bovenstaand 'tweede gebod': je naaste liefhebben als jezelf (en in feite zoals God hem liefheeft). Het gaat om zulke barmhartigheid, om het leven 'met God' en niet om het pijnlijk nauwgezet brengen van alle voorgeschreven offers. Overigens mag uit het laatste deel van de zin niet worden afgeleid dat alle zondaars behouden worden, of zelfs dat alleen zondaars behouden worden. Volgens het verslag van Lukas heeft Jezus gezegd: "Ik ben niet gekomen om rechtvaardigen te roepen, maar zondaars, *tot bekering*" (Luk 5:32). Het gaat om mensen die zich, zoals Matteüs zelf, van hun zonden bewust zijn (en zich daarvan

bekeren). Rechtvaardigen waren ook de Farizeeën niet, ook al dachten zijzelf van wel.

Als de Farizeeën Jezus' discipelen hebben beschuldigd van het schenden van de sabbat, omdat zij aren plukten en fijnwreven, is Jezus' antwoord opnieuw: "Indien gij geweten hadt, wat het zeggen wil: Barmhartigheid wil Ik en geen offerande, dan zoudt gij geen onschuldigen hebben veroordeeld" (Mat 12:7). Jezus citeert hier feitelijk een vers uit Hosea, dat de Farizeeën hadden moeten kennen: "Want in liefde heb Ik behagen, en niet in slachtoffers, in kennis van God en niet in brandoffers" (Hosea 6:6). De derde keer dat Jezus dit principe citeert hebben we al gezien. Dat is als Hij de Farizeeën verwijt dat ze zich bezighouden met pietluttigheden en de hoofdlijn over het hoofd zien: "Gij geeft tienden van de munt, de dille en de komijn en gij hebt het gewichtigste van de wet verwaarloosd: het oordeel en de barmhartigheid en de trouw" (Mat 23:23).

Tot zover willen wij in dit hoofdstuk het conflict behandelen tussen de goddelijke leer die Jezus bracht en het wettische denken van de godsdienstige leiders van zijn tijd. In het volgende hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de essentie van zijn leer. Nu zullen we eerst nog aandacht besteden aan het feit dat niet alleen Joden, maar ook christenen kunnen vallen voor de verleiding van zulk wettisch denken.

De leer van de kerk ten tijde van de reformatie

De middeleeuwse kerk had een leer ontwikkeld van verdienste en 'goede' werken. Door 'goed' te leven kon de mens de hemel verdienen, maar als er 'doodzonden' werden begaan werd het de hel. Door trouw de kerk te gehoorzamen kwam het echter allemaal wel goed. Deze situatie werd ernstig verstoord door de reformatie. Die bracht nieuwe leer, soms radicaal anders, als reactie op de oude leer, en nieuwe loyaliteiten: de oude kerk was niet langer alleenzalmakend.

De oude kerk trachtte haar greep op de gelovigen te versterken en de contrareformatie speelde haar rol. Om meer greep te krijgen op het geweten van haar volgelingen, begon de kerk meer nadruk te leggen op de biecht. Daarbij werd het belangrijk welke zonden vergeven konden worden (door de kerk!) en welke niet, en zo ja, wat dan de boetedoening moest zijn. Met name de Jezuïeten, de 'kampioenen van de contrareformatie', legden lijsten aan van overtredingen die wel en niet door de beugel konden. Op grond van Jezus' leer dat het vooral om iemands denken gaat, meer nog dan om zijn daden (zie het volgende hoofdstuk) begonnen zij dit echter uit te breiden met motieven. Ze begonnen vast te stellen wanneer een bepaalde daad zonde was en wanneer niet, en begonnen vervolgens zelfs te leren dat niet de daad maar het beoogde einddoel van belang was, waarbij zij gevaarlijk dicht in de buurt kwamen van de opvatting dat 'het doel de middelen heiligt'. Het eindigde ten slotte in een uitgebreid stelsel van uiterst wettische leer, dat ver was gaan afwijken van wat Jezus ooit bedoeld had, met als 'hoogtepunt' een set vuistdikke handboeken waar alle mogelijke daden in vermeld stonden, en waarin de biechtvader kon naslaan of er boetedoening stond op een bepaalde daad en zo ja welke. Dit alles bewijst uiteraard alleen maar dat de Jood met zijn neiging tot wettisch denken niet alleen stond in deze wereld, maar dat dit een algemeen menselijk trekje is, dat de kop opsteekt zodra de Schrift zelf los wordt gelaten. Zoals bekend bezat de middeleeuwse gelovige, en ook de gelovige van het 'oude geloof' in de tijd van de reformatie, geen Bijbel, terwijl ook de kerk zelf in de praktijk weinig waarde hechtte aan dit geschrift (de kerk was volgens haar eigen leer zelf de bron van alle kennis en niet de Schrift).

De reformatie had daar natuurlijk een drastische verandering in moeten brengen, en ten dele gebeurde dat ook. Maar de reformatie hing sterk aan personen met leergezag en overheersende eigen ideeën. Welke die ideeën waren

hebben we in hoofdstuk 1 al kort besproken. Hoofdzaak van ons betoog is dat wettisch denken enerzijds en een opvatting van verdienste en goede werken (al dan niet gebaseerd op wettische criteria) anderzijds de reformatie hebben overleefd en nog altijd populair zijn. Waarbij in onze dagen het begrip 'goede werken' dan ook nog steeds meer een humanistische invulling krijgt. De gedachte dat bij het oordeel onze goede en slechte daden op twee kanten van een weegschaal worden gelegd en dat de 'doorslag' bepaalt wat onze eeuwige bestemming wordt, is nog altijd springlevend.

8. DE ZESDE DRAAD: DE GEZINDHEID VAN HET HART

Want uit het hart komen boze overleggingen, moord, echtbreuk, hoererij, diefstal, leugenachtige getuigenissen, godslasteringen. Dat zijn de dingen, die een mens onrein maken, maar het eten met ongewassen handen maakt een mens niet onrein (Mateüs 15:19,20)

IN het NT komen we een leer tegen die veel directer is, veel minder symbolisch, dan wat we gezien hebben van het OT in het vorige hoofddeel. In de evangeliën is dat de leer van Jezus zelf.

Jezus' leer in de bergrede

De verschillende evangeliën hebben allen een eigen invalshoek en het is vooral het evangelie naar Matteüs dat veel te vertellen heeft over de leer van onze Here Jezus. Een samenvatting van die leer vinden we in de zogenaamde 'bergrede' in de hoofdstukken 5, 6 en 7 van dat evangelie. In het eerste van deze drie hoofdstukken vinden we een betoog van Jezus over de Wet. Oppervlakkig gezien lijkt het alsof Jezus zich hier afzet tegen de leer van de Wet en zijn eigen 'wet' hiervoor in de plaats stelt, en helaas hebben velen dat ook zo opgevat. Maar de nadruk ligt op de herhaalde uitdrukking "Gij hebt gehoord dat er gezegd is ..." Jezus zet zich niet af tegen de Wet zelf, maar tegen het wetsonderricht van de Farizeeën met hun nadruk op 'de overlevering der ouden'. Bij nader toezien blijkt het om het volgende te gaan:

- Jezus breidt de bepalingen van de wet uit tot bedoelingen en gedachten: "Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult niet doodslaan; en: Wie doodslag pleegt, zal vervallen aan het gerecht. Maar Ik zeg u: Een ieder die in toorn leeft tegen zijn broeder, zal vervallen aan het

gerecht" (Mat 5:21,22). En: "Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult niet echtbreken. Maar Ik zeg u: Een ieder, die een vrouw aanziet om haar te begeren, heeft in zijn hart reeds echtbreuk met haar gepleegd" (vzn 27,28).

- Jezus verbiedt echtscheiding ipv. een zorgvuldige regeling daarvan: "Er is ook gezegd: Al wie zijn vrouw wegzendt, moet haar een scheidbrief geven. Maar Ik zeg u: Een ieder, die zijn vrouw wegzendt om een andere reden dan ontucht, maakt, dat er echtbreuk met haar gepleegd wordt" (vzn 31,32).
- Jezus ontraadt het zweren van overbodige en ondoordachte eden, i.p.v. de verplichting om zulke eden gestand te doen: "Wederom hebt gij gehoord, dat tot de ouden gezegd is: Gij zult uw eed niet breken, doch aan de Here uw eden gestand doen. Maar Ik zeg u, in het geheel niet te zweren" (vzn 33,34).
- Jezus predikt meegaandheid ipv. de evenredige genoegdoening van de wet: "Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Oog om oog en tand om tand. Maar Ik zeg u, de boze [beter: *het* boze, het moreel slechte] niet te weerstaan, doch wie u een slag geeft op de rechterwang, keer hem ook de andere toe" (vzn 38,39)
- Jezus hekelt de inperking door de Farizeeën van het gebod om je naaste lief te hebben (door het begrip 'naaste' in te perken) en breidt het uit tot iemands vijanden: "Gij hebt gehoord, dat er gezegd is: Gij zult uw naaste liefhebben en uw vijand zult gij haten. Maar Ik zeg u: Hebt uw vijanden lief en bidt voor wie u vervolgen" (vzn 43,44).

Samengevat komt het neer op de volgende zaken: Het gaat er niet alleen om wat je daadwerkelijk doet, maar om wat er in je hart is. Dat spreekt je aan op hoe je werkelijk bent, niet op hoe je overkomt. Bij vele Farizeeën stond juist heel erg op de voorgrond hoe zij 'overkwamen' (zie bijv. Mat 6:1,2,5 en 16). De nadruk op motieven betekent echter nog niet, zoals wel betoogd is, dat een verkeerde daad niet verkeerd is als de bedoeling maar goed was. Ook voor onbedoelde schuld

geldt dat wij zorgvuldig moeten zijn. We moeten niet *alleen* maar zorgvuldig zijn in ons denken, maar ook in ons handelen. Onze motieven zijn echter het belangrijkste. Dit is wellicht de voornaamste 'wetsbepaling' uit de 'wet van Christus'. Voor een goed begrip: een gedachte zelf (het ondergaan van een verzoeking) is nog geen zonde; het is het *koesteren* van die gedachte dat leidt tot zonde: "Zo vaak iemand verzocht wordt, komt dit voort uit de zuiging en verlokking zijner eigen begeerte. Daarna, *als die begeerte bevrucht is*, baart zij zonde; en als de zonde volgroeid is, brengt zij de dood voort" (Jak 1:14-15).

De wet sprak tot de schuldige en vertelde hem wat zijn plicht was tegenover degene die hij onrecht aangedaan had. Jezus spreekt tot degene die onrecht aangedaan is en vertelt hem dat hij niet op grond van diezelfde wet genoegdoening mag eisen. Ook hijzelf staat schuldig tegenover God en hij dient dus barmhartigheid te tonen; God zal hem uiteindelijk genoegdoening geven. Jezus illustreert dit later met een gelijkenis van twee slaven (Mateüs 18:21-35). De ene is zijn heer een gigantisch bedrag schuldig, dat hij nooit kan hopen terug te betalen. Toch smeekt hij zijn heer om genade en belooft het terug te betalen. Zijn heer krijgt medelijden en scheldt hem zijn schuld kwijt. De andere slaaf is de eerste een klein bedrag schuldig en smeekt hem om uitstel van betaling. Maar de eerste slaaf wil niet luisteren en laat hem gevangen zetten. De les is dat God ons meer heeft kwijtgescholden dan wij ooit hadden kunnen voldoen; dan moeten wij ook anderen het zoveel mindere kwijtschelden dat zij ons schuldig zijn. Of anders gezegd: wij moeten 'Gods gezicht tonen aan onze medeschepselen.

De Farizeeën hadden niet altijd de juiste interpretatie gegeven van de Wet. Op dat punt ligt er een duidelijk verschil tussen "Gij hebt *gehoord* dat er gezegd is..." en "Maar Ik zeg u ...". De instructie van het volk was mondeling geweest en gekleurd door de wettische benadering van de Farizeeën en de interpretatie van hun schriftgeleerden. Ook vroeger gold

echter niet dat zij hun vijanden moesten haten. Jezus laat zien dat gerechtigheid niet beperkt blijft tot een aantal bepalingen, die wij bij wijze van spreken 's avonds voor het naar bed gaan zouden kunnen afvinken om te controleren of wij vandaag weer 'rechtvaardig' zijn geweest, wat echter wel de opvatting van de Farizeeën was. Maar echte gerechtigheid vereist al onze inzet. De apostel Paulus verwijst later naar het gebod 'gij zult niet begeren'. Ieder van ons kan 's avonds constateren dat hij vandaag geen doodslag heeft gepleegd, maar wie kan naar waarheid zeggen dat hij niet heeft begeerd? Zo is het ook met het gebod van Christus: wie kan naar waarheid zeggen dat hij nooit in toorn jegens zijn broeder heeft geleefd? En dat hij zijn vijand heeft liefgehad?

Jezus' leer in de gelijkenissen

Jezus' leer elders in de evangeliën, en met name in dat van Matteüs, sluit in principe aan bij die in de bergrede, zoals we ook zouden verwachten. De leer komt vooral tot uiting in zijn gelijkenissen. De eerste serie gelijkenissen vinden we in Matteüs 13, maar ook later, en vooral in zijn optreden in de tempel in de laatste week van zijn leven vinden we een serie gelijkenissen. We zullen ze niet alle onder de loep nemen, maar wel de eruit voortvloeiende leer bekijken.

De bekende gelijkenis van de zaaier (de eerste die we tegenkomen bij Matteüs: hoofdstuk 13:1-8) vertelt ons dat wij 'vrucht' moeten dragen. De gelijkenis beschrijft alles dat tijdens het groeiproces dit vrucht dragen in de weg kan komen. Van het niet eens in de grond komen, tot aan het verstikt raken voordat de vrucht kan rijpen. En voor elk van deze afgebroken stadia geldt dat zij verloren gaan. Alleen degene bij wie uiteindelijk, aan het eind van het totale proces, het Woord vrucht heeft gedragen heeft de toets doorstaan. Het leert ons dat wij niet tevreden moeten zijn met alleen maar ontvangen; we moeten het ontvangene vermenigvuldigen en ten nutte maken voor anderen, zoals één graankorrel uitgroeit tot 30, 60 of zelfs 100. Dat is ook de les van de gelijkenis van de talenten

in Matteüs 25:14 vv. Maar het leert ons ook dat we een groeiproces moeten doormaken. De ene gezaaide korrel is pas volmaakt als hij is uitgegroeid tot een aar. Ook de er op volgende gelijkenis van het onkruid tussen de tarwe (vzn 24-30) gaat over vrucht dragen. Dolik (want dat is het onkruid waar het hier over gaat) lijkt sprekend op tarwe; tot op het moment dat de tarwe bruikbare vrucht draagt en de dolik niet. Dan wordt de tarwe verzameld en de dolik vernietigd. Dat leert ons dat aan het eind van ons groeiproces pas blijkt wat er van ons geworden is: een vruchtbaar gewas, of ondeugdelijk 'schijngraan'.

De gelijkenis van de dolik, maar meer nog die van het sleepnet (vzn 47-50) geeft aan dat aan het eind der tijden verzameld wordt wat deugdelijk of bruikbaar is, terwijl de rest wordt weggegooid of ronduit vernietigd. Er moet dus een bruikbaar resultaat zijn aan het einde van het proces. Dat is de reden dat we in hoofdstuk 1 gezegd hebben dat de mens bij zijn schepping nog niet 'af' was, dat hij nog verdere vervolmaking nodig had. Dit leven is het leerproces dat ons daartoe in staat stelt, maar alleen als wij ons *laten* leren. Het wijst bovendien vooruit naar het oordeel wanneer beslist zal worden of we 'bruikbaar' zijn geworden of niet.

De gelijkenis van het koninklijke bruiloftsmaal (Matteüs 20:1-14) leert ons dat velen de uitnodiging ontvangen hebben, maar dat niet allen haar hebben aangenomen. Wie die niet aangenomen hebben, worden ook hier vernietigd, evenals degene die haar weliswaar heeft aangenomen, maar die zich die vervolgens niet waard heeft getoond (de man zonder bruiloftskleed). Alleen wie de uitnodiging aanneemt en vervolgens toont dat hij beseft dat hij die niet met minachting kan accepteren, die heeft uiteindelijk deel aan het feest. Dat ontkracht overigens de leer van Calvijn dat wij in het geheel niets kunnen doen (en zelfs niet zouden moeten trachten te doen) om de verzoening deelachtig te worden. Van ons wordt wel degelijk een passende reactie verwacht.

De gelijkenis van de twee schuldenaars (Matteüs 18:21-35) hebben we hierboven al bekeken. Wij moeten hun die ons iets schuldig zijn vergeven, omdat God ons zoveel meer vergeven heeft. Feitelijk begint dit stuk met de vraag van Petrus hoe vaak hij zijn broeder moet vergeven. Hij veronderstelt zevenmaal, maar Jezus verrast hem met de uitspraak: zeventig maal zevenmaal. Het is uiteraard niet de bedoeling dat je dat gaat tellen, en dat betekent dat er geen eind aan onze vergevingsgezindheid moet komen, omdat er geen eind komt aan Gods vergevingsgezindheid, mits wij daarom vragen.

De gebeurtenis met de rijke jongeling (Matteüs 19:16-26, ook Lukas 18:18-27) is strikt genomen een historische gebeurtenis en geen gelijkenis. Maar voor ons heeft het de kracht van een gelijkenis. En het leert ons dat wij niet moeten hangen aan afgoden die ons van de volledige toewijding aan God kunnen aftrekken. Nu zal de moderne mens misschien menen dat hij niet in afgoden gelooft, maar alles waarvan je je heil verwacht is uiteindelijk een afgod. De afgod waar het in deze passage over gaat is de 'Mammon' en daarmee onderhoudt de moderne mens juist heel hartelijke betrekkingen. Merk overigens op dat als Jezus de jongeman opdraagt om alles wat hij bezit weg te geven, dat Hij dat doet om daarmee diens zwakke plek bloot te leggen. We mogen hier beslist niet uit afleiden dat wij ons heil kunnen 'kopen' door al ons bezit weg te geven. Het gaat er alleen maar om waar ons hart ligt. In het evangelie naar Lukas staat kort na dit verhaal het verhaal over Zacheüs (Lukas 19:1-10). Als Jezus hem aanvaard heeft, biedt die aan om uit dankbaarheid de helft van zijn bezit weg te schenken. En Jezus zegt dan niet: "De andere helft ook, Zacheüs", want Zacheüs toont hiermee dat hij niet hangt aan geld en daar gaat het om en niet om het bedrag. Nogmaals: onze verlossing is niet te koop.

De gelijkenis over de scheiding tussen de 'schapen' en de 'bokken' bij het oordeel (Matteüs 25:31-46) leert ons ten slotte dat het succes van ons leerproces beoordeeld zal worden op basis van hoe wij omgaan met onze medemens, en in het

bijzonder onze medebroeders en -zusters. We dienen hen te behandelen zoals wij het Jezus zelf zouden doen. Want Jezus hebben wij niet langer in ons midden, maar onze broeders en zusters wel. En wat wij moeten leren is met hen om te gaan zoals Jezus dat zou doen.

Het evangelie naar Matteüs is bij uitstek het evangelie dat over Jezus' leer gaat. Het evangelie naar Lukas gaat veel meer over de eisen van goed discipelschap, maar ook dat heeft ons veel te leren. Wij moeten bereid zijn om alles achter te laten om discipelen van Hem te kunnen worden: "Niemand die de hand aan de ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter hem ligt, is geschikt voor het Koninkrijk Gods" (Luk 9:62). Een ploeger die achterom kijkt, kan niet sturen en is dus niet in staat rechte voren te trekken. Alleen als hij vooruit kijkt, kan hij netjes ploegen. Zo moeten ook wij uitzien naar wat vóór ons ligt en niet (verlangend) naar wat achter ons ligt. De vrouw van Lot werd gered uit Sodom, voordat God dat vernietigde, maar zij keek om en werd een zoutpilaar. Dat betekent niet dat zij één enkele blik over haar schouder wierp; het betekent dat zij voortdurend verlangend terugkeek naar de stad waar haar hart lag, en dat zij niet ver genoeg weg was van het onheil toen dat kwam. Zij wilde Gods oplossing helemaal niet. Jezus gebruikt dit beeld als een les voor ons: "Denkt aan de vrouw van Lot! Ieder die zijn [huidige] leven zal trachten te behouden, die zal het verliezen, maar ieder, die het verliezen zal [d.w.z. die bereid is het vrijwillig op te geven], die zal het vernieuwen" (Luk 17:32,33).

We moeten dus gewillige leerlingen zijn en ertoe bereid zijn om alles wat op deze wereld van waarde geacht wordt op te geven om Jezus te volgen. Dat is ook de les van de twee korte gelijkenissen in Matteüs 13 over de schat in de akker en de kostbare parel (vzn 44, resp. 45 en 46). In beide gevallen is iemand bereid om alles wat hij heeft op te offeren voor dat ene. En als aan het eind van ons leerproces wordt geoordeeld dat wij onze lessen geleerd hebben, dat wij tot het dragen van vrucht zijn gekomen, dan worden we verlost van onze

beperkingen en wordt ons het eeuwige leven waardig gekeurd.

De verbondssluiting in de bovenzaal

Als Jezus, vlak voor zijn dood, tijdens het 'laatste avondmaal' zijn Nieuwe Verbond instelt, lezen we: "En terwijl zij aten, nam Jezus een brood, sprak de zegen uit, brak het en gaf het aan zijn discipelen en zeide: Neemt, eet, dit is mijn lichaam. En Hij nam een beker, sprak de dankzegging uit en gaf hun die en zeide: Drinkt allen daaruit. Want dit is het bloed van mijn verbond, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van zonden" (Mat 26:26-28). Ook dit is een gelijkenis, zij het niet een vertelde gelijkenis, maar, althans ten dele, een gespeelde gelijkenis; een gelijkenis die evenzeer de Verlossing uitbeeldt. Met zijn woorden trekt Jezus een parallel tussen de sluiting van het Oude Verbond (Exodus 24) en die van het Nieuwe Verbond (zie ook Hebrëeën 9:19,22). Hij stelt Zichzelf op dat moment nadrukkelijk voor als het verbondsoffer, d.w.z. als het offer dat het verbond bezegelt. In Hebrëeën 9 wordt het verbond ten onrechte vertaald met 'testament' (het is hetzelfde woord in het Grieks; vandaar onze uitdrukkingen Oude Testament en Nieuwe Testament) en het woord voor het verbondsoffer (de 'verbinder') dienovereenkomstig met 'erflater'. Maar met de woorden 'verbond' en 'verbondsoffer' wordt de strekking van de tekst duidelijk. Met wat aanpassing zouden we de passage als volgt kunnen weergeven: "Want waar een verbond is, moet noodzakelijk van de dood van het verbondsoffer melding gemaakt worden; een verbond toch wordt alleen van kracht, indien er (bloed gevloeid is), daar het nog geen gevolg heeft, zolang het verbondsoffer leeft [nog niet geslacht is]. Daarom is ook het eerste verbond niet zonder bloed ingewijd. ... En nagenoeg alles wordt volgens de wet met bloed gereinigd, en zonder bloedstorting geschiedt er geen vergeving. Noodzakelijk moesten dus hiermede de afbeeldingen van de hemelse dingen gereinigd worden, maar de hemelse dingen zelf met betere offeranden dan deze"

(Heb 9:16-18, 22,23). Met 'hemels' bedoelt de schrijver niet dingen in de hemel, maar dingen van hemelse oorsprong, of hemels van karakter, zoals de door God gegeven Verlossing. De conclusie van de schrijver is dat er zonder het storten van Jezus' bloed geen Nieuw Verbond is, en dat er dus geen Verlossing is zonder Jezus' sterven. Jezus' woorden in de bovensaal betekenen dus dat Hij deze rol vrijwillig op zich neemt, maar dat wij daar alleen deel aan hebben als wij van zijn 'vlees en bloed' nemen (zie hoofdstuk 11).

Bidden in Jezus' naam

We hebben in het OT gezien dat gelovigen een beroep deden op Gods geopenbaarde naam (hoofdstuk 4). Een variant daarop vinden we in het evangelie naar Johannes. Tijdens de gesprekken in de bovensaal, kort voor zijn dood, zegt Jezus op een gegeven moment: "Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, als gij de Vader om iets bidt, zal Hij het u geven *in mijn naam*. Tot nog toe hebt gij niet om iets gebeden in mijn naam; bidt en gij zult ontvangen, opdat uw blijdschap vervult zij" (Joh 16:23,24). De 'betekenis' van Gods naam hebben we gezien in hoofdstuk 4. Maar nu spreekt Jezus van bidden in *zijn* naam. Zijn naam betekent: God redt. In de profetie van Jesaja werd Hij aangeduid als Immanuel, wat betekent 'God met ons'. We weten wat 'God met ons' inhoudt en dit hele boek gaat over het feit dat God redt. God heeft zijn reddingsplan uitgedacht en is het op zijn tijd begonnen. Maar het is Jezus die Hij heeft voorbestemd om het te voltooien. Dat is wat Jezus' naam aanduidt. En dat is uiteindelijk waar we ons op beroepen als we tot God bidden in Jezus' naam. Het is de uiterste consequentie van het Nieuwe Verbond.

9. DE ZEVENDE DRAAD: DE GEZINDHEID VAN CHRISTUS

Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was, die, in de gestalte Gods zijnde, het Gode gelijk zijn niet als een roof heeft geacht, maar Zichzelf ontledigd heeft, en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen, en aan de mensen gelijk geworden is. En in zijn uiterlijk als een mens bevonden, heeft Hij zich vernederd en is gehoorzaam geworden tot de dood, ja, tot de dood des kruizes. (Filippenzen 2:5-8)

IN dit hoofdstuk zullen we kijken naar de overige leer van het NT, d.w.z. de leer der apostelen, zij die door Jezus waren geleerd en die de opdracht hadden om rond te gaan en zijn woord te prediken. We zullen eerst aandacht besteden aan de prediking van Petrus en Paulus in het boek Handelingen. Vervolgens hebben de nieuwtestamentische brieven ons veel te vertellen, maar we zullen ons voornamelijk beperken tot de brief aan de Romeinen (met een kort uitstapje naar de brief aan de Galaten) en de brief aan de Hebreeën. Als afsluiting zullen wij dan nog kort kijken naar de 'Openbaring van Johannes'.

De eerste prediking

We lezen al in de evangeliën dat Johannes de Doper uitging met de boodschap: "Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen" (Mat 3:2). Het woord voor bekeren is in het Grieks *metanoëô*; dit is samengesteld uit het werkwoord *noëô* en het voorzetsel *meta*. Het basiswerkwoord betekent 'op de gedachte komen', en dan 'inzien' of 'begrijpen'. Samen met het voorzetsel betekent het 'tot ander inzicht komen'. Johannes vertelt zijn gehoor dus dat zij een andere gezindheid moeten aannemen. Maar dat moet dan

ook leiden tot een andere levenswijze: “Brenge dan vrucht voort, die aan de bekering (*metanoia*, het zelfstandig naamwoord) beantwoordt” (vs 8). Elders wordt dit woord vertaald met ‘tot berouw komen’. Als Petrus, kort na de pinksterdag, een verlamde heeft genezen, die dagelijks aan de poort van de tempel zat te bedelen, wijst hij de aanwezige Joden erop dat dit alleen maar een teken is; zijn eigenlijke boodschap is een andere en die geeft hij daarop. Zoals deze man na zijn genezing een nieuw leven kan beginnen, zo moeten ook zij een nieuw leven beginnen: “Komt dan tot berouw en bekering, opdat uw zonden uitgedelgd worden” (Hand 3:19). Zij moeten tot radicaal ander inzicht komen, een andere gezindheid ontwikkelen, en vervolgens een nieuw leven gaan leiden waaruit die nieuwe gezindheid blijkt. Als Paulus bij zijn prediking aan de heidenen in Athene zijn toespraak houdt tot de Raad die het geestelijk leven moest bewaken zegt hij: “God dan verkondigt, met voorbijzien van de tijden der onwetendheid, heden aan de mensen, dat zij allen overal tot *bekering* moeten komen” (Hand 17:30). En wanneer hij zich, na zijn gevangenneming, moet verantwoorden voor de Romeinse landvoogd Festus en de Joodse koning Agrippa, vat hij zijn leven in Christus samen met de volgende woorden: “Maar ik heb eerst hun, die te Damascus waren, en te Jeruzalem en in het gehele Joodse land en de heidenen verkondigd, dat zij met *berouw* zich zouden bekeren tot God en werken doen, met hun *berouw* in overeenstemming” (Hand 26:20). Het gaat telkens om een radicaal nieuw inzicht, en een nieuw leven daarmee in overeenstemming.

Een nieuwe gerechtigheid

De apostel Paulus geeft in zijn brief aan de gemeente te Rome een tamelijk uitgebreide uiteenzetting van het evangelie. Daarbij maakt hij voor een deel gebruik van argumenten die hij eerder had gebruikt in zijn korte brief aan de Galaten. In de tijd dat hij die laatstgenoemde brief schreef, was hij plotseling

geconfronteerd met onzuivere leer van Joodse predikers, die rond gingen en de zuivere christelijke leer trachtten aan te lengen met wettische elementen. Hij doet dan een vrij emotioneel beroep op zijn bekeerlingen in Galatië (in Klein-Azië) om geen gehoor te geven aan deze prediking. Als de storm is gaan liggen en het 'apostelconvent' in Jeruzalem een voor Paulus gunstige uitspraak heeft gedaan (Handelingen 15) lijkt de zaak te zijn afgedaan. Maar uit de tweede brief aan de Korintiërs blijkt dat het probleem hem intussen is gevolgd naar Europa, en dat hij opnieuw zijn uiterste best heeft moeten doen om de zaak te redden. Hij besluit dan kennelijk om een derde keer het probleem vóór te zijn en schrijft een brief aan de gemeente te Rome, waarin hij een uiteenzetting geeft van oa. het verschil tussen het Oude Verbond van Sinaï en het Nieuwe Verbond in Christus. Omdat het probleem zich in Rome nog niet daadwerkelijk heeft voorgedaan, is deze brief veel meer afstandelijk van toon dan die aan de Galaten. Hij is ook uitgebreider, en we kunnen er veel uit leren.

In hoofdstuk 2 betoogt hij dat door de Wet in de praktijk niemand behouden is, omdat allen, Joden zowel als heidenen (niet-Joden) gezondigd hebben: "Want allen, die zonder wet gezondigd hebben, zullen ook zonder wet verloren gaan; en allen, die onder de wet gezondigd hebben, zullen door de wet geoordeeld worden" (Rom 2:12). En omdat hij daarvóór betoogd heeft dat allen gezondigd hebben, wordt er door de Wet dus niemand behouden. Maar dan zegt hij in hoofdstuk 3: "Thans is echter *buiten de wet om* gerechtigheid Gods openbaar geworden, waarvan de wet en de profeten getuigen, en wel gerechtigheid door het geloof in Jezus Christus, voor allen, die geloven; want er is geen onderscheid" (3:21,22). We zullen de elementen van deze uitspraak stuk voor stuk in beschouwing nemen. Allereerst betoogt hij dat er een andere gerechtigheid is dan die door de Wet. Welke dat is zullen we straks zien. Deze gerechtigheid was vroeger 'verborgen', maar is nu openbaar geworden. Toch was deze gerechtigheid niet *helemaal* verborgen, want de Wet zelf en

de profeten hebben ervan getuigd. Dat slaat op alle symboliek en alle lessen die wij in Sectie II hebben gezien. Deze gerechtigheid heeft van doen met 'geloof in Jezus Christus' (en staat dus niet los van onze eigen houding!). En deze gerechtigheid geldt voor allen, d.w.z. Joden zowel als niet-Joden, zonder onderscheid. Hij legt nadruk op dit laatste, omdat de Joden meenden dat behoudenis er alleen was voor Joden en zogenaamde Jodengenoten, omdat alleen zij de Wet bezaten. Dat deze gerechtigheid niet onze eigen verdienste is toont hij aan in het volgende vers: "Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods, en worden *om niet* gerechtvaardigd uit zijn genade, door de verlossing in Christus Jezus" (3:23).

Geloof in plaats van werken

In hoofdstuk 4 beschouwt hij dan de rechtvaardiging van Abraham en constateert dat die niet is gerechtvaardigd op grond van 'werken', maar op grond van geloof: "Wat zullen wij dan zeggen, dat Abraham, onze voorvader naar het vlees, verkregen heeft? ... Want wat zegt het schriftwoord? Abraham geloofde God en het werd hem tot gerechtigheid gerekend" (4:1,3). Zijn redenering hier is de volgende. Een mens die de Wet volkomen zou hebben gehouden, zou volgens diezelfde Wet gerechtig *zijn*, en *recht* hebben op 'loon'. Dat is dan gerechtigheid door de Wet of, zoals Paulus het noemt: gerechtigheid door werken (zie onder). Maar in Abrahams geval heeft God, blijkens de Schrift (n.l. Genesis 15:6), Abraham zijn geloof toegerekend als gerechtigheid. D.w.z. God heeft, als rechter, Abrahams geloof geaccepteerd als ware het gerechtigheid. Dat is een heel ander soort gerechtigheid: een gerechtigheid die gebaseerd is op een leven met God, op een wandelen met Hem. Paulus herhaalt dat in de volgende verzen: "Nu wordt hem die werkt, het loon niet toegerekend uit genade, maar krachtens verplichting. Hem echter die niet werkt, maar zijn geloof vestigt op Hem , die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof *gerekend*

tot gerechtigheid ..." (4:4,5). Om zijn betoog over 'werken' te begrijpen moet men beseffen dat Paulus met dit woord bedoelt: trachten het heil te verwerven door wettische gerechtigheid, door eigen verdienste. 'Niet werken' wil dus niet zeggen: niets doen, maar: niet trachten het heil te verwerven door eigen werken. Dat verklaart ook de schijnbare tegenstelling tussen Paulus en Jakobus, die juist betoogt dat waar geloof zich uit in 'werken'. Jakobus bedoelt dat iemand die gelooft niet werkeloos kan blijven, maar dat zijn geloof hem aanzet tot daden; ja, dat zijn geloof *blijkt* uit zijn daden (Jak 2:14-26). De verklaring van de schijnbare tegenstelling is dus dat het woord 'werken' bij Jakobus een totaal andere inhoud heeft. Paulus zet dan zijn betoog voort met een aanhaling uit Psalm 32 van David, die wij al bekeken hebben in hoofdstuk 4 ('Gods naam'): "... gelijk ook David de mens zalig spreekt, aan wie God gerechtigheid toerekent zonder werken: Zalig zij, wier ongerechtigheden vergeven en wier zonden bedekt zijn" (4:6,7).

Wat Paulus hier verkondigt is dus een volkomen nieuwe invalshoek, maar niettemin een die volledig steunt op het OT, n.l. dat er vergeving mogelijk is voor wie God gelooft zoals Abraham dat deed, ook al is hij volgens de Wet niet onberispelijk. En dat dit geloof zo iemand wordt toegerekend als ware het gerechtigheid volgens de Wet. En de grote consequentie is dat niet alleen zondige Joden zo behouden kunnen worden, maar ook heidenen, die de Wet niet eens 'hebben'. In zijn brief aan de Galaten noemt hij dat zelfs de kern van het evangelie. We hadden in hoofdstuk 2 ("Beloften") al gezien: "Op dezelfde wijze heeft ook Abraham God geloofd en het is hem tot gerechtigheid gerekend... En de Schrift, die tevoren zag, dat God de heidenen uit geloof rechtvaardigt, heeft tevoren aan Abraham het evangelie verkondigd: In u zullen alle volken gezegend worden. Zij die uit het geloof zijn, worden dus gezegend tezamen met de gelovige Abraham" (Gal 3:6,8,9). De gerechtigheid waarvan hier sprake is berust dus op een onwankelbaar geloof dat God het onmogelijke

mogelijk zal maken. En het is dat geloof dat ons tot 'inkeer' brengt en de grond vormt van onze nieuwe gezindheid. Wat hij hier tevens betoogt, is dat dit de ware vervulling is van de belofte dat in hem (Abraham) alle volken gezegend zullen worden. In het vers dat we hebben overgeslagen zegt hij dat die gelovigen, doordat zij Abrahams geloof navolgen in feite het ware 'meervoudige zaad' van Abraham zijn (vgl. hiervoor ook hoofdstuk 2): "Gij bemerkt dus, dat zij, die uit het geloof zijn, kinderen van Abraham zijn" (vs 7). Aan het eind van het hoofdstuk werkt hij dit zo uit dat hij redeneert dat zij die, door het geloof, 'in Christus' zijn, met Christus nageslacht van Abraham zijn: "Indien gij nu van Christus zijt, dan zijt gij zaad van Abraham, en naar de belofte erfgenamen" (vs 29). Dit 'erfgenamen' houdt in: erfgenamen van de belofte van een eeuwige zegen en eeuwig bezit van het land (of van de aarde, want het Hebreeuwse woord *eretz* betekent zowel land als aarde). En dat sluit weer aan bij Jezus' betoog in de bergrede: "Zalig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven" (Mat 5:5). Dit kan alleen maar betekenen dat zij verzoend en verlost zullen worden en eeuwig leven zullen ontvangen.

Christus in ons

In het achtste hoofdstuk van zijn brief aan de Romeinen snijdt Paulus het thema aan van het werkelijke verschil tussen de mens die behouden wordt en de mens die niet behouden wordt. Het gaat om wat we boven al aanduidden als 'in Christus' zijn: "Zo is er dan nu geen veroordeling voor hen, die in Christus Jezus zijn" (8:1). Hij stelt dat God, door het zenden van zijn Zoon (en door diens kruisiging), de zonde veroordeeld heeft 'in het vlees'. Dat houdt, zo betoogt hij, in dat er alleen veroordeling is voor hen die 'de gezindheid van het vlees' hebben, maar niet voor hen die 'de gezindheid van de Geest' hebben. En die 'Geest' duidt hij verderop afwisselend aan als de 'Geest Gods' en de 'Geest van Christus'. Paulus heeft eerder aangeduid dat het om een gezindheid gaat: de

gezindheid die ook in Christus was, nl. die van volkomen gehoorzaamheid en een leven met God (vgl. Filippenzen 2:5 vv, aangehaald in de kop boven dit hoofdstuk). Hij zegt eerst: "Zij, die naar het vlees zijn, hebben de gezindheid van het vlees, en zij, die naar de Geest zijn, hebben de gezindheid van de Geest" (8:5). Zijn betoog is dat we niet moeten leven naar menselijke maatstaven, maar naar goddelijke; *we moeten de gezindheid hebben die ons naar Gods wil doet leven, zoals Jezus Zelf dat deed*. Dat is het uiteindelijk wat bepaalt aan welke kant we staan, en dat op zijn beurt weer beslist over ons aangenomen worden of verworpen worden: "Want de gezindheid van het vlees is de dood, maar de gezindheid van de Geest is leven en vrede [nl. "shalom", vrede met God]" (vs 6). En hij waarschuwt: "Daarom dat de gezindheid van het vlees vijandschap is tegen God; want het onderwerpt zich niet aan de wet Gods; trouwens, het kan dat ook niet: zij, die in het vlees zijn, kunnen Gode niet behagen" (vzn 7,8). Let op dat 'in het vlees zijn' in deze laatste zin betekent: de gezindheid van het vlees hebben, en niet: nog in een sterfelijk lichaam leven. Dat maakt hij duidelijk in de volgende zin: "Gij daarentegen zijt niet in het vlees, maar in de Geest, althans, indien de Geest Gods in u woont" om er meteen de waarschuwing op te laten volgen: "Indien iemand echter de Geest van Christus niet heeft, die behoort Hem niet toe" (vs 9). Hij duidt dat hebben van de gezindheid van Christus tenslotte aan als het zijn van Christus 'in ons': "Indien Christus in u is, dan is wel het lichaam dood vanwege de zonde [wij hebben nog steeds onze menselijke natuur, die ons aftrekt van God], maar de geest [onze geest, d.w.z. onze gezindheid] is leven vanwege de gerechtigheid [de gerechtigheid die ons 'toegerekend' wordt]" (vs 10), en hij concludeert met: "Indien de Geest van Hem, die Jezus uit de doden heeft opgewekt, in u woont, dan zal Hij, die Christus Jezus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door zijn Geest, die in u woont" (vs 11).

In dit wat moeilijk uitgevallen betoog vertelt Paulus ons dus uiteindelijk opnieuw dat het gaat om *onze gezindheid*. En dat niet in oppervlakkige zin. Wij moeten leven alsof wij het niet meer zelf zijn die 'inwonen' in ons lichaam. Maar alsof Christus 'in ons woont'; wij moeten denken en doen zoals Christus dacht en deed; alleen dan wordt de gerechtigheid van Christus ook de onze. Dat lijkt op het eerste gezicht een taak die het houden van de wet nog verre te boven gaat, maar het is geen taak die wij uit eigen kracht hoeven te verrichten. Wat van ons gevraagd wordt is dat wij ons open stellen voor de Geest om in ons te wonen. En die Geest zal dan vervolgens ons handelen sturen naar Gods maatstaven. Toch zijn wij daarmee geen robots geworden: enerzijds wordt van ons gevraagd dat wij onszelf veranderen, anderzijds wordt ons verzekerd dat God ons zal veranderen door zijn Geest, die wij echter moeten toelaten dat te doen. Dat is een van de paradoxen van de zuivere leer, die Paulus uitdrukt in zijn brief aan de gemeente te Filippi: "Blijft ... uw behoudenis bewerken met vreze en beven, want God is het die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in u werkt" (Flp 2:12,13). Nogmaals: het gaat om de gezindheid. Als wij falen door zwakte kunnen wij, als David, een beroep doen op Gods geopenbaarde karakter; maar als onze gezindheid niet deugt helpt geen enkel beroep op God. Deze gedachte dat, als wij 'in Christus' zijn, Christus in ons is gaan leven, heeft hij al eerder aangeduid in zijn tweede brief aan de Korintiërs (die immers ook, althans gedeeltelijk, ging over de juiste leer): "Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping; het oude is voorbijgegaan, zie, het nieuwe is gekomen" (2 Kor 5:17). En in zijn brief aan de Galaten had hij heel duidelijk gesteld: "Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is, niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij" (Gal 2:20). Twee hoofdstukken verder zegt hij over zijn toehoorders dat het einddoel moet zijn dat 'Christus in hen gestalte verkregen heeft' (Galaten 4:19).

De nieuwe mens

De gedachte van een gestorven zijn met Christus in diens kruisiging, en weer opgestaan zijn tot een nieuw mens, of een nieuwe schepping, drukt hij echter nergens duidelijker uit dan in Romeinen 6. Hij spreekt daar over de doop, die hij beschrijft als een symbolisch begraven worden en weer opstaan met Christus (de doop, van mensen die daar bewust om gevraagd hadden, geschiedde in die tijd door volledige onderdompeling!). Als wij dan opgestaan zijn uit het doopwater, zijn wij, in symbool, opgestaan tot een nieuw leven. Dat moeten wij tonen door een leven te gaan leiden dat radicaal afwijkt van het oude, omdat het anders niet in de ware zin nieuw is: "Of weet gij niet, dat wij allen, die in Christus Jezus gedoopt zijn, in zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen" (6:3,4). En: "Dit weten wij immers, dat onze oude mens medegekruisigd is, opdat aan het lichaam der zonde zijn kracht zou ontnomen worden en wij niet langer slaven der zonde zouden zijn; ... Indien wij dan met Christus gestorven zijn, geloven wij, dat wij ook met Hem zullen leven" (vzn 6 en 8). Dit beeld van medegekruisigd zijn ontleent Paulus in feite aan de man die met Jezus op Golgotha werd gekruisigd; we hebben het al over hem gehad in hoofdstuk 2 ('Beloften'). Hij kwam tot inkeer, beleed zijn zonden, beleed dat Jezus zondeloos was, erkende dat Jezus, ondanks zijn dood aan het kruis, de toekomstige wereldkoning zou zijn, die ook zou beslissen over leven en dood, en deed een beroep op Hem om hem te dien tijde genadig te zijn in het oordeel. Wie zich laat dopen plaatst zich in symbool in de plaats van die man, laat in symbool zijn 'oude mens' medekruisigen, en staat weer op (uit het doopwater) als een nieuwe mens die met Christus en in Christus wil leven.

Het offer van Christus

We gaan nu over naar de brief aan de Hebreeënen. Het betoog gaat hier volledig uit van de situatie onder de Wet, omdat de schrijver in deze brief de symboliek van de Wet stelt tegenover de 'werkelijkheid' in Christus. In hoofdstuk 9 stelt hij de offers van de Wet tegenover het offer van Christus. Zoals we ook al gezien hebben in hoofdstuk 3 ('De offers') lijkt het betoog op het eerste gezicht wat verwarrend omdat hij Jezus enerzijds beschrijft als hogepriester, en anderzijds als zondoffer; in feite echter als een hogepriester die zichzelf ten zondoffer brengt. Met andere woorden: het bloed waarmee Hij het heiligdom binnengaat, is zijn eigen bloed en niet dat van een dier. Ook is het heiligdom niet de tabernakel, maar de hemel zelf: "Maar Christus, opgetreden als hogepriester der goederen, die gekomen zijn, is door de grotere en meer volmaakte tabernakel, niet met handen gemaakt, dat is, niet van deze schepping, en dat niet met het bloed van bokken en kalveren, maar met zijn eigen bloed, eens voor altijd binnengegaan in het heiligdom, waardoor Hij een eeuwige verlossing verwierf" (9:11,12). Aan de hand van de beschrijving in het boek Exodus toont hij dan aan dat reiniging van zonden geschiedt door bloedstorting van een offer (vzn 18-22). Zo ging het bij de sluiting van het Oude Verbond, en zo moest het dus ook gaan bij de sluiting van het Nieuwe Verbond: "Noodzakelijk moesten dus hiermede [met het bloed van de OT offers] de *afbeeldingen* van de hemelse dingen gereinigd worden, maar de hemelse dingen zelf met betere offeranden dan deze" (vs 23). En dat betere offer is dan Jezus die Zichzelf ten offer bracht. Tot zover lijkt het de draad van zijn betoog te zijn dat de offers slechts symbool waren en dat alleen het offer van Christus het ware offer is waarnaar zij vooruitwezen. Hij was het 'gave', n.l. onberispelijke, offer dat een mens zou kunnen redden. En omdat dit offer finaal is, kan het ook eenmalig zijn: "Thans is Hij éénmaal, bij de voleinding der eeuwen, verschenen om door zijn offer de zonden weg te doen. ... zo zal ook Christus, nadat Hij Zich éénmaal geofferd heeft om

veler zonden op zich te nemen, ten tweeden male [nl. bij zijn wederkomst] zonder zonde aanschouwd worden door hen, die Hem tot hun heil verwachten" (vzn 26 en 28). Zie verder hoofdstuk 3 ('De offers') voor de uitleg van deze passage.

De schrijver lijkt deze lijn verder voort te zetten in het volgende hoofdstuk, maar uiteindelijk komt hij ergens anders uit dan de lezer zou verwachten. In hoofdstuk 10 betoogt hij eerst dat de offers onder de Wet niet echt konden behouden, omdat zij slechts symbolische waarde hadden: "Want daar de wet slechts een schaduw heeft der toekomstige goederen, niet de gestalte dier dingen zelf, is zij nimmer in staat ieder jaar met dezelfde offeranden, die onafgebroken gebracht worden, degenen, die toetreden, te volmaken", om er retorisch aan toe te voegen: "Immers, zou anders het offeren daarvan niet opgehouden zijn, doordat degenen, die de dienst verrichten, na eenmaal gereinigd te zijn, generlei besef van zonden meer hadden?" (10:1,2). Volgens de schrijver werden "door die offeranden ieder jaar [hij denkt waarschijnlijk aan de grote verzoendag] de zonden in gedachtenis gebracht" (vs 3). En hij concludeert: "Want het is onmogelijk dat het bloed van stieren of bokken (de offers van de grote verzoendag) zonden zou wegnemen" (vs 4). Maar dan spreekt hij over die passage uit Psalm 40, die we al bekeken hebben in hoofdstuk 4: "Daarom zegt Hij [nl. Jezus] bij zijn komst in de wereld: Slachtoffer en offergave hebt Gij niet gewild, maar Gij hebt Mij een lichaam bereid; in brandoffers en zondoffers hebt Gij geen welbehagen gehad. Toen zeide Ik: zie, hier ben Ik – in de boekrol staat van Mij geschreven – om uw wil, o God, te doen" (vzn 5-7). De schrijver leidt hieruit af dat deze woorden, profetisch gesproken, uit de mond van Christus komen, en dat we eruit mogen concluderen dat niet de offers van de Wet ons kunnen redden, maar de gehoorzaamheid (en niet in de eerste plaats het offer) van Christus; en dat dit alles al in de Schrift was aangeduid ('in de boekrol staat van Mij geschreven'). Met andere woorden: de bepalingen in de Wet hadden slechts symbolische waarde, en de werkelijkheid is van

Christus. En wat verderop concludeert hij, uit de woorden van de profeet Jeremia, dat de ware wet niet een wet is die op steen is gegrift, maar een wet die de gelovigen in het hart staat geschreven: "Ik zal mijn wetten in hun harten leggen, en die ook in hun verstand schrijven, en hun zonden en ongerechtigheden zal Ik niet meer gedenken" (vzn 16 en 17), om tenslotte te concluderen: "Waar dan voor deze dingen vergeving bestaat, is er geen zondoffer meer nodig" (vs 18). Uiteindelijk betoogt ook hij dus, net als Paulus, dat het in laatste instantie om onze gezindheid gaat (wat 'in ons hart' en 'in ons verstand' is) en dat er in dat geval geen offers meer nodig zijn, omdat er dan vergeving is zonder offers.

Bekleed met gerechtigheid

In hoofdstuk 2 ('De beloften') hebben we gezien dat de zonde 'bedekt' moest worden. We zullen dat beeld nu weer opnemen en zien hoe het NT daarmee omgaat. Paulus gebruikt in zijn brief aan de Galaten het volgende beeld: "Want gij allen, die in Christus gedoopt zijt, hebt u met Christus bekleed" (Gal 3:27). Hij gaat daarmee veel verder dan het beeld van een simpele bedekking, en zegt dat wij bekleed moeten zijn met Christus zelf, d.w.z. met *zijn* gerechtigheid, maar ook met zijn gezindheid. Wij hebben, om zijn eerder geciteerde beeldspraak te gebruiken, onze 'oude mens' medegekruisigd met Christus, en zijn sindsdien, als het goed is, een nieuwe mens in Christus. In zijn brief aan de gemeente te Efeze gebruikt hij een iets ander beeld: "Gij toch ... zijt in Hem onderwezen, gelijk dit de waarheid is in Jezus, dat gij wat uw vroegere wandel betreft, de oude mens *aflegt*, die ten verderve gaat, naar zijn misleidende begeerten, dat gij verjongd wordt door de geest van uw denken, en de nieuwe mens *aandoet*, die naar de wil van God geschapen is in waarachtige gerechtigheid en heiligheid" (Efez 4:21-24). Ook dat is een manier om te zeggen dat wij een radicaal nieuw leven zijn begonnen. En de 'nieuwe mens' die wij aangedaan hebben zou een mens moeten zijn die in alles Christus navolgt.

Die nieuwe mens wordt in de Bijbel vaak gesymboliseerd door het beeld van witte klederen. Witte linnen klederen waren de kleding van de priesters onder de Wet. Het gekleed zijn in vuile klederen was voor de priesters zelfs een 'doodzonde': witte, onbezoedelde klederen zijn een beeld van reinheid en zondeloosheid. Jezus zelf wordt zo beschreven bij zijn verheerlijking op de berg, als Hij voor de ogen van een select groepje discipelen verschijnt in de gedaante die Hij bij zijn wederkomst zal hebben (Mat 17:2). De apostel Johannes schrijft in het boek Openbaring van degenen die Hem volgen dat ook zij zo gekleed zullen zijn. In de belofte aan het eind van de brief aan de 'ingeslapen' gemeente te Sardes: "Doch gij hebt enkele personen te Sardes, die hun klederen niet hebben bezoedeld, en zij zullen met Mij in witte klederen wandelen, omdat zij het waardig zijn. Wie overwint, zal aldus bekleed worden met witte klederen" (Op 3:4,5). En in de brief aan de onverschillig geworden gemeente te Laodicea: "Ik raad u aan van Mij te kopen goud, dat in het vuur gelouterd is [een symbool van beproefd geloof] ... en witte klederen, opdat gij die aandoet en de schande uwer naaktheid niet zichtbaar worde" (Op 3:18), een duidelijk beeld van het bedekken van zonde, dat direct terugverwijst naar Genesis 3. Aan de martelaren, die ongeduldig wachten op de openbaring van het heil, worden alvast witte gewaden gegeven: "En aan elk hunner werd een wit gewaad gegeven, en hun werd gezegd, dat zij nog een korte tijd moesten rusten, totdat ook het getal vol zou zijn van hun mededienstknechten en hun broeders, die gedood zouden worden evenals zij" (Op 6:11). Hier wordt dus gezegd dat de uiteindelijke 'bedekking' met de gerechtigheid van Christus pas na de opstanding plaats zal hebben. Na Jezus' wederkomst worden degenen die Hem volgen, in het beeld van de 'bruid van Christus', dan ook aldus beschreven: "... en haar is gegeven zich met smetteloos fijn linnen te kleden..." (Op 19:8); en de volgende woorden verklaren dit aldus: "want dit fijn lijnwaad zijn de *rechtvaardigmakingen* der heiligen [dat is: de gelovigen]", aldus de StatenVertaling, die hier nauwkeuriger is dan de NBG

vertaling. In hoofdstuk 7 staat een wat merkwaardig beeld dat in al zijn schijnbare paradox heel treffend is: "Zij [de verlost] hebben hun gewaden gewassen en die wit gemaakt in het bloed des Lams [= Christus]" (Op 7:14). De betekenis is duidelijk dat zij hun bekleding met rechtvaardigheid danken aan het feit dat zij hun zonden hebben 'afgewassen' met het bloed van Christus' offer. De strekking van deze symboliek is dus dat zij 'bekleed' zijn met een gerechtigheid die niet de hunne is, maar die van Christus. Maar ook dat zij zelf die afwassing hebben verricht, maw. dat zij vrijwillig die gerechtigheid aanvaard hebben, daarmee toegevend dat hun eigen gerechtigheid ontoereikend is. Opnieuw gaat het toch mede om de manier waarop zij reageren op Gods aanbod van verlossing, of, in het beeld van de gelijkenis van Matteüs over het Koninklijke bruiloftsmaal: hoe zij hebben gereageerd op de uitnodiging.

10. DE DRADEN SAMENGEVLOCHTEN: VERZOEND DOOR HET KRUIS

U is het gegeven de geheimenissen van het Koninkrijk Gods te kennen, maar aan de anderen worden zij gepredikt in gelijkenissen, opdat zij ziende niet zien en horende niet begrijpen (Lucas 8:10)

WE hebben in Sectie II bekeken waar het OT vooruitwees naar de verlossing. In deze Sectie hebben we tot nu toe bekeken welke leer het NT bevat. Nu gaat het erom alle draden samen te vlechten en de conclusies te trekken. Dat zullen we doen in dit en het volgende hoofdstuk.

De schaduw en de werkelijkheid

We hebben gezien dat God al in Eden de zonde 'bedekte'. Maar het was tegelijkertijd duidelijk dat Adam zijn schuld niet kon verbergen: hij werd uit de hof (het paradijs) verdreven, en de rest van de Schrift heeft toch vooral te maken met de lange weg terug. Ook gaf de geschiedenis in de hof van Eden duidelijk aan dat de mens zijn zonde niet kon bedekken met eigen middelen, maar dat alleen God kon voorzien in een passende bedekking. Maar ook een dierenvel is op zichzelf geen bedekking voor ongehoorzaamheid tegenover God.

Davids psalmen leren dat zonde alleen bedekt kan worden door gerechtigheid. Daarvoor gebruikt het NT het beeld van bekleed worden met witte klederen, als geschonken gerechtigheid. Dit alles leert ons een duidelijke les, al is het op zichzelf niet meer dan beeldspraak.

Ook de offers, die we kennen van de Wet, maar die waarschijnlijk al waren ingesteld in Eden na de zondeval, leren ons veel. Een zondig mens moet sterven en de losprijs voor zijn leven is te hoog dan dat hij die ooit zou kunnen betalen.

Volgens de regels der 'strikte logica' zou alleen een volmaakt leven als losprijs kunnen dienen. In de symboliek van de offerdienst droeg de offeraar echter zijn zonden over op het offerdier, dat echter tegelijkertijd hem zelf symboliseerde. Dit dier, en dus eigenlijk hijzelf (beter: zijn 'oude mens'), werd vervolgens door hem gedood, en hijzelf (zijn 'nieuwe mens') ging daarop vrijuit en behield het leven. Zoals gezegd was dit alles slechts symboliek, die de Israëliet tot dieper inzicht moest brengen. Het NT voegt daar nog eens ten overvloede aan toe, dat het leven van een dier feitelijk het leven van een mens niet kan vervangen. Daarvoor is hun waarde voor God te 'ongelijk'. Het dier mag dan wel gaaf zijn, maar dat geldt alleen in lichamelijke zin. Het dier is niet in beproeving trouw gebleken, en is dus niet geslaagd op juist dat punt waar de mens heeft gefaald en zijn eigen leven heeft verbeurd. Ook de offers onder de wet kwamen niet verder dan een verwijzing naar wat komen zou.

Een bijzonder aspect aan de offers was het vergieten van bloed. Bij de offerdienst werd bloed vergoten, als les voor de Israëliet dat zijn zonde bloedschuld inhield, waarvoor hij moest sterven. Maar tegelijkertijd werd hem ten strengste verboden van dat bloed te consumeren, als les dat hij zich niet op eigen gezag een ander leven kon toeëigenen; alleen God kon hem een nieuw leven schenken, en als teken daarvan werd het bloed uitgegoten aan de voet van het altaar, of, eenmaal per jaar, binnen het voorhangsel gebracht en gesprenkeld op en rond de ark der verzoening en het verzoendeksel, de symbolische plaats van Gods aanwezigheid onder hen.

We hebben gezien dat de Wet het instituut van de 'losser' introduceerde, als beeld van de Verlosser die komen zou. Maar omdat geen mens voor de Wet onberispelijk was, kon niemand zijn familieleden of volksgenoten los kopen van het doodvonnis dat volgt op de zonde en dat ons allen treft: "Niemand kan ooit een broeder loskopen, noch Gode zijn losprijs betalen - te hoog immers is de prijs voor hun leven, en voor altoos ontoereikend" (Ps 49:8,9). De sterfelijke mens kan

zichzelf niet eens loskopen, laat staan een ander. Maar het instituut was kennelijk bedoeld om heen te wijzen naar een bijzonder mens die dat wel zou kunnen.

En ten slotte hebben we gezien dat God al ten tijde van de verbondssluiting te Sinai zijn naam, dus zijn karakter, heeft geopenbaard als een genadig God, die bereid is buiten de Wet om te vergeven wie zich op die naam 'beroept' (wat inhoudt: belijdenis van de eigen schuld, oprecht berouw daarover, en een dringende bede om vergiffenis). We hebben gezien hoe mensen in het OT zich daar inderdaad op beroepen hebben en, zoals David, vergiffenis ontvangen hebben. En bij de profeet Ezechiël hebben we de kristalheldere uitspraak gezien dat God bereid is te vergeven wie zich bekeert, op grond van zijn uitspraak: "Zou ik een welgevallen hebben aan de dood van de goddeloze? ... Niet veeleer hieraan, dat hij zich bekere van zijn wegen en leve?" (Ezech 18:23).

Het OT heeft ons dus van het begin af aan veel te leren over de 'weg terug', over Gods vergevingsgezindheid, over zijn plan voor verlossing, en over de figuur van de 'Losser' die Hij daarvoor gaat geven. Maar uiteindelijk is het meeste slechts beeldspraak. Het was bedoeld om de gelovige onder het Oude Verbond (en al daarvoor) te onderwijzen, hem tot inzicht te brengen, zoals een Job tot inzicht kwam. Het waren slechts 'schaduw' der toekomstige goederen, niet de gestalte der dingen zelf' (Hebreeën 10:1). Terwijl 'de werkelijkheid van Christus is' (Kol 2:17). Het NT daarentegen had ons dingen te vertellen die kennelijk niet slechts schaduw waren. We komen daar in hoofdstuk 11 nog op terug. Maar we willen nu eerst gaan kijken hoe het met een aantal aspecten van die voorafgeschaduwde werkelijkheid staat.

Men zou immers wellicht denken dat als je wilt weten hoe de werkelijkheid in Christus in elkaar steekt, je alleen maar hoeft te kijken naar de 'toepassing' van de oudtestamentische

beeldspraak in het NT. Maar is dat zo? Er zijn in de loop der tijden verschillende theorieën verkondigd over de aard der verlossing, die in meerdere of mindere mate Bijbels zijn. Het probleem met zulke theorieën is dat niet iedereen er altijd hetzelfde onder verstaat, maar er zijn wel degelijk vaste punten. Laten we een aantal daarvan eens bekijken.

Het beeld van het 'plaatsvervangend lijden'

De eerste die we willen bekijken is het beeld van het zogenaamde 'plaatsvervangend lijden', dat in sommige kringen populair is. In grote lijnen komt het er op neer dat de mens zijn leven heeft verbeurd door te zondigen en dat hij daarom moet sterven. Maar God is in staat hem te laten leven als er iemand anders (een mens) in zijn plaats sterft. Die iemand zou dan zelf onberispelijk moeten zijn, en dus niet zelf al de dood verdienen. Christus voldoet aan deze voorwaarde en is dus in staat voor een ander in de plaats te treden. De offers met hun vooruitwijzende functie en het betoog in Hebreëen lijken sterk in deze richting te wijzen. Simpel gezegd: omdat Christus zondeloos was, maar bereid om desondanks te sterven, was God in staat om anderen het leven te schenken, terwijl toch aan de 'eis' van de Wet was voldaan.

Zo gesteld klinkt dat alsof God zelf onderworpen was aan de Wet, alsof Hij niet 'in staat' was te vergeven zonder adequate compensatie voor het leven van de zondaar. In deze vorm gesteld zijn er ernstige bezwaren tegen deze voorstelling van zaken. Allereerst: God is autonoom; Hij kan doen wat Hij wil en is niemand verantwoording schuldig: "Want Hij zegt tot Mozes: Over wie Ik Mij ontferm, zal Ik Mij ontfermen, en jegens wie Ik barmhartig ben, zal Ik barmhartig zijn. Het hangt dus niet daarvan af, of iemand wil, dan wel of iemand loopt, maar van God die Zich ontfermt ... Hij ontfermt zich dus over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil" (Rom 9:15,16,18).

God heeft de bevoegdheid om desnoods naar volkomen willekeur te handelen en niemand zou Hem daarvoor ter

verantwoording kunnen roepen. Het is ons geluk dat Hij dat niet doet, maar het gaat te ver om het zo voor te stellen alsof God onderworpen zou zijn aan de eisen van zijn eigen Wet. Voorts is Christus niet voorgoed gestorven: de dood heeft Hem niet kunnen vasthouden wegens zijn zondeloosheid (Handelingen 2:24). Dit is echter in strijd met een zuivere plaatsvervanging. Er is alleen maar iemand tijdelijk dood geweest, maar er is niet blijvend een ander leven voor dat van de zondaar in de plaats gekomen. En het verklaart hooguit Jezus' sterven, maar niet zijn lijden.

Ten slotte is het niet zo dat de zondaar maar zijn gang zou kunnen gaan, omdat het offer van de zonde toch al gebracht is. Paulus verzet zich fel tegen deze gedachtegang in Romeinen 6: "Wat zullen wij dan zeggen? Mogen wij bij de zonde blijven, opdat de genade toeneme? Volstrekt niet!" (6:1); en opnieuw: "Wat dan? Zullen wij zondigen, omdat wij niet onder de wet, maar onder de genade zijn? Volstrekt niet!" (6:15). Er is dus kennelijk geen compensatie voor zonde die willens en wetens begaan is, omdat "het offer toch al gebracht is". Er worden wel degelijk eisen gesteld aan de zondaar voor zijn vergiffenis. Al lijkt er dus een kern van waarheid te schuilen in de uitspraak dat Christus in onze plaats gestorven is, het is kennelijk niet de hele waarheid. Er schuilt ook hier veel beeldspraak in. We zullen later overigens zien dat het juister is te zeggen dat Christus voor ons is gestorven.

Het beeld van de losprijs

Een nauw hierbij aansluitend beeld is dat van de losprijs: Christus heeft ons vrijgekocht van de zonde, zoals een slaaf kon worden vrijgekocht uit zijn slavendienst, met zijn eigen lijden en dood als losprijs. Ook dit beeld steunt op oudtestamentische symboliek (bijv. die van de losser), evenals op uitspraken in het NT, bijvoorbeeld van Jezus zelf vlak voor zijn laatste week in Jeruzalem: "... gelijk de Zoon des mensen niet gekomen is om Zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven als *losprijs* voor velen" (Mat 20:28). Dat

lijkt duidelijke taal. Paulus verwoordt deze gedachte in zijn brief aan de Galaten: "Christus heeft ons *vrijgekocht* van de vloek der wet door voor ons een vloek te worden; want er staat geschreven: Vervloekt is een ieder, die aan een hout hangt" (Gal 3:13). Dit 'verklaart' bovendien de aard van zijn dood. Hij is niet alleen voor ons gestorven; Hij heeft ook de vloek gedragen die eigenlijk op ons rustte. En opnieuw zegt Paulus: "Maar toen de volheid des tijds gekomen was, heeft God zijn Zoon uitgezonden, ... om hen, die onder de wet waren, *vrij te kopen*, opdat wij het recht van zonen zouden verkrijgen" (Gal 4:4,5). Paulus zegt hier dat wij van zondaars tot 'zonen Gods' zijn geworden doordat Christus ons heeft vrijgekocht van de zonde ('zonen Gods' houdt echter veel meer in dan zondeloosheid). Petrus ten slotte schrijft aan de (heidense) gelovigen in Klein-Azië: "En indien gij Hem als Vader aanroept, die zonder aanzien des persoons naar ieders werk oordeelt, wandelt dan in vreze de tijd uwer vreemdelingschap, wetende, dat gij niet met vergankelijke dingen, zilver of goud, zijt *vrijgekocht* van uw ijdele wandel, die u van de vaderen overgeleverd is, maar met het kostbare bloed van Christus, als van een onberispelijk en vlekkeloos lam" (1 Pet 1:17-19). Dit laatste citaat koppelt de gedachte van een losprijs ook aan die van het offer en het bloed van dat offer.

Maar opnieuw: als we trachten hier strikt logisch verder over na te denken komen we in de problemen. Als er sprake is van een loskopen van de zondaars uit de macht van de zonde, wie is dan de koper en wie is de verkoper en wie ontvangt de koopprijs? De citaten uit Matteüs 20 en Galaten 3 wijzen Jezus aan als degene die de prijs heeft betaald, maar het citaat uit Galaten 4 zegt dat God zijn Zoon heeft gegeven, en dat *Hij* dus de koper is. En inderdaad is het hele verlossingsplan door God bedacht, aangekondigd en voor een deel ook uitgevoerd. En als wij slaven waren van de zonde, aan wie is dan de koopprijs betaald? De koopprijs was het kostbare bloed van Jezus, zegt Petrus, maar wie was gebaat bij zo'n koopprijs? Sommigen zeggen dat de koopprijs is betaald aan

de duivel, maar wat is die er dan mee opgeschoten? Volgens een perverse verdraaiing van de Bijbelse leer zou het zelfs zo zijn dat God de duivel zijn Zoon heeft aangeboden in ruil voor de 'zielen der mensen' en is de duivel er te laat achtergekomen dat Hij Jezus, wegens diens zondeloosheid, niet blijvend kon vasthouden. Maar deze absurde opvatting maakt God tot een geslepen oplichter, en alleen al daarom is hij inderdaad absurd, nog afgezien van andere bezwaren van Bijbelse aard tegen deze voorstelling van zaken.

We moeten dus wel tot de conclusie komen dat ook hier, evenzeer als in het OT, sprake is van beeldspraak. En al leert deze beeldspraak ons veel over wat het Jezus gekost heeft om voor ons te lijden en te sterven: we kunnen zo'n transactie onmogelijk letterlijk opvatten.

Het beeld van de wettelijke kunstgreep

Dan is er de voorstelling van zaken, door de Schrift zelf gegeven, dat God een legale 'truc' heeft uitgehaald door het geloof van de zondaar uit te roepen tot een geaccepteerd substituut voor gerechtigheid volgens de Wet, zodat Hij hem voor het 'gerecht' kan vrijspreken. Zoals in hoofdstuk 9 aangetoond, gebruikt Paulus dit beeld. Maar opnieuw moeten we constateren dat dit niet meer dan een beeld is. Een beeld dat ons veel kan leren over wat God werkelijk van ons verwacht, maar toch niet meer dan dat. We constateerden al dat God niet ter verantwoording kan worden geroepen (Job probeerde dat, en moest achteraf erkennen dat dit niet zo slim was). En dus hoeft Hij ook geen wettige 'rechtvaardiging' te verzinnen als Hij mensen hun zonden wil vergeven. We hebben ook in hoofdstuk 8 in de gelijkenis van de twee schuldenaars gezien, dat de heer de eerste slaaf zijn gehele schuld kwijtschold zonder enige compensatie. Hetzelfde geldt voor het beeld dat Hij onze zonden bedekt met Jezus' rechtvaardigheid. Opnieuw is dit een beeld dat ons veel kan leren, maar het is en blijft een beeld.

Het beeld van Jezus' overwinning over de zonde

Ten slotte is er het beeld van Jezus' overwinning over de zonde. Ook dit is een door en door Bijbels beeld: Jezus zegt in de bovenzaal tegen zijn discipelen: "In de wereld lijdt gij verdrukking, maar houdt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen" (Joh. 16:33). Hij doelt daarbij kennelijk op de verzoeken tijdens zijn leven, waartegen Hij stand heeft gehouden. Want zijn lijden en sterven moesten nog komen. En de schrijver aan de Hebreëen zegt: "Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deel gekregen, opdat Hij door zijn dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou ontronen [de 'duivel' is hier een personificatie van de zonde]" (Heb 2:14). De gedachte is dan, dat Hij door de zonde te 'onttronen' die overwinning ook voor ons en over onze zonde heeft behaald. Maar ook hier moeten we weer besluiten dat het in werkelijkheid om beeldspraak gaat. Jezus heeft getriomfeerd over zijn eigen vlees, maar de worsteling met ons vlees moeten wij zelf aangaan. Wij mogen bidden om Jezus' hulp, maar we kunnen niet achterover leunen en afwachten hoe onze Heer die klus klaart. Zoals het boek Openbaring, met veel symboliek, het beschrijft: Jezus heeft niet alleen de zonde, maar ook de 'aanklager' (de Wet) overwonnen; maar voor ons is de strijd toch nog niet gestreden: "Nu is verschenen het heil en de kracht en het koningschap van onze God en de macht van zijn Gezalfde; want de aanklager [van zonde] van onze broeders, die hen dag en nacht aanklaagde voor onze God, is nedergeworpen. ... Daarom, verheugt u gij hemelen en wie daarin wonen. [Maar:] wee de aarde en de zee, want de duivel [de macht van de zonde] is tot u nedergedaald in grote grimmigheid, wetende, dat hij weinig tijd heeft" (Op 12:10,12). Anderzijds verzekert dezelfde apostel Johannes ons in zijn eerste brief: "Al wat uit God geboren is, overwint de wereld; en dit is de overwinning, die de wereld overwonnen heeft: ons geloof" (1 Joh 4:4). Dit vertelt ons dat wij door het geloof onze eigen overwinning moeten behalen. Misschien niet net zo als

Christus (daarvoor zouden we kracht niet hebben), maar toch wel in dezelfde geest, met dezelfde gezindheid. Dat verwijst terug naar het beeld dat voor God ons geloof geldt als gerechtigheid. Maar ook hier gaat het per saldo dus om beeldspraak.

Onze houding ten opzichte van het kruis

Op het eerste gezicht lijkt de situatie intussen tamelijk uitzichtloos: alles wat we vinden blijkt beeldspraak te zijn en de werkelijkheid lijkt ons te ontglippen. Maar we moeten bedenken dat veel van Jezus' leer ook de vorm had van gelijkenissen. Kennelijk is dat de vorm waarin de werkelijkheid het beste tot ons doordringt. We zullen de beeldspraak dus benaderen met de instelling dat die er niet voor niets is, dat die ons diepe lessen heeft te leren, die we in meer directe taal wellicht niet, of niet voldoende, zouden begrijpen. En dat een direct begrip van de werkelijkheid voor ons wellicht niet eens nodig is.

We hebben al geconstateerd dat het optreden van een Verlosser het centrale punt is in Gods plan van redding. Zijn lijden en sterven was heel reëel en bepaald geen beeldspraak. Maar niet voor allen betekende dit hetzelfde. Kruisiging is waarschijnlijk de meest wrede vorm van executie die de mens ooit heeft uitgevonden. Maar de betrokkenen hadden allen hun eigen houding t.o.v. deze gebeurtenis. Voor de Romeinse soldaten was het alleen maar de volgende executie in een eindeloze reeks; zij konden niet echt geïnteresseerd zijn. Ook aan de extreme wreedheid ervan waren zij intussen gewend; een mensenleven was toch al weinig waard in die tijd. Toch maakte juist deze executie kennelijk een onuitwisbare indruk op de Romeinse hoofdman (Luk 23:47). Er was iets aan deze mens dat Hem onderscheidde van anderen: zijn rechtvaardigheid en onschuld waren voor allen duidelijk. Voor Pilatus was er waarschijnlijk weinig dat minder belangrijk was dan een Joods mensenleven. Toch heeft hij tot het laatst toe zijn best gedaan om juist deze mens

van die executie te redden, totdat hij, gechanteerd door de Joodse Raad ("Indien gij deze loslaat, zijt gij geen vriend van de keizer", Joh 19:12), ten slotte moest toegeven, om geen moeilijkheden met Rome te krijgen. Maar kennelijk was ook Pilatus onder de indruk van zijn schuldeloosheid. Voor de Joodse Raad was het slechts een zet op hun politieke schaakspel. En zij worden dan ook ten volle verantwoordelijk gehouden. Voor zijn discipelen was het de grootste teleurstelling van hun leven, het einde van een droom: "Wij echter leefden in de hoop, dat Hij het was, die Israël verlossen zou" (Luk 24:21). Maar voor de gelovige van na Jezus' opstanding zou het de kern van zijn geloof moeten zijn. Als niets minder dan Jezus' offerdood nodig was om hem te redden dan geeft dat duidelijker dan wat dan ook aan wat de ware aard van de zonde is. Anderzijds zou Jezus' opstanding, drie dagen later, hem moeten vervullen met hoop voor de toekomst. De gelovige moet beseffen dat God gerechtigheid *schent* aan mensen die Christus' dood en opstanding aanvaarden als basis van hun verlossing. Dat houdt in dat hij, als de mens die met Jezus werd gekruisigd, toegeeft dat hij de dood verdient, en dat hij 'opziet' naar die rechtvaardige aan het kruis naast hem, zijn ongerechtigheid belijdt maar ook zijn geloof in Jezus als de gever van leven, zich bekeert (een nieuwe weg inslaat) en zich bereid toont als een nieuwe mens een nieuw leven te beginnen. Alleen dan zal hij vergiffenis ontvangen en gered worden van de dood door 'de beet van de slang'. Allereerst is een juiste houding t.o.v. 'het kruis' dus kennelijk van groot belang.

Afdwalingen van de rechte weg

Er zijn twee zijden waarop men van de rechte weg af kan raken. Aan de ene zijde kan men zonde te licht opvatten. In de christelijke wereld zijn velen opgevoed met de leer dat je je zonden regelmatig kunt biechten, en dan zijn ze weer vergeven. De biecht was een soort wekelijkse wasbeurt: daarna kon je weer schoon verder. Zonde was dus niet echt

ernstig, niet ernstiger dan een paar vuile handen. Die invalshoek is echter die van de Wet, die elk jaar, op grote verzoendag, de zonden in herinnering bracht, maar daar geen oplossing voor kon bieden: "Door die offeranden werden ieder jaar de zonden in gedachtenis gebracht; want het is onmogelijk dat het bloed van stieren of bokken de zonden zou wegnemen" (Heb 10:3). Ook hier geldt dat dit "slechts een schaduw heeft der toekomstige goederen, niet de gestalte dier dingen zelf" en dat dit dus nimmer in staat is "degenen, die toetreden, te volmaken" (Heb 10:1). Men lijkt niet te beseffen dat door Christus' offer de zonde eens voor al is weggedaan (vers 12). Zulke mensen komen aan het kruis niet toe. En al is de biecht intussen niet meer zo populair, de indruk bestaat dat die invalshoek in die kringen nog steeds bestaat. Men ziet God vooral als een goedgunstige grootvader, die de kwajongensstreken van zijn (klein)kinderen weliswaar niet goed kan keuren, maar die er eigenlijk wel om kan lachen. Het kruis is er om ons te leren dat er in het geheel niets te lachen valt.

Aan de andere zijde is er het meer orthodox-protestantse deel van de christenheid. Daar heeft men goede nota genomen van zulke teksten over de zonde als: "Reinigt uw handen, zondaars, en zuivert uw harten, gij, die innerlijk verdeeld zijt. Beseft uw ellende, treurt en weent; uw gelach moet veranderen in treurigheid, en uw vreugde in neerslachtigheid" (Jak 4:8,9). Maar zij lopen in de val om daar te blijven steken en evenmin door te gaan tot de vreugde van het ten volle hebben ontvangen van vergiffenis en de unieke hoop die er gelegen is in de opstanding. We hebben boven gezegd dat God mensen aanvaardt op basis van hun aanvaarden van Jezus' dood en opstanding. Dat laatste hoort er nadrukkelijk bij. Paulus schrijft in zijn brief aan de gemeente te Korinte: "Indien Christus niet is opgewekt, dan is uw geloof zonder vrucht, dan zijt gij nog in uw zonde ... Indien wij alleen voor dit leven onze hoop op Christus gebouwd hebben, zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen" (1 Kor 15:17,19). Het kruis met zijn lijden leert ons de ware aard van de zonde, maar

de opstanding leert ons vreugde van de overwinning daarvan. Laten wij dus niet de fout maken bij het kruis te blijven steken. Dan zullen we nu gaan kijken naar de lessen die de beelden over Jezus' verlossingswerk ons te leren hebben.

11. DE DRADEN SAMENGEVLOCHTEN: WANDELEN MET GOD

Want wat de wet niet vermocht, omdat zij zwak was door het vlees – God heeft, door zijn eigen Zoon te zenden in een vlees, aan dat der zonde gelijk, en wel om de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees, opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, doch naar de Geest. (Romeinen 8:3,4)

WE komen nu eindelijk tot de kern van onze studie: wat betekent de kruisdood van Christus nu precies voor ons? We hebben moeten vaststellen dat de Schrift tot ons spreekt in beelden, maar wat zijn nu uiteindelijk de kenmerkende beelden, en wat hebben ze ons per saldo te vertellen? Als we die vraag trachten te beantwoorden vinden we de volgende kenmerken.

De extreme hoogte van de losprijs

Het kruis leert ons wat de ware aard is van de zonde. Als niets minder dan het lijden en de dood van Gods eigen Zoon in staat was verzoening te doen voor onze zonden, dan moet ons dat diep doordringen van de extreme ernst van de zonde. De zonde is in feite opstand tegen God, en dat kunnen we niet zwaar genoeg opnemen. De gruwelijke werkelijkheid van een kruisdood zou ons dat ten volle moeten doen beseffen.

De vele kruisjes die christenen dragen als halssieraad, en de vele crucifixen in katholieke huizen, zouden ons licht in de waan kunnen brengen dat het kruis iets liefelijks heeft. Maar dat was niet de werkelijkheid van de eerste eeuw. Het was niet alleen de dood op het kruis; het was het onvoorstelbare lijden dat daaraan vooraf ging, en de dood in feite meer tot een soort bevrijding maakte. De beschrijving van Jezus' angst in

Getsemane zou ons dat duidelijk moeten maken: "En Hij werd dodelijk beangst en bad des te vuriger. En zijn zweet werd als bloeddruppels die op de aarde vielen" (Luk 22:44). Er zijn in de loop der geschiedenis tallozen geweest die, onder allerlei omstandigheden, hun leven gegeven hebben voor anderen. Maar niemand van hen heeft zo'n strijd moeten doormaken. Want *wij* zijn vrijgekocht met 'het kostbare bloed' van Christus (1 Petrus 1:18). Als dat nodig was voor *mijn* verlossing, dan zou mij dat moeten vervullen met een rotsvast voornemen om gedurende de rest van mijn leven alles, maar dan ook alles, te doen om God te gehoorzamen.

Gods liefde

De oplossing voor de zondigheid van de mens is een oplossing volgens Gods plan. We zagen de eerste contouren daarvan al in de beloften ten tijde van de zondeval. God heeft dat plan consequent uitgewerkt en volvoerd. Het betekent dat God de zondige mens niet aan zijn lot heeft overgelaten, maar Zich moeite heeft gegeven om hem tegemoet te komen en een handreiking te doen. Die handreiking gaat in feite heel ver, omdat Hij zijn eigen Zoon heeft gegeven voor de verlossing uit onze zonden. Al in Eden heeft Hij in de nood van de mens voorzien. Te Sinai is Hij zover gegaan om een verbond te sluiten met de mens.

Als we daarover nadenken, kunnen we ons dat eigenlijk nauwelijks voorstellen: God die een bindende overeenkomst aangaat met de door Hem zelf geschapen sterfelijke mens. Het Oude Verbond, gebaseerd op de Wet, was daarom al uniek; hoeveel te meer dan het Nieuwe Verbond dat Jezus instelde in de bovensaal, vlak voor zijn dood. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het Grieks van het NT voor dit verbond een woord gebruikt dat afwijkt van dat voor een normale overeenkomst tussen twee menselijke partijen. Het gebruikte woord betekent in klassiek Grieks eigenlijk 'testament', wat een vorm van overeenkomst is die de ene partij aan de andere oplegt (vandaar de vertaling met 'testament' in de SV en op

enkele plaatsen in de NBG vertaling, en ook in onze uitdrukkingen Oude en Nieuwe Testament).

Johannes zegt in wat waarschijnlijk het meest bekende vers van de hele Bijbel is: "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe" (Joh 3:16). Dit vertelt ons in eerste instantie dat dit de wijze is van Gods oplossing (dat is wat het woord 'alzo' betekent). God heeft juist deze oplossing gekozen, en dat heeft, zoals gezegd, zijn consequenties. Als dit Gods oplossing is, dan is het kennelijk de enige, of in elk geval de meest geschikte oplossing. Het is in elk geval een geheel andere oplossing dan wijzelf ooit bedacht zouden hebben. Maar Johannes' uitspraak toont ons ook de *mate* van Gods liefde voor ons, als Hij zijn Zoon juist deze gruwelijke marteldood laat ondergaan om ons te redden. De geschiedenis in Genesis 22, waar Abraham zijn zoon moest offeren, dient er juist toe om ons daarvan te doordringen. Het vertelt ons dat er God kennelijk alles aan gelegen is om ons in staat te stellen weer tot Hem terug te keren. Al mogen we niet over het hoofd zien dat het vers ook een 'voorwaarde' noemt; maar daar komen we nog over te spreken.

Jezus' toewijding

Het feit dat God zijn Zoon heeft gegeven, neemt uiteraard niet weg dat die uit eigen vrije wil de weg gegaan is die zijn Vader Hem heeft gewezen. Gedurende zijn leven is Hij beproefd, en zwaarder beproefd dan wij. Toch is Hij zonder zonde gebleven. En zijn worsteling in Getsemane toont ons hoe Hij opzag tegen de laatste taak die voor Hem lag. Toch was Hij in staat om te zeggen: "Niet mijn wil, maar de uwe geschiede!" (Luk 22:42). Hij had kunnen zondigen op een veel omvattender wijze dan wij ooit zouden kunnen, want Hij bezat de volheid van de Heilige Geest. Maar het was steeds zijn wil om alles te doen wat zijn Vader van Hem verwachtte, ook in deze laatste zware beproeving. En binnen het kader van Gods plan hing alles af

van de noodzaak dat Hij niet zou falen. We hebben in Jesaja gezien: "Het voornemen des HEREN zal door zijn hand voortgang hebben" (Jes 53:10). Maar daarvoor mocht Hij niet falen: van het slagen van zijn missie hing de toekomst van de wereld af. Maar ondanks de zwaarte van de taak heeft Hij het uiteindelijk een 'vreugde' geacht die te volbrengen: "... Jezus, de leidsman en voleinder des geloofs, die, om de vreugde, welke vóór Hem lag, het kruis op zich genomen heeft..." (Heb 12:2).

Het was ook Jezus zelf die het Nieuwe Verbond instelde 'in zijn bloed'. Hijzelf was het verbondsoffer dat dit Verbond 'geldig' maakte. En met 'bloed' wordt niet slechts verwezen naar het simpele feit van zijn dood; het verwijst ook naar het verschrikkelijke karakter van die dood en het lijden dat daaraan vooraf ging. Zoals zijn 'vlees' verwijst naar zijn strijd in het vlees, om de zonde te overwinnen. 'Zijn vlees en zijn bloed' vormden daarmee de basis voor Gods ware overeenkomst met de mens, waarbij God zich a.h.w. verbond om die mensen die dat Verbond met Hem zijn aangegaan te vrijwaren voor de gevolgen van hun zonde. Maar op voorwaarde dat die mens vervolgens zijn eigen strijd tegen 'het vlees' zou voeren. Hij hoeft niet dezelfde overwinning te behalen, maar hij moet de strijd wel voeren. Alleen dan heeft Jezus' bloed zijn reinigende werking. Jezus was echter wel van ganser harte bereid de basis te leggen. En deze liefde van Christus voor ons moet ons de vaste overtuiging geven dat wij ons dat offer 'waardig' moeten betonen, door in alles te trachten zijn voorbeeld van gehoorzaamheid aan de Vader te volgen. En wij zouden met Paulus moeten kunnen zeggen: "Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is, niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij. En voor zover ik nu nog in het vlees leef, leef ik door het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en Zich voor mij heeft overgegeven" (Gal 2:20).

De volmaakte hogepriester

Van ons wordt dus verlangd dat wij ons spiegelen aan Jezus, onze Verlosser, maar ook ons grote voorbeeld. Enerzijds lijkt het een onmogelijke taak om te proberen Hem te evenaren in zijn volmaaktheid; anderzijds vereist het niet meer dan geloof in God en zijn beloften. Dat moet ons aansporen tot gehoorzaamheid aan God, een gehoorzaamheid waar Jezus ons het voorbeeld van gegeven heeft. Daarbij hebben wij de troost dat als wij falen (niet door desinteresse, maar door zwakheid), wij altijd een beroep kunnen doen op Hem. Hier vervallen wij weer in een beeld. Jezus is zelf verzocht; Hij weet wat dat betekent en kan met ons meevoelen in onze moeilijkheden. Natuurlijk kan men niet zeggen dat God niet zou beseffen wat onze verzoeken inhouden, maar het is voor ons gemakkelijker om dat aan te voelen voor Jezus, die hetzelfde (en meer) heeft meegemaakt. De schrijver aan de Hebreëën drukt het zo uit: "Want wij hebben geen hogepriester, die niet kan medevoelen met onze zwakheden, maar een, die in alle dingen op gelijke wijze als wij is verzocht geweest" (hij voegt er dan nog aan toe: "doch zonder te zondigen"). En hij trekt daaruit de conclusie: "Laten wij daarom met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden om hulp te verkrijgen te gelegener tijd" (Heb 4:15,16). Hier vinden wij weer de behoefte aan barmhartigheid die we eerder ontmoet hebben, maar ook hulp. Echte hulp van iemand die onze toestand kent. Het besef dat Jezus onze situatie uit eigen ervaring kent zou ons des te meer moeten aansporen om te volharden in het geloof.

Wat van ons verwacht wordt

We komen weer terug op de 'voorwaarde' voor verlossing, zoals eerder in deze studie aangeduid. Laten we beginnen met vast te stellen dat met voorwaarde niet bedoeld wordt dat we een bepaalde prijs zouden kunnen of moeten betalen om dan onze verlossing tegemoet te kunnen zien. Het is, zeer

cru gezegd, niet zo dat de firma God & Zn een onderneming runt waar we verlossing kunnen boeken. Dat klinkt erg platvloers, maar er zijn mensen genoeg die zo denken; niet bewust natuurlijk, maar zo gedragen ze zich wel. Ze zien het heil als een soort oudedagsvoorziening waar je nu premie voor moet betalen. Als je wat ongemak nu voor lief neemt en je aan bepaalde regels houdt, kun je straks het eeuwige leven tegemoet zien. Ik heb mensen met betrekking tot een bepaalde gedragslijn horen zeggen: 'als ik dat doe zet ik mijn eeuwige leven op het spel'. Dat is nog het oude wettische denken; 'ik moet aan de voorwaarden in de polis voldoen': als *wij* ons deel doen, dan doet God *zijn* deel. Maar verlossing is geen koopje, geen verlies- en winstrekening. En dat is ook de reden dat het woord 'voorwaarde' niet in de tussenkop boven dit deel staat.

Als er iets duidelijk zou moeten zijn geworden uit de voorafgaande beschouwing over de beeldtaal betreffende de verlossing, dan is het wel dat van ons wordt verwacht dat we tot 'inkeer' komen, een radicaal ander inzicht ontwikkelen, en dat we ons inzetten voor God met al onze kracht. Jezus had over de Wet gezegd dat de samenvatting daarvan was: "Gij zult de Here, uw God, liefhebben uit geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht en met geheel uw verstand". Onder het nieuwe verbond is dat niet anders. We hebben gezien dat het verschil tussen het Oude en het Nieuwe Verbond meer is gelegen in het feit dat onder het nieuwe wordt gekeken wat er in ons hart is, dwz. hoe we innerlijk *zijn* ipv. hoe we ons uiterlijk *gedragen*. Het gaat om onze gezindheid. En in hoofdstuk 8 hebben we (niet in beeldtaal, maar in directe leer) gezien, dat wat in ons hart is de gezindheid van Christus dient te zijn. Christus moet in ons gestalte verkrijgen. Niets meer, maar ook niets minder dan dat wordt er van ons verwacht. We moeten ons spiegelen aan Jezus en zijn gehoorzaamheid tegenover de Vader.

Deze samenvatting "de Here, uw God, liefhebben uit geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht en

met geheel uw verstand, en uw naaste als uzelf" is in feite ook 'alles' wat van de gelovige onder het Nieuwe Verbond wordt gevraagd. God liefhebben betekent er (met ons hele hart, met geheel onze ziel, met geheel onze kracht en met heel ons verstand) naar streven Hem welgevallig te zijn. En tegelijkertijd 'Gods gezicht te tonen' aan onze naaste, zoals Jezus ons leerde in de gelijkenis van de twee schuldenaars. We moeten ook vrucht dragen, d.w.z. de wijze waarop God ons behandelt 30 en 60 en 100-voudig doorgeven aan onze omgeving, niet slechts uit puur humanistische motieven, maar uit dankbaarheid voor het feit dat God zo met ons omgaat. Alleen zo tonen wij dat wij niet alleen die onbegrijpelijke uitnodiging die wij ontvangen hebben, om deel te hebben aan het Koninklijke bruiloftsmaal, hebben aangenomen, maar ook dat wij beseffen dat wij ons die waardig moeten betonen door een 'bruiloftskleed' te dragen (Mat 22:11,12). Dat moet het 'kleed' zijn dat Jezus zelf droeg en waarin Hij ons ten voorbeeld is geweest (zie hoofdstuk 5).

Eenzijds wordt van ons niet meer gevraagd dan *geloof* in God en in zijn beloften: dat geloof zal ons worden toegerekend als gerechtigheid. Anderzijds moeten we dat geloof tot in de perfectie ontwikkelen, en ook 'tonen' in de praktijk van ons dagelijks leven. Eenzijds een lichte 'voorwaarde', anderzijds een die al onze inzet vereist. Met het middeleeuwse begrip verdienste heeft dat niets te maken (wij hebben geen verdienste voor God), maar wel met vertrouwen en liefde: vertrouwen op God en zijn beloften, en liefde voor God, en daarom ook voor onze medemens. Het is een houding die zich, met een Bijbelse uitdrukking, laat omschrijven als: *wandelen met God* (Micha 6:8). En als we tekortschieten kunnen we te allen tijde een beroep doen op Christus' naam en op zijn verlossingswerk, we hoeven niet uit eigen kracht te slagen, maar onze gezindheid moet op Hem gericht zijn.

We hebben aan het begin van deze studie gezegd dat de mens bij zijn schepping nog niet 'af' was; hij had verdere vervolmaking nodig. We hebben hem vergeleken met een

ruwe diamant, die nog verder geslepen moet worden. Dit leven met zijn beproevingen is dat slijpproces. God slijpt en polijst ons tot wij zo zijn als Hij ons hebben wil. Het betreft heel ons leven: het is ons karakter dat gepolijst moet worden. Wij moeten toegroeien naar de gelijkenis met Christus. Dat is niet iets wat je 'er bij doet'. Dat vereist onze volledige inzet. Alleen zo groeien wij op tot mensen die voor God vrucht kunnen dragen, die bij het oordeel worden geclassificeerd als 'deugdelijk', 'bruikbaar'. En alleen dan vindt de verlossing zijn bekroning. Wie bij het oordeel niet aan dat criterium voldoet is 'afval' en wordt weggegooid als het ondeugdelijke in de gelijkenis van het sleepnet (Mat 13:48).

Paulus' betoog in Kolossenzen

De apostel Paulus vat de situatie treffend samen in zijn brief aan de gemeente te Kolosse. Kolosse was een Griekse stad in Klein Azië. Paulus waarschuwt hen daarom dat zij geen wijsheid moeten zoeken in de Griekse filosofie, die geheel andere wegen ging, maar slechts van menselijke oorsprong was: "Ziet toe dat niemand u medeslepe door zijn wijsbegeerte en door ijdel bedrog in overeenstemming met de overlevering der mensen" (Kol 2:8). Het gaat erom te wandelen met God en Christus. En Paulus' eerste raad is daarom: "Nu gij Christus Jezus, de Here, aanvaard hebt, wandelt in Hem, geworteld en dan opgebouwd wordend in Hem, bevestigd wordend in het geloof, zoals u geleerd is" (vs 6). In deze zin is ieder woord van belang: zij hebben, als heidenen, Christus *aanvaard*, zij *wandelen* in Hem, zijn *geworteld* in Hem, worden *opgebouwd* in Hem, worden *bevestigd* in het *geloof*, en zo is het hun *geleerd* (in hun geval door de apostelen, in ons geval door het Woord). Zij hebben afgerekend met de *stoicheia* van de *kosmos* (de eerste beginselen van de geordende wereld, zie de SV) en zich gekeerd tot Christus (vs 8). Het woord *stoicheia* (in de NBG vertaling ongelukkig vertaald met 'wereldgeesten') is afgeleid van het eerste leesonderwijs dat de Griekse kinderen kregen, en betekent letterlijk 'element' of 'letter' en

vervolgens 'eerste beginselen van kennis'. Die eerste beginselen zijn hier die van de Wet (zie de brief aan de Joodse christenen te Rome: Hebrëeën 5:12). In Christus hebben zij echter niet meer te maken met eerste beginselen, maar met de volheid van God waarvan Christus de manifestatie is (vs 9), en die ook zij verkregen hebben (vs 10). Zij hebben hun oude ('vleesgezinde') mens afgelegd; Paulus vergelijkt dit met een hemelse besnijdenis (vs 10). En zij zijn, in de doop, met Christus begraven en met Hem weer opgestaan tot een nieuwe 'geestelijke' mens (vzn 11 en 12). God heeft hun, als levend dode mensen (verg. Lukas 9:60), leven geschonken, door ons (alle gelovigen) al onze overtredingen kwijt te schelden (vs 13). En dat heeft Hij gedaan door het 'bewijsstuk' uit te wissen (vs 14). Het beeld dat Paulus hier gebruikt is dit: Normaal zou een schuldeiser een schuld in zijn boeken, die was voldaan, 'doorhalen' door hem weg te kruisen. Het Grieks heeft hiervoor het woord *chiazō*, afgeleid van de letter *chi*, die ongeveer zo wordt geschreven als onze letter X. Het zou dat duidelijk zijn dat de schuld voldaan was, maar iedereen zou nog kunnen zien dat hij er ooit geweest was. Maar het woord *exaleipho* betekent inderdaad uitwissen (ook: doen verdwijnen, vernietigen) zoals het schrift op een wastafeltje volledig kon worden uitgewist, zodat niemand er nog kan weten wat er ooit gestaan heeft. Zo radicaal heeft God onze schuld uitgewist. En dat heeft Hij gedaan door het bewijsstuk (letterlijk een handgeschreven schuldverklaring) 'aan het kruis te nagelen' (vs 14). Van dat bewijsstuk zegt hij dat het "door zijn 'inzettingen' tegen ons getuigde", en het is dus duidelijk dat hij het heeft over de Wet (zie bijv. Efeziërs 2:15). De eisen van de Wet leidden slechts tot de dood, maar ze zijn weggedaan, uitgewist, door Christus' kruisdood, en er is een nieuwe gerechtigheid, die door geloof, voor in de plaats gekomen. Dat is het keerpunt in de geschiedenis. Hij (nu weer Jezus) heeft de 'machten' die ons overheersten "ontwapend, openlijk tentoongesteld en erover gezegevierd" (vs 15). Het is duidelijk dat het hier gaat over de macht van zonde en dood, en niet over menselijke overheden. Zie hiervoor hoofdstuk 2,

aan het eind van het deel onder de tussenkop 'De zonde bedekt'.

In het volgende hoofdstuk geeft Paulus dan aan wat het nieuwe leven in Christus inhoudt. We moeten alles wegdoen dat aards, vleselijk is. Hij verwoordt dat zo: "Doodt dan de leden, die op de aarde zijn" (Kol 3:5), om vervolgens een opsomming te geven van allerlei menselijke tekortkomingen. In de volgende alinea vertelt hij dan wat wij moeten 'aandoen' (het beeld van bekleding): een hele serie 'goddelijke' eigenschappen (vs 12). In dat verband vermaant hij zijn lezers ook: "De vrede van Christus ... regere in uw harten" en "Het woord van Christus wone rijkelijk in u" (vzn 15,16), wat weer terugslaat op het feit dat 'Christus gestalte in ons moet krijgen'.

De vreugde van het leven in Christus

Er zijn, zoals gezegd, christenen die verlossing beschouwen als iets vanzelfsprekends dat je wekelijks kunt 'afhalen'. En er zijn christenen die de opgedragen 'taak' met somber gezicht accepteren, zich bewust van de grote verantwoordelijkheid die op hen rust. Maar als er iets doorklinkt in de brieven van het NT is het de grote vreugde over de geschonken genade en de ontvangen verlossing. Vreugde over het feit dat wij 'vrede hebben met God'. Wandelen met God (en Christus) moet voor ons reden zijn voor grote vreugde. De apostel Petrus schrijft in zijn eerste brief (aan een groep gemeenten die om het geloof vervolgd werd) over de verlossing, die als onze erfenis in de hemel voor ons is weggelegd, en vermaant zijn lezers dan: "*Verheugt* u daarin, ook al wordt gij thans, indien het moet zijn, voor een korte tijd door allerlei verzoekingën bedroefd, opdat de echtheid van uw geloof, kostbaarder dan vergankelijk goud, dat door vuur beproefd wordt, tot lof en heerlijkheid en eer blijke te zijn bij de openbaring van Jezus Christus" (1 Pet 1:6,7). En hij voegt er aan toe: "In Hem gelooft gij, ... en gij *verheugt* u met een onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde" (vs 8).

De apostel Paulus schreef in het slotwoord van zijn brief aan de Romeinen: “De God nu der hope vervulle u met louter *vreugde* en vrede in uw geloof, om overvloedig te zijn in de hoop, door de kracht des Heiligen Geestes” (Rom 15:13). Maar vooral Paulus’ brief aan de gemeente te Filippi (ook al een vervolgte gemeente) munt uit in het gebruik van het woord ‘*verblijden*’. In het eerste hoofdstuk schrijft hij dat hij, in de gevangenis gezeten, niet zeker weet of hij daar wel levend uit zal komen. Maar hij vertrouwt erop dat God hem in staat zal stellen zijn werk te voltooien, en schrijft dan: “En in deze overtuiging weet ik, dat ik zal blijven en voortdurend bij u allen zijn, opdat gij verder moogt komen en u in het geloof *verblijden*” (Flp 1:25). Iets verderop schrijft hij echter: “Maar ook indien ik geplengd wordt bij de offerande en eredienst van uw geloof, *verblijd* ik mij, en ik *verblijd* mij met u allen. *Verblijdt* gij u evenzo en *verblijdt* u met mij” (2:17,18). In het volgende hoofdstuk: “Overigens, mijn broeders, *verblijdt* u in de Here!” (3:1). En in het daarop volgende hoofdstuk: “*Verblijdt* u in de Here te allen tijde! Wederom zal ik zeggen: *verblijdt* u!” (4:4).

Jakobus, de broeder van de Here, geeft zijn lezers het op het eerste gezicht merkwaardige advies: “Houdt het voor enkel *vreugde*, mijn broeders, wanneer gij in velerlei verzoekingën valt”, om er dan aan toe te voegen: “want gij weet, dat de beproefdheid van uw geloof volharding uitwerkt” (Jak 1:2,3). En Judas, ten slotte (de broeder van de Here, en uiteraard niet de discipel die Jezus verraden heeft) schrijft in het slotwoord van zijn brief: “Hem nu, die u voor struikelen kan behoeden en onberispelijk doen staan voor zijn heerlijkheid in grote *vreugde*, de enige God, onze Heiland, zij door Jezus Christus, onze Here, heerlijkheid, majesteit, kracht en macht vóór alle eeuwigheid, èn nu, èn in alle eeuwigheden! Amen” (vs 24).

IV DE CHRISTELIJKE HOOP

12. OPSTANDING EN OORDEEL

En ik zag een grote witte troon en Hem, die daarop gezeten was, voor wiens aangezicht de aarde en de hemel vluchtten, en geen plaats werd voor hen gevonden. En ik zag de doden, de groten en de kleinen, staande voor de troon, en er werden boeken geopend. En nog een ander boek werd geopend, het boek des levens; en de doden werden geoordeeld op grond van hetgeen in de boeken geschreven stond, naar hun werken (Openbaring 20:11,12)

NADAT wij gezien hebben wat de Verlossing eigenlijk inhoudt, blijft er nog één ding over om te bekijken: wat is de uiteindelijk toekomst voor de verlostten? Populair christendom heeft al eeuwen geleden de theorie ontwikkeld dat gestorvenen na hun dood naar de hemel gaan, en wel onmiddellijk na hun overlijden. De Bijbel heeft echter een ander verhaal te vertellen.

De opstanding als de Bijbelse hoop op leven

De Bijbel stelt ons de opstanding uit de doden voor als de ware hoop op leven voor de verlostten. We hebben eerder gesteld dat de dood het tegenovergestelde is van het schenken van leven: een totale vernietiging waarbij de mens ophoudt te bestaan. Maar volgens de Schrift is die dood niet voor allen het absolute einde. Diegenen die God verantwoordelijk houdt voor hun daden tijdens hun leven, worden aan het 'eind der tijden' weer opgewekt en geoordeeld. Deze opstanding is al aangeduid in het OT, oa. bij

de profeet Daniël. Als een engel tot hem spreekt over de gebeurtenissen in de laatste dagen, zegt hij: "Velen van hen die slapen in het stof der aarde, zullen ontwaken, dezen tot eeuwig leven en genen tot versmading, tot eeuwig afgrijzen" (Dan 12:2). We mogen hier kennelijk de volgende conclusies uit trekken: Er zijn er die uit de doodsslaap zullen ontwaken. Dat zullen er velen zijn, maar kennelijk worden niet allen opgewekt. Niet allen hebben Gods woord gekend, en kunnen verantwoordelijk gehouden worden voor hun daden t.o.v. de God van de Bijbel. Van degenen die opgewekt worden, zullen sommigen eeuwig leven ontvangen, maar anderen zullen 'versmaad' worden: dit wijst op een oordeel.

In het evangelie naar Johannes gaat Jezus hierop in, als Hij zegt: "De ure komt, dat allen, die in de graven zijn, naar zijn stem [namelijk die van de Zoon des mensen, dus van Hemzelf] zullen horen, en zij zullen uitgaan, wie het goede gedaan hebben, tot de opstanding ten leven, wie het kwade bedreven hebben, tot de opstanding ten oordeel" (Joh 5:28,29).

De opstanding ten jongste dage

Hier moeten we twee opmerkingen plaatsen Ten eerste: het feit dat Jezus hier zegt dat *allen* uit de graven zullen gaan hoeven we niet zien als een tegenspraak met Daniël. Jezus spreekt tot Joden van een generatie die de Verlosser in levende lijve heeft gezien, en die dus in zijn geheel verantwoordelijk gehouden kan worden voor zijn reactie daarop. En ten tweede betekent het feit dat hij alleen in het laatste geval spreekt van een 'oordeel' niet dat de eerste categorie niet geoordeeld wordt. Alleen al het feit dat zij worden aangeduid als zij die 'het goede gedaan hebben', tegenover de anderen die 'het kwade bedreven hebben' (wat 'goed' en 'kwaad' is in dit verband hebben we intussen uitgebreid bekeken), wijst erop dat over hun daden geoordeeld is. Dat woord 'oordeel' in vers 29 betekent dus: 'veroordeling'. Verder valt het op dat Jezus over de

verschillende bestemmingen spreekt als verschillende opstandingen. Dat is hier verder niet van belang, maar op sommige andere plaatsen wordt uitsluitend gesproken over de opstanding ten leven als de opstanding, waarbij over de categorie van de veroordeelden in het geheel niet wordt gesproken.

Dat deze opstanding pas aan het eind der tijden zal plaats vinden, zegt Jezus bij herhaling in zijn betoog in het zesde hoofdstuk van Johannes: "En dit is de wil van Hem, die Mij gezonden heeft, dat Ik van alles wat Hij Mij gegeven heeft, niets verloren late gaan, maar het opwekken ten jongsten dage. Want dit is de wil mijns Vaders, dat een ieder, die de Zoon aanschouwt en in Hem gelooft, eeuwig leven hebbe, en Ik zal hem opwekken ten jongsten dage" (Joh 6:39,40). En opnieuw: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke, en Ik zal hem opwekken ten jongsten dage" (vs 44), en: "Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, heeft eeuwig leven en Ik zal hem opwekken ten jongsten dage" (vs 54). De uitdrukking "wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt" slaat op de symboliek van het avondmaal, maar duidt hier diegenen aan die in werkelijkheid 'deel aan Hem hebben', waarlijk 'in Hem' zijn. De betekenis van 'vlees en bloed' i.v.m. Jezus' offer hebben we in het vorige hoofdstuk bekeken. Dat de leer over de opstanding ten jongsten dage bekend was bij zijn volgelingen, blijkt uit de opmerking van Martha, wanneer zij over haar gestorven broeder Lazarus zegt: "Ik weet, dat hij zal opstaan bij de opstanding ten jongsten dage" (Joh 11:24).

Het beeld van de drie oogstfeesten

In zijn eerste brief aan de gemeente te Korinte trekt Paulus een parallel tussen de drie grote feesten van de Joodse kalender en de drie opstandingen. Hij zegt over de opstanding: "Maar ieder in zijn eigen rangorde: Christus als eersteling, vervolgens die van Christus zijn bij zijn komst; daarna het einde, wanneer Hij het koningschap aan God de Vader overdraagt, wanneer

Hij alle heerschappij, alle macht en kracht onttroond zal hebben" (1 Kor 15:23,24). De drie grote feesten van de Joodse kalender waren het feest van de eerstelingen (het paasfeest), het wekenfeest (pinksteren) en het loofhuttenfeest. Op deze feesten was iedere mannelijke Israëliet verplicht om in Jeruzalem te verschijnen. Het feest van de eerstelingen vond plaats aan het begin van het oogstseizoen, en het dankte zijn naam aan het aanbieden van een eerstelingsgarve van de oogst (in dit geval de gersteoogst) in de tempel. Bij het wekenfeest, dat zeven weken na het andere werd gevierd (pinksteren, van het Griekse woord *pentakosta* = vijftigste, voor de 50^e dag sinds pasen), werd het binnenhalen van de volledige gersteoogst herdacht. Het loofhuttenfeest, tenslotte, markeerde het eind van het gehele oogstseizoen, wanneer de totale oogst, ook de tarweoogst en de oogst van de veldvruchten, binnen was.

Het woord 'eersteling', dat Paulus gebruikt in vers 23 verwijst duidelijk naar het feest der eerstelingen. In het beeld dat hij gebruikt is Christus de eersteling van de oogst; dat is in deze beschouwing de eerste opstanding. De volgende opstanding, overeenkomend met het binnenhalen van de volledige gersteoogst, is die bij zijn wederkomst. In deze beschouwing is dat de tweede in de reeks, maar voor ons 'gewone' mensen is het de eerste, en zo wordt hij ook aangeduid in het boek Openbaring. De derde opstanding (maar de tweede voor de 'gewone' mensen), overeenkomend met de voltooiing van de gehele oogst, geschiedt aan het eind van zijn Koninkrijk. Het boek Openbaring beschrijft de tweede in hoofdstuk 20:4 en 5 (die daar de eerste heet) en de laatste in hetzelfde hoofdstuk de verzen 11-15.

Het oordeel

In bovenstaande citaten is het oordeel al enkele malen ter sprake gekomen. Het spreekt om te beginnen al vanzelf dat als sommigen bij de opstanding eeuwig leven ontvangen, en anderen veroordeling, dat er dan een oordeel heeft moeten

plaats vinden. De genoemde plaats in Openbaring 20:11-15 gaat daar met enig detail op in, zij het in vrij symbolische taal. Paulus noemt het oordeel tweemaal, in zijn brief aan de Romeinen en in zijn tweede brief aan de Korintiërs. In het eerste geval waarschuwt hij ervoor geen oordeel te vellen over onze broeders, omdat uiteindelijk God zal oordelen: "Gij echter, wat oordeelt gij uw broeder? Of ook gij, wat minacht gij uw broeder? Want wij zullen allen gesteld worden voor de rechterstoel Gods" (Rom 14:10), en in het tweede geval betoogt hij dat hij zijn uiterste best doet om in dit leven God welgevallig te zijn, "want wij moeten allen voor de rechterstoel van Christus openbaar worden, opdat een ieder wegdrage wat hij in zijn lichaam [d.w.z. in dit leven] verricht heeft, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad" (2 Kor 5:10).

Dat in het eerste geval wordt gesproken over de rechterstoel van God en in het tweede geval over de rechterstoel van Christus hoeft ons niet te verwonderen; want Jezus heeft volgens het evangelie van Johannes gezegd: "Want gelijk de Vader de doden opwekt en doet leven, zo doet ook de Zoon leven, wie Hij wil. Want ook de Vader oordeelt niemand, maar heeft het gehele oordeel aan de Zoon gegeven" (Joh 5:21,22). Met andere woorden: Jezus velt oordeel, maar Hij doet dat in de naam van de Vader, zoals een rechter in ons land recht spreekt 'in naam van de koningin'.

De schapen en de bokken

In Matteüs 25 staat een gelijkenis opgetekend die dit oordeel beschrijft. Het beeld is dat van twee groepen 'gelovigen' voor Christus' rechterstoel, gescheiden "zoals de herder de schapen scheidt van de bokken" (Mat 25:32). Tot de ene groep wordt gezegd: "Komt, gij gezegenden mijns Vaders, beërft het Koninkrijk," en tot de andere: "Gaat weg van Mij, gij vervloekten." Als we vervolgens nagaan waarom de ene groep wel wordt aangenomen en de andere niet, dan blijkt dat dat gebeurt op grond van hun gedrag. De ene groep

heeft, als het ware, Christus' gezicht getoond aan hun medebroeders en -zusters; de andere heeft dat niet gedaan. Het gaat kennelijk niet om de leer of om de naam die wij dragen, maar om de vraag of Christus in ons gestalte heeft gekregen.

Dit laatste punt wordt op diverse plaatsen in Jezus' prediking verder uitgewerkt. In Lucas 10 komen de 70 discipelen terug van hun predikingsopdracht. Enthousiast vertellen ze: "Here, ook de boze geesten onderwerpen zich aan ons in uw naam." In zijn antwoord zegt Jezus: "Verheugt u niet hierover, dat de geesten zich aan u onderwerpen, maar verheugt u, dat uw namen staan opgetekend in de hemel." Ook al kunnen we wonderen verrichten in Jezus' naam dan brengt ons dat op zichzelf nog niet in het Koninkrijk. Dat had Hij ook in de bergrede al aangeduid, toen Hij zei: "Niet een ieder, die tot Mij zegt: Here, Here, zal het Koninkrijk der hemelen binnengaan, maar wie doet de wil mijns Vaders, die in de hemelen is. Velen zullen te dien dage [kennelijk ten tijde van het oordeel] tot Mij zeggen: Here, Here, hebben wij niet in uw naam boze geesten uitgedreven en in uw naam vele krachten gedaan? En dan zal Ik hun openlijk zeggen: Ik heb u nooit gekend; gaat weg van Mij, gij werkers der wetteloosheid" (Mat 7:21-23).

"Here, zijn het weinigen, die behouden worden?"

Op zichzelf zou deze leer over een oordeel dus duidelijk genoeg moeten zijn. De uitdrukking "vervloekten" voor de 'bokken' laat in feite ook weinig aan duidelijkheid te wensen over: een duidelijker verwijzing naar de vloek in de hof van Eden is nauwelijks mogelijk. Voor de 'bokken' is er geen verlossing van deze vloek. Maar sommigen kunnen niet aanvaarden dat het 'onbruikbare', de niet perfecte stenen', echt voor eeuwig verloren gaat. Nu wordt dat mede ingegeven door de niet-Bijbelse leer dat de verworpenen voor eeuwig zullen branden in een hel: velen kunnen zich terecht niet voorstellen hoe dat te rijmen zou zijn met Gods

geopenbaarde karakter. Maar het is geen oplossing om de ene dwaling te compenseren met een andere.

In Lucas vraagt een gealarmeerde discipel aan Jezus: "Here, zijn het weinigen, die behouden worden?", en Jezus' antwoord is: "Strijdt om in te gaan door de enge poort, want velen, zeg Ik u, zullen trachten in te gaan, doch het niet kunnen" (Luc 14:24). In de bergrede, zoals weergegeven in Matteüs luidt het: "Ga in door de enge poort, want wijd is de poort en breed de weg, die *tot het verderf* leidt, en velen zijn er, die daardoor ingaan; want eng is de poort, en smal is de weg, die *ten leven leidt*, en weinigen zijn er, die hem vinden" (Mat 7:13,14). De scheiding is er tussen 'verderf' en 'leven'. Voor diegenen die tot de 'velen' behoren is er geen leven, maar verderf, d.w.z. het verderf van het graf. Leven is in de Bijbel een geschenk van God dat Hij ook weer kan wegnemen. Door zijn overtreding van het gebod heeft de mens zijn recht op eeuwig leven verspeeld, en dus trekt God zijn gave terug. Maar Hij kan, in zijn genade, dat leven opnieuw schenken aan wie Hij wil. En dat doet Hij ook, maar alleen aan diegenen die hun 'leertijd' met goed gevolg hebben afgelegd, die zich hebben laten vormen tot volmaakte, geslepen diamanten. Het oordeel is er om dat vast te stellen. En wie dat oordeel niet doorstaat sterft, in de woorden van het boek Openbaring, een tweede dood, waarna niets nog aan zijn bestaan herinnert.

De tweede dood

Het is dus maar al te duidelijk dat alleen zij die bij het oordeel worden aangenomen eeuwig leven zullen ontvangen. In het 15^e hoofdstuk van Paulus' eerste brief aan de Korintiërs dat wij boven al aangehaald hebben, schrijft hij dat allen (alle gelovigen, niet alle mensen) veranderd zullen worden. Niet allen zullen echter behoeven te worden opgewekt, want sommigen zullen in leven zijn wanneer Christus wederkomt. Maar allen zullen hun sterfelijk lichaam moeten afleggen om een onsterfelijk lichaam te ontvangen: "Zie, ik deel u een

geheimenis mede. Allen zullen wij niet ontslapen, maar allen zullen wij veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, bij de laatste bazuin, want de bazuin zal klinken en de doden zullen onvergankelijk opgewekt worden en wij zullen veranderd worden. Want dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke moet onsterfelijke aandoen" (1 Kor 15:50-53). Maar wat gebeurt met hen die afgewezen zullen worden?

We hebben in het begin gezegd dat wij niet meer dan ruwe diamanten zijn die nog verder geslepen en gepolijst moeten worden. We hebben toen ook gezegd dat de 'onbruikbare' stenen worden vernietigd. Het boek Openbaring zegt van de afgewezenen dat zij opnieuw zullen sterven en gebruikt daarvoor de term 'de tweede dood'. Deze tweede dood wordt beschreven als een 'poel van vuur en zwavel', in de Bijbel een beeld van volkomen vernietiging. "Zalig en heilig is hij, die deel heeft aan de eerste opstanding [d.w.z. de eerste voor gewone mensen]: over hen heeft de tweede dood geen macht" (Op 20:6). Met dit 'deel hebben aan' wordt kennelijk bedoeld: deel hebben aan het eeuwige leven dat dan wordt geschonken; wie verworpen wordt en opnieuw sterft heeft geen 'deel aan' die opstanding. En bij de tweede opstanding lezen we: "En wanneer iemand niet bevonden werd geschreven te zijn in het boek des levens, werd hij geworpen in de poel des vuurs"; daarvoor had hij al gezegd: "Dat is de tweede dood : de poel des vuurs" (Op 20, 14,15). Vuur heeft in de Bijbel twee betekenissen. Enerzijds wordt er gesproken over vuur dat ons kan louteren, zoals goud gelouterd wordt. Over zulk vuur wordt gesproken tijdens ons leven. Het is het vuur van de beproeving. Anderzijds wordt er gesproken over vuur dat vernietigt, zoals vuur alles wat niet duurzaam is verteert. Dat is het vuur van het oordeel. De 'poel des vuurs', hier in Openbaring, is kennelijk het laatste: een volkomen vernietiging van dat wat niet duurzaam is. Van de getrouwe gelovigen wordt echter gezegd: "Wie overwint, zal van de tweede dood geen schade lijden" (Op 2:11). Dat deze 'poel des vuurs' niet

letterlijk bedoeld is, moge alleen al blijken uit het feit dat in vers 14 wordt gezegd dat ook de dood en het dodenrijk zelf in deze poel des vuurs worden geworpen: dat vertelt ons dat er na de tweede opstanding geen dood meer zal zijn, omdat dan ook de dood zelf volkomen is vernietigd.

De opstanding: onze enige hoop

De opstanding is daarmee de enige en ware hoop voor de gelovige. Als er geen opstanding was, zegt Paulus, dan hadden wij niets van het leven te verwachten: "Indien er geen doden worden opgewekt, laten wij eten en drinken, want morgen sterven wij" (1 Kor 15:32), nadat hij eerder al gezegd had: "Indien wij alleen voor dit leven onze hoop op Christus gebouwd hebben, zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen" (vs 19). Deze denkwijze kwam blijkbaar voor in de gemeente van Korinte (zie vers 12). Maar degenen die zo denken houdt hij voor: "Misleidt uzelf niet; slechte omgang [nl. met Griekse filosofie] bederft goede zeden. Komt tot de rechte nuchterheid en zondigt niet langer, want sommigen hebben geen besef van God" (vzn 33 en 34). En dat los je niet op door met de Griekse filosoof Plato te menen dat de mens een onsterfelijke ziel heeft die hem na zijn dood overleeft. De opstanding is echt onze *enige* hoop. Maar wat voor een hoop! Opnieuw geldt hier: zo iets zouden we zelf nooit verzonnen hebben, het ongelofelijke dat God heeft weggelegd voor degenen die zijn kant hebben gekozen. Of met een woord van Paulus in nog steeds zijn eerste brief aan de Korintiërs: "Wat geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen mensenhart is opgekomen, al wat God heeft bereid voor degenen, die Hem liefhebben" (1 Kor 2:9).

Maar het zijn niet alleen de gelovigen die worden verlost. Bij de vloek die over de mens is uitgesproken na de zondeval, werd er ook een vloek uitgesproken over de aarde. God verzoent niet alleen de mens met Zichzelf (althans de mens die getoond heeft hem te willen dienen), maar ook de wereld zelf: wanneer de Verlossing een feit is, wanneer de gevolgen van de zonde

in de Hof geheel zijn weggedaan, zal ook de aarde zelf bevrijd zijn van de vloek die op haar rust. "Want met reikhalzend verlangen wacht de schepping op het openbaar worden der zonen Gods. Want de schepping is aan de vruchteloosheid onderworpen, niet vrijwillig, maar om de wil van Hem, die haar daaraan onderworpen heeft, in hope echter, omdat ook de schepping zelf van de dienstbaarheid aan de vergankelijkheid zal bevrijd worden tot de vrijheid van de heerlijkheid der kinderen Gods" (Rom 8:19-21). Wie weet heeft van de Verlossing Gods, kan die dag met vreugde en verlangen tegemoet zien.